

Székrenyessy Attila

Egy borsodi udvarház története

Szekrényessy Attila

EGY BORSODI UDVARHÁZ TÖRTÉNETE

Szekrényessy Attila

EGY BORSODI UDVARHÁZ TÖRTÉNETE

Edelényi Városi Könyvtár – és Múzeum
Budapest, 2006.

Edelényi Füzetek 35.

Egy borsodi udvarház története

Írta

SZEKRÉNYESSY ATTILA

Szöveggondozás:

Viktor Emőke és Draskóczy Katalin

HU ISSN 0238-1842

ISBN 963 229 008 9

A borítón:

A Szekrényessy kastély akvarell-képe a park felől.

(19. századi állapot)

Felelős Kiadó:

Hadobás Pál,

az edelényi Művelődési Központ,

Könyvtár és Múzeum igazgatója.

3780 Edelény, István király útja 49.

Tel.: 36-(48) 525-080.

Felelős műszaki szerkesztő:

Takács Tibor

Nyomdai munkálatok:

Készült az M és M Goldprint Kft.

nyomdájában, 300 példányban,

ofszet nyomtatással,

90 gr-os ofszet papírra,

154 x 225 mm-es méretben.

Az egyes fejezetek végét lezáró motívum
a Szekrényessy könyvtár egy 18. századi kötetéből származik.

A szerző köszönettel vesz a témával kapcsolatban minden dokumentumot, fényképet
a szekrenyessya@freemail.hu email címen
vagy a 06-30-571-1087-es telefonszámon.

TARTALOM

- 7 Ajánlás
- 8 Előjáróbeszéd
- 9 Bevezetés
- 10 Tanuló évek (Szekrényessy Árpád pályája)
- 12 „Jó lovastisz válik belőle”
- 15 Dzsentrakarrier
- 22 „Borsod, Szekrényessy Árpádék fészke”
- 27 Bódva-parti paradicsom
- 55 Uradalmi hétköznapiak
- 77 Szalon hölgyek, urak
- 98 Úri mulatságok
- 122 Az utolsó nagyságos úr
- 134 Emancipált uradalom
- 148 Vörös csillag Borsod felett

- 153 Rezümé – Geschichte eines Herrenhofes in Borsod
- 155 Jegyzetek

Gyermekeimnek:
Szekrényessy Miminek, Palkónak
és
Kristóf Árpádnak
emlékezetül.

*Pannóniát ábrázoló allegorikus nőalak a borsodi Szekrényessy kastély
hajdani könyvtárának egyik metszetén. (19. sz. közepe.)*

AJÁNLÁS

Amunka szakmailag nagyon alapos. Hivatkozásai pontosak és szakszerűek, elkészítése mögött óriási kitartás és szorgalmas munka rejlik.

E könyv az uradalomtörténeti kutatások területén úttörő munkának számít. Kevés ismeretünk van egy-egy kúria, kastély, uradalmi központ mindennapi életéről, az épületek berendezéseiről és a lakók mindennapjairól, amit ez a könyv pótolni tud, úgy általánosságokban, mint helyi vonatkozásokban egyaránt.

Dr. Rémiás Tibor
történész-muzeológus,

ELŐJÁRÓBESZÉD

Fz a munka az előkészületben lévő „székelyhidi és kémeri Szekrényessy család története” című, mintegy ezer oldalra terjedő nagymonográfia közel százötven életrajzát felvonultató társadalmi és korrajznak egyetlen biográfiája.

E külön, önálló kötetbe rendezett anyag a IV. Bódva-völgyi és Csereháti Szathmáry Király Ádám Honismereti pályázat első díjjal jutalmazott munkája lett, kivonatos formában pedig a Herman Ottó Múzeum 2000-ben megjelent évkönyvében került publikálásra. Önálló kötetbe szerkesztésére most először kerül sor.

Szeretettel bocsátom útjára és ajánlom minden nemzeti múltunk iránt elkötelezett olvasónak, de elsősorban is Borsod megye lokálpatrióta polgárainak.

Budapest, 2006. január

Szekrényessy Attila
történész

BEVEZETÉS

A 9. századi magyar honfoglalást követően, a kárpát-medencei megtelepedés nemzeti rendben történt. A társadalom vezető rétegét képező száznyolc nemzetség – de különösen is a nemzetségtők – szállásterülete egyben a helyi politikai, gazdasági élet központját képezte.

Borsod vármegye bölcsője egykor a Bódva-völgyében fekvő kicsiny Borsod faluban ringott – ma Edelény város külterülete. A névadó Bors vezér ősi földvárának tövében a feudalizmus korai szakaszától fogva – a környező uradalom központjaként – nemesi udvarház (*curia nobilitaris*) működött.

E tanulmány az itt folyt feudális típusú gazdálkodás 19. századi formáit próbálja bemutatni hiteles forrásokra támaszkodva.

Bepillantást nyerhetünk egy középkori eredetű nemesi udvarház és lakóinak provinciális hétköznapijaiba. Végigjárhatjuk a terméskőből emelt épület több mint tíz helyiségét, az antik klasszikusokat rejtő könyvtáron át, a szalonok tündöklő barokk és rokokó díszein, a tropikus hangulatú télikerten át a romantikus toronyig. Képzletben sétálhatunk a kastély ötholdas – Bódva folyó által körülölelt – díszparkjában, megcsodálhatjuk az aranyhalas szökőkutat, antik kőszobrot, s a sétautak alatt elterülő, friss tengeri homokkal felszórt strandot.

Ugyanekkor korabeli levelek, naplók, visszaemlékezések alapján első kézből kapunk tájékoztatást az itt folyt birtokos életről, a Bódva-völgyi nemesség hétköznapijairól, a ceremóniális vadászatokról, szamócázásokról, halászatokról, fürdőzésekről, házi hangversenyekről, agarász-és löversenyekről, valamint az álmos feudalizmust őrző megyegyűlésekről, a kétközpontú Osztrák–Magyar Monarchia fővárosaiban eltöltött vigalmakról stb.

Bevezetést kapunk a középkori eredetű birtok irányításába, megismerhetjük az uradalmi cselédek tevékenységét: a kerékgyártó, kovács, molnár, majoros, vadőr, erdőkerülő, dohánykertész, béres, kőfejtő, juhász stb. mindennapjait. Végigvonul előttünk – az udvarház közvetlen személyzeteként – a szobalány, komorna, szakácsné, parádés kocsis, kertész stb. Megismerhetjük Borsod utolsó feudális típusú földesurát, Szekrényessy Árpádot, személyiségének és a közpályán betöltött szerepének bemutatásával.

Végezetül a „Vörös csillag” Borsod felett című fejezetben a birtok utóéletét, sajátosan kelet-európai sorsát tanulmányozhatjuk, az első (1919) és második (1948-1990) kommunista diktatúrák időszakában. Kiderül, miként lett a virágzó nemesi uradalomból sztálinista típusú termelőszövetkezet (kolhoz), virágzásból pusztulás, az egykori kultúrcentrumból származó állapotokat mutató valóság.

TANULÓÉVEK

Székrenyessy Árpád pályája

Székrenyessy Árpád atya, József (1811-1877) és zadjeli Slachta Etelka ötödik gyermekeként született 1849. január 25-én Pesten, az Úri utca 7. számú (ma V. kerület Petőfi Sándor utca) kétemeletes Székrenyessy házban.

Keresztelésére a Széna téri református egyházban került sor február 8-án, Székrenyessy Endre és Székrenyessyné, Rumbach Hermina keresztszülősege mellett.¹

Gyermekkorát gondtalan jólét jellemezte. Nevelője készítette fel az elemi osztályok iskolai tananyagából.

Mindössze nyolc esztendő, mikor atyjától a pesti Heckenastnál nyomtatott Károli Bibliát kap ajándékba az olvasni már jól tudó fiú.² Tanulmányai sorát a pesti „gymnasium” nyolc esztendeje követte, 1859-1867-ig terjedő időszakban. A kiegészítés évében érettségizett.

Ezenközben „az ének és general bassust a pesti Conservatoriumban tanulmányozta”³ 1859-1864 között. A konzervatóriumba ajánló részvényese – atya barátja – báró Prónay Gábor, kitűnő tanárai: Langer János és Engeszer Mátvás volt.

Zenei érzékét dicsérte, hogy jelesnél rosszabb érdemjegyet a szigorú zeneakadémiai vizsgákon egyetlen alkalommal sem szerzett.⁴ Remek basszus énekhangját jól egészítette ki saját hangszeres kíséretével. Többen feljegyzik róla a későbbiekben, hogy „...kitűnő zongorajátékos...”⁵ Másodunokatestvére, Pikéthy Etelka fiának, Császár Ernőnek visszaemlékezésében ugyancsak elismeréssel szolt ezirányú tehetségéről: „...gyönyörűen zongorázott...”⁶

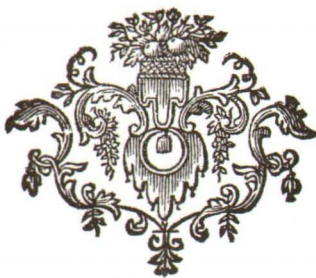

A pesti Úri utcában álló Székrenyessy ház bontása előtt, az 1910-es évek elején.

Az időskori birtokostárs és rokon, Bárczay László, Róza lánya önéletrajzi írásában erről így számolt be: „Csak akkor jöttem rá, hogy van a világon zene, amikor vendégek voltak nálunk és Szekrényessy Árpád bácsi zongorázott...”.⁷

Megemlítendő, hogy Árpád fent említett zenei tanulmányainak helyszínén a pesti konzervatóriumban, azaz régi zeneakadémián éppen atyja munkásságához köthetően jött létre az ún. zongora tanszak.

A „gymnasium” után „...végezte az 1-ső évi jogot Pesten”.⁸ Atyja saját hivatását szánta neki, ám a nem túl szorgalmas, tizenkilenc esztendőes fiú, elunva a jogi tanulmányokat, – Kálmán bátyjához hasonlóan – pályát módosított.

„JÓ LOVASTISZT VÁLIK BELŐLE”

1868. szeptember 6-án, „önkéntesen” a császári királyi 5. dragonyosezred kötelékébe állt, mint „közlovas”. Katonai előmenetele érdekében „hallgatta a 13. számú hadosztály hadapródi iskolájának 2-ik évfolyamát, ennek végezetével hadapróddá való kinevezésre alkalmasnak találtatott.”⁹

Mintegy öthónapnyi „közlovas szolgálat” után, 1869. január 29-én az „5-ik dragonyosok” ezredhadapródjává nevezték ki.

Huszárként bőven volt alkalma öntudatot tanulni, erre nevelték kiképzői is, hisz a huszár mindig többnek hitte magát, egyfelől lovassági szolgálata, másfelől parádés ruházata s nem utolsósorban a fegyvernem ősi magyar eredete miatt. Mindezt jól példázza egy huszártiszti kiképzés korabeli feljegyzése:

„Jegyezd meg, fiam, hogy magyar huszár vagy, hát nem félsz senkitől, csak az Istentől – meg én tőlem! (ti. kiképző őrmestertől. Sz. A.) De én tőlem még egy kicsikét jobban, mert az Uristen messzi van, én pedig közel, és mindjárt nyakonváglak ám!

Tanuljátok meg, hogy mi az a rangsor ezen a nagyvilágon: Először jön a magyarok Istene, azután a király, azután a huszár. Azután a huszár lova, azután semmi. Azután a huszár lovának a patkója. Azután két semmi. Azután az a kis darab sár, amit a huszár lovának patkója vágott ki a földből. Azután három naaaagy semmi. És azután még csak jósokára következik minden, ami csak van ezen a b. világon. Hát most már tudjátok...”¹⁰

1869. november 1-jén hadnagyi kinevezésével tiszti rangot szerzett, s egyúttal áthelyezték az „1-ső huszárezredhez”. Ezzel kezdetét vette – a német rendszerű vasas dragonyosok után – huszárezredbeli szolgálata.

Tiszti működése első évében „magánviszonyairól” az ezred jelentése alapján a következőket tudhattuk meg: „segély nélkül, anyagi viszonyai rendezettek”.¹¹

Az 1870-es esztendőben jelentkező anyagi problémák már a fiatal hadnagy feltámadó életkedvére engednek következtetni: „kevés segélyben részesül, pénzügyi viszonyai nem igen rendezettek”.¹²

Mindezt fokozandó, két esztendő múltán tisztán azzal szembesülünk, miszerint: „pénzügyi viszonyai nem rendezettek”.¹³

A fiatal, elegáns hadnagy tisztársaival előszeretettel látogatta a nagyvárosok – különösen Kassa – mulatóhelyeit és csapszékeit. Nem vált léhaéletű hadnagyocskává, de fiatalos virtusból szívesen tartott társaival.

Bizonyára sikerük is lehetett a kassai hajadonok körében, mikor cifra huszárruhában parádéztatták lovaikat a dómtér macskakövein. Egy ilyen

leányszívet melengető, bajszot sodrogató városi bevonulásnak köszönhetette későbbi feleségét, s hozományul annak dominiumát...

Tisztté való kinevezése egészen új feladatokat rótt a „középtermetű, erőstestalkatú, egészséges és hadiszolgálatra alkalmas”¹⁴ férfúra. El kellett sajátítania a tiszti kötelemeket, amikben biztatóan haladt: „van tehetsége és alapja, mely tanulmányozás és szigorú felügyelet mellett egy egészen kielégítő eredményt hozhatnak... Jelen hatáskörében való ismereteit nem bírja még egészen, azonban igyekszik, s jötehetségei mellett nem sokára el fogja sajátítani azokat.”¹⁵

Igyekezetére és kötelességtudatára utal az a dandártábornoki vélemény, mely szerint: „A fegyvernem iránti előszeretetéből sok szolgálati buzgósága van és már némi eredményt mutathat fel.”¹⁶

A fizikai megpróbáltatásokat könnyen és szívesen veszi, „...jól lovagol és hajlammal bír ebben magát különösen kiképezni, még kevés lóismerettel bír, kitűnő tornász, vívó, úszó”.¹⁷

Mivel civilként iskolai szorgalma – a szintén katonai pályán működő – Béla bátyjához nem volt fogható, ebből adódóan nyelvismeretei is meglehetősen szerények. 1869-ben „nem egészen jól beszél és ír németül”.¹⁸ Katonai éveit alatt nyelvtudását is hatékonyan fejlesztette, két esztendő elmúltával már arról kapunk tájékoztatást, hogy „németül beszél és ír jól”.¹⁹

1872-ben szolgálati alkalmazásában változás történt, az addigi csapatszolgálatban lévő hadnagyot szorgalmának és tehetségének megfelelően szakaszparancsnokká nevezték ki a „6-ik huszárezrednél”.

A vezető beosztás meg-növekedett felelősséggel is járt, személyesen irányította ill. ellenőrizte az újoncok kiképzését és tartott előadásokat a hadtudományokból.

Személyiségének, jellemének megfigyelése, nyilvántartása fontosabbá válik előljárói számára. Ezekről az évekről személyi anyagában a következő olvasható: „Előjárói irányában tiszteletteljes, nyílt, elbizakodás nélkül. Alattvalói irányában jóakaró és gondoskodó, némileg túlságosan elnéző, a legénység ragaszkodását bírja. Igen bajtársias, előzékeny, jó ajánló magatartása van, mint oktató jól alkalmazható...”²⁰

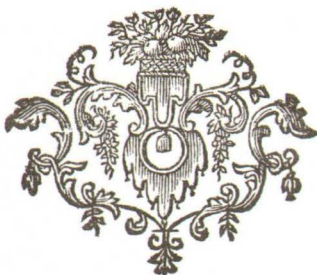

Huszárok hadgyakorlaton.

1873. október 1-jétől a dandártiszti iskola hallgatója. 1874. március 1-jén a „12-ik gr. Haller huszárezred” tartalékába került át, ahonnan hét hónap elteltével mint századtitket, 1874. október 1-jével a „7-ik Frigyes Károly porosz herceg nevű huszárezredbe”²¹ helyezték át, hol egy hónap elmúltával, november 1-jén huszárfőhadnaggyá léptették elő.

Szekrényessy Árpád ekkor a huszonhatodik életéve betöltése előtt állt. Szülei idős, beteg emberek, az öröklendő vagyon nagy részét elvitte a tőzsdekrach. Mindezek józanságra és megfontolt bölcsességre intették az ifjú főhadnagyot, valahányszor jövőjéről gondolkodott. Mindezen szempontok bizonyára szerepet játszottak nősülési célkitűzéseiben is.

„Aki katonának ment az az előkelőbb bransba vágyott, s ha még a jó mód is meg volt hozzá, huszár lett belőle, huszárnak lenni rangosabb, s volt szülő, aki szívesen áldozta fel vagyonának utolsó romjait, azzal a titkos gondolattal, hátha fia szerencsét csinál s a huszár atilla fényes zsinórzata magához vonz valamely Goldfischlit?”²²

DZSENTRIKARRIER

Árpád gyermekkorában atyja még nagy vagyont birtokolt, ekkorra már csupán egy-két budapesti ingatlannal és egy újpesti kisebb birtokkal ill. kúriával rendelkezett. A dzsentrifőhadnagy lehetőségei egy reménylett jó házasságtól függtek, hisz a fiatalember családja tekintetében partiképesnek ígérkezett.

Ereiben – III. Károly király (1711-1740) kedvenc udvarhölgyének – herceg Pignatelli Anna Mária Jozefa (1689-1755) palotahölgynek, csillagkeresztes dámának vére csörgedezett. Ezen ükanya révén Árpád ága rokonságba került az Esterházy, Pálffy, Zichy, Károlyi, gr. Pejachevich és br. Hauer stb. familiákkal.

Székrenyessy Árpád szépapja, Hauer Ferenc József (1678-1748) Bécs háromszori polgármestere, császári tanácsos volt, kinek dédunokája Slachtáné br. Hauer Mária Terézia lett Árpád nagyanyja. E nagymama egyben összekötőkapcsot is jelentett a főúri, királyi körök és a Székrenyessy család között.

Árpád nagyatyja, zadjeli Slachta Ferenc királyi, kamarai tanácsos, József nádor bizalmasaként volt ismert. Ő alapította az erdélyi Buziás-fürdőt, mely utóbb - többek között - Deák Ferenc kedvelt pihenőhelyévé vált.

Az esemény után mintegy harminc esztendővel, a fiatal Székrenyessy Árpád hadnagy Buziáson tett látogatásáról Margit húga így ír:

*Székrenyessy Árpád nagyszülei: Slachta Ferenc és br. Hauer Mária Terézia.
A képek a borsodi Székrenyessy kúria nagyszalonját díszítették. (Festette: Peter Kraft)*

„Árpád bátyámnak mutattak egy ablaktáblát a községházán 1871-ben, amelybe nagyatyám gyémántgyűrűjével karcolta egyszer be a nevét, míg „forspont”-jára, azaz a kocsjába befogandó idegen lovakra várakozott”.²³

1841-ben, férje halálát követően, Slachta Ferencné - udvari összeköttetéseinek köszönhetően - tizezer forintos kegydíjat kapott V. Ferdinánd királytól, melyet Árpád nagyanyja és anyja, Slachta Etelka személyesen mentek az uralkodónak megköszönni.

Árpád anyja tündöklő szépségű és páratlan műveltségű leány hírében állt, kit felsőbb társasági körökben csak Széchenyi jó ismerője és tisztelőjeként tartottak számon. Tehetséges zenei, irodalmi személyiség lévén, Liszt Ferenc baráti köréhez is szorosan kötődött. A nagy művésztől ajándékba kapott finom kesztyűt később Árpád kegyelettel őrizte borsodi kúriájában.

E Liszt relikvia történetét már pusztán kultúrtörténeti jelentősége miatt is érdemes feleleveníteni az édesanya lánykori naplójának 1840. február 19-i bejegyzése alapján:

„A művész felkelt. Mindenki körébe tolakodék s érzéseit szavakba foglalva azokat tömjénként neki nyújtani törekvék... Egyszerre élénk mozgást veszek észre. Barthodeiszkyné, amint Liszt kalapját kezében tartá, abból egy kesztyűt csent ki. Mindenki igyekvék most, emlékül e szép estre, a kesztyű egy darabkája birtokába jutni. Én is. Én ezt a legcélserűbb emléknék találom: hisz a kesztyű fedezte azon kezet, mely minékünk oly mennyei élményt oly dúsán szerzett... Én is nagy bajjal egy darabkát

Szekrényessy Árpád szülei, Szekrényessy József és Slachta Etelka.

leszakíték... örömtelven szökök anyámhoz, azt néki megmutató. Liszt tőlem két lépésre áll. Ő olvasá szemeimben azon gyönyört, melyet bennem egy ily érdekes emlék bírása kelt fel Ez őt elhatározza – ő hozzám lép s ezen szavakkal: „Mais vous n en aves Őu une toute petite piece... Oserais je vous offrir la paire?” (Önnél csak egy darabka van. Bátorzkodhatom-e a párját felajánlani?) Mindkét térdére leereszkedik, kezeit kérőleg teszi össze s nekem a jobb kezéről való kesztyűjét, mely egész és ép vala, nyújtja át.”

Később Augusz Antal – Liszt „leghűségesebb barátja” – hosszú időn át komolyan udvarolt a leánynak, a kapcsolat azonban nem érett házassággá. Végül Széchenyi belső munkatársának, a „kis Széchenyi”-ként ismertté vált ügyvédnek, Szekrényessy Józsefnek felesége lett.

Széchenyi István a hazafi, a barát, nagy tiszteletnek örvendett a Szekrényessy családban. Józsefen kívül még két Szekrényessy fiú lett munkatársa, barátja a „legnagyobb magyarnak”. Árpád magával hozta a szülői házból a reformer politikus kultuszát, a forradalmi Kossuthal szemben.

Árpád célja tehát nem lehetett más, mint e családi tekintély mellé kellő vagyont szerezni. Nősülni tehát, s ha lehet előkelő, rangban illő, s a vesztett gazdagságot pótoló, megfelelő prediummal bíró úrhölgyet az oltár elé!

Zsinóros, dolmányos lótáncoltatás Kassán, Miskolcon. Összetalálkozó szempárok farsang idején, s a vármegyei vigalmak kristálycsilláros gyertyafényénél, néhány fejet bódító keringő, finom bók, s máris Árpád kesztyűs kezében az atyai vizitkártya, az árkádós sajoszentpéteri Lossonczy kúriába. Szekrényessy Árpád a kor szokásának megfelelően, langyos tavaszi estén gáláns cigánymuzsikás „estizenével” tisztelgett a leány miskolci ablakánál, ki minden alkalommal szelíden lobogó gyertyalánggal adta tudtul tetszését.

Az ódon sajoszentpéteri Lossonczy kúria átépítés előtt. 19. sz. közepének állapota.

Volt ezekben a 19. századi udvarlási ceremóniákban valami utánozhatatlan ösfeudális báj, büszkén leereszkedő virtus, melyet éppen általános érvényessége miatt nagyszerű hangulatképekkel festett le Kafka Margit:

„...de úgyszemint sehol a föld kerekén nem tudják olyan szép megjárásossal, lendülön, búsan, szilajon és parádésan élni a szerelmet, mint erre mifelénk tudták hajdanában...Sehol annyi színe illata nincs a szónak, nincs annyi hátmegette, ha kurtán és jelentőséggel, ezer fojtott érzésből kipattan, sehol nem rejtezik olyan szép gögbe a bánat, sehol az embernek úgy egy életet áldozni, egy-egy percnyi felülmaradásért nem tudnak, mint akkor...”²⁴

Ragályi Tamás portréja.

Az ábrándos tekintetű leány, – kit tanult huszáros rohammal Szekrényessy Árpádnak sikerült meghódítani – Lossonczy Károly (1802-1888) főszolgabíró és hadi adórovó, valamint kiscsoltói Ragályi Albina leánya, losonci Lossonczy Albina (1850-1906) kisasszony volt.

A származáson túl egyetlen fontos kapcsolódási pontnak Széchenyi István személye mutatkozott.

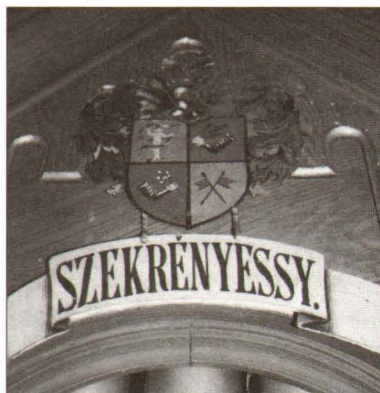
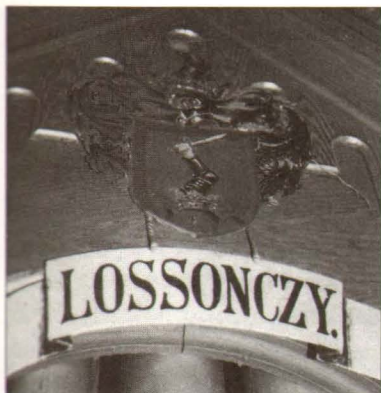
Albina anyai nagyatya, Ragályi Tamás (1785-1849) Borsod vármegye egykori híres reformkori diétai követe, Kazinczy sógora, Wesselényi és Széchenyi barátja volt.

Ragályi és Széchenyi barátságát hűen tükrözi a gróf 1831. november 15-én Nagykarolyból Ragályihoz írott levele:

”Ha veszнем kell, s azt tudhatnám, hogy véreimből szabadság virága hajt ki nemzetemre, a nagy Istenre mondom, derült kedvvel lépнém át tömlöczöm küszöbét, vagy a vesztőhely sorompóit, de gyávák, gyengék vagyunk, fájdalom véremnek tudni minden cseppjéből ijesztő kísértet válik, mely minden szabad vágyást, s nemes hevet hosszú időre el fog ölni, fagylalni – Kérlek leheli bátorságot a csüggedőkbe, mond meg nekik, hogy sorsom nem sajnálást, de irigylést érdemel – így most is sokkal nyugodtabb lelkem, mint a kinek fényes csillaguk alatt rág keblekbe az olykor eszmélő lelkiismeret férge, így szenvedni könnyű, ha az ösmerés nyugalmat, jutalmat ad.”²⁵

1875. június 7-én a Bódva-és Sajó-völgyi nemesség legjavának képviselőiben, pazar külsőségek közepette tartották meg Sajószentpéteren az esküvőt,²⁶ azaz egyesítették a két címet.

A vármegyei képviselőkon, rokonokon túl, kisebb „deputációval” a Szekrényessyek is képviseltették magukat. Kulcsszerep jutott a legkedvesebb

A Lossonczy és Szekrényessy címer a borsodi református templom orgonáján.

unokatestvérnek, Szekrényessy Nándornak (1842-1883), ki mint a vőlegény tanúja érkezett feleségével, valamint nyolcesztendő Károly (1867-1938) és ötesztendő Gyula (1870-1943) fiával egyetemben.²⁷

Huszár esküvő lévén, afféle katona-jókívánság céljából, ősi hagyományt követve, a fiatal párnak a bajtársak kardjaiból formált „alagút” alatt kellett keresztül haladniuk.

Nagy volt a sürgés-forgás, erre az alkalomra virágba borították az egykori Ragályi Tamás-féle udvarházat. Szolgálók hada tüsténkedett, néhány napra mégis a szakácsnéknak jutott főszerep. Az ő feladatuk volt az ezüsttálcákat

Szekrényessy Árpád huszáresküvőjén hasonló kardalagút alatt bújt át az ifjú pár. (Borsod megyei esküvő a Borsod-falu közelében lévő miskolci járásból).

rogyásig megtölteni fűszeres, illatozó süttekkel, a finom Alt-Wien porcelán levesestálakat aranyló húslevessel, a szosziékát vadakhoz illő mártásokkal, a jóllakott úrinépet felderíteni édes süteményekkel. Nem kisebb szerep hárult a vincellérre, kinek tiszte és felelőssége a kellő mennyiségű és minőségű pincehideg fajborok folyamatos biztosítása. Az esküvői szertartás után a hangulat folyamatos élesztése a miskolci cigánybanda feladata volt.

A Bódva és Sajó vidékén – miként az ország egyéb birtokos falvaiban – még jó negyedszázad múltán is mozdulatlan volt a feudalizmus. Féltség áhítattal és őszinte tisztelettel figyelte a készülődést Sajószentpéter, Borsod és Hangács parasztsága. Ez utóbbi két falu, azon oknál fogva is, hogy Szekrényessy Árpád személyében új földbirtokost nyert. Találgatás, faluról, falura járó hírek, mesemondák kósza kavalkádja indult el Sajószentpéterről, a cselédház terített asztala mellől, a kigyúlt arcú boldog mulatozók köréből.

A huszárfőhadnagy úr, ki egészen 1873. július 24-ig „igen egészséges, a hadi fáradalmakra teljesen alkalmas volt”,²⁸ ez évben, egészen az ősz beálltaig – azaz október 5-ig – betegszabadságát töltötte.

A rákövetkező 1874-es esztendőt meghülés nélkül kiállta. Nem így történt mindez az esküvő esztendejében, 1875-ben, amikor is február 28-tól egészen október 1-jéig „*phisikai fogyatkozásánál fogva*”²⁹ katonai szolgálatát nem töltötte be. Ez idő alatt zajlott le a fent említett esküvői ceremónia.

Nyárutóján végül, a hosszú szabadság miatt, állapotát ellenőrizendő felülvizsgálatot rendeltek el. „*A felülvizsgálat eredménye folytán egy évre*

Az ifjú pár 1875-ben. Szekrényessy Árpád és Lossonczy Albina.

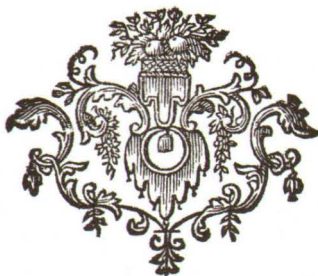
várakozási illetékekkel szabadságoltatott”.³⁰ Ennek következményeként, az immár harmadik éve tartó „dandártiszti iskolát félbeszakította”.³¹

Minden bizonnyal Szekrényessy Árpád megváltozott életkörülményeiben keresendők gyakori „betegeskedéseinek” okai. Ezt támasztja alá az a tény is, miután lejárt egy esztendei betegszabadsága, nem törekedett újabb szolgálat-tételre jelentkezni. 1876. november 24-én „megújított felülvizsgálat útján, mint erős alkotású szolgálatképes, szolgálati tételre beosztatott”, a december elsejei határidőre azonban „be nem vonult”, ezért „a tartalékba való áthelyezése”³² kezdetét vette.

Végül Szekrényessy Árpád katonai pályája a „7-ik Frigyes Károly porosz herceg nevű huszár ezredben”³³ ért véget, mikor is 1883. szeptember 21-én, hivatalosan tizenöt – tényleges szolgálatban hét – eltöltött esztendő után véglegesen leköszönt.

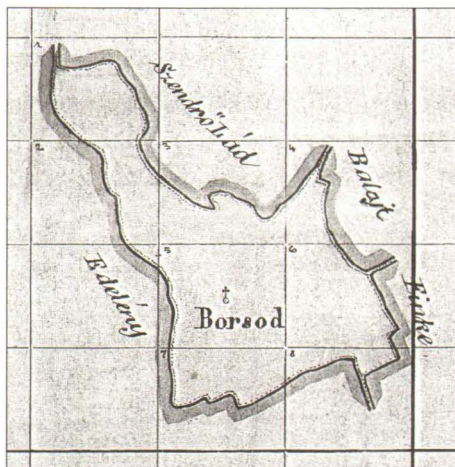
Az egyébként némiképp elfogult „unokaöcs”, Császár Ernő visszaemlékezéseinek ide vonatkozó, hiteles része így summázza az eseményeket:

„Árpád bátyánk huszár főhadnagy korában elvette a gazdag Lossonczy Albinát, s tüstént otthagyván az armádiát, ennek borsodi birtokán telepedtek meg”.³⁴

„BORSOD, SZEKRÉNYESSY ÁRPÁDÉK FÉSZKE”

Borsod lett tehát az újdonsült Szekrényessy birtokközpont, mely „*Edelény szomszédságában Szekrényessy Árpádék fészke volt*”.³⁵

Borsod kisközség a 19 században.

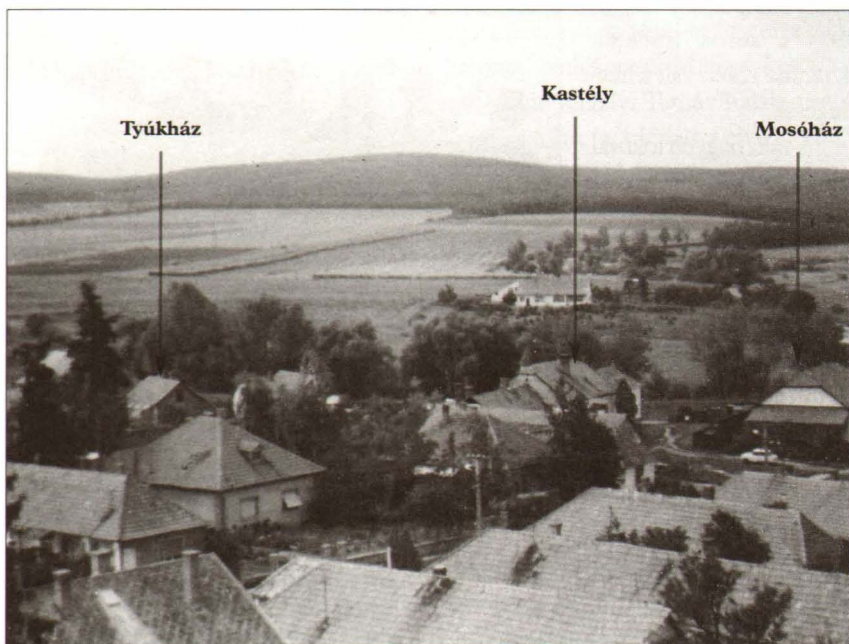
A falu, melynek első számú nagybirtokosa – mintegy hetven esztendőn át – a Szekrényessy család, ill. annak leszármazottai voltak, már a honfoglalás idején jelentős szereppel bírt. Anonymus krónikájából tudjuk, hogy: „*Borsut, Bunger fiát erős haddal kiküldték a lengyelek földje felé, hogy az ország határszéleit... gátakkal erősítse meg... és alkalmas helyen építsen várat az ország őrizete végett. Bors pedig sok parasztságot összegyűjtvén a Buldua vize mellett várat építte, melyet azon nép Borsodnak nevezte*”.³⁶

S hogy mennyire „alkalmas helyen” épült az egykori faórtornyú, cölöpfalal körülvett és sövénygáttal védett ispánsági földvár, azt a táj természetes adottságai bizonyítják.

A Bódva-völgy – mely egyben a későbbi Szekrényessy domíniumnak is helyszíne – még ma is gyönyörű látványt tár az utazó elé. A völgy alján szép ligeterdőkkel tarkított réteken át kanyargott a Bódva halban gazdag, friss vize. E folyó határolta később a Szekrényessy udvarházhoz tartozó gyönyörű ötholdas díszparkot, s szelíd csobogással vette útját az épület mellett elhaladva dél felé, hogy a Sajó és Hernád vizeivel egyesülve, a Tiszába fusson.

A völgy magasabb teraszain apróvadban gazdag füves cserjések, míg a hegytetőkön nagyvadakban bővölködő sűrű rengetegek húzódtak. E festői táj kellős közepén, a Bódva vizéből mintegy húsz méter magasan kiemelkedő mészkőbérc tetején állt hajdan a megyei névadó vár. De ugyanitt az évszázados erősség közvetlen szomszédságában feküdt Szekrényessy Árpád prediuma is.

A táj összekötő kapocs az Alföld és a Felvidék között. Az Alföld egy kicsiny szelete, – a Bódva mentén annak szűk szurdokvölgyében – felfut egészen

A borsodi Szekrényessy kastély és táji környezete. Képfelirat a református templom tornyából. (1996)

Borsodig. Az Alföld irányából érkező utasnak jelentős felvidéki városaink, Szendrő, Rozsnyó, Kassa felé ugyancsak Borsod nyit utat.

E jelentős földrajzi, kereskedelmi helyzetének köszönhetően vált a 11. században vármegyei, főesperesi székhellyé, valamint piachellyé. Jelentőségét a tatárjárás után teljesen elveszítette, várát pedig 1241-ben az ázsiai hordák felperzselték.

Jelentősebb erősséggé újból majd csak a 16. század folyamán vált, Bebek Ferenc birtokossága idején.

Bebek az 1540-es években csinos várkastélyt építtetett e helyütt, mely 1552-ben még sikeresen kiállt egy Egerből elportyázó kisebb török rohamot. A várkastély sorsát azonban nem küellenség, hanem a főispáni féltékenység pecsételte meg, mikor Balassa Zsigmond hadai porig égették.

A század végén (1598) készült, ún. házösszeírás tizenöt adózó házat talált Borsodon, a falut pedig ez idő szerint több nemes család lakta, melyek közül a középkor óta a legjelentősebb familia bírhatta a földvár alatti későbbi Szekrényessy udvarházat.³⁷

A vár feltárása nemzetközi segítséggel az 1920-as években vette kezdetét. Az angol professzorok bevonásával kezdődött munka résztvevőinek beazonosí-

tása e sorok írójának kutatása révén vált lehetségessé.

A falu nagybirtokosai sorában, – Szekrényessy Árpád előtt – a honfoglalás idejéből az Őrsúr nemzetséget, majd Szent István idején élt Bors ispánt találjuk. Kiemelkedik a 14. századi Ákos nembeli Chelen fia János, ki Zách Felicián meggyilkolásáért jutalmul kapta Borsodot. Őt

követte az Edelenyi család, majd Károly Róbert özvegye, az óbudai apácák, Szapolyai János, valamint a Bebek család.

1603-tól – száz esztendőre – a Rákócziak birtoklása vette kezdetét. Őket a Lorántffyak, Karácsondiak, Kisfaludyak, Szentpéteryek stb. követik. A 18. század folyamán a Ragályiak vetették meg e helyütt is lábukat.

Kazinczy Ferenc gyakori vendégnek számított a későbbi Szekrényessy kúriában.

A borsodi földvár tudományos feltárócsapata 1928-ban, kik munkájuk idején a Szekrényessy és Bárczay földbirtokos családok vendégszeretétét élvezték.

A Ragályiak kiterjedt, népes és tehetséges famíliájából származott Ragályi Tamás (1785-1849), kit néhány éves Lossonczy birtoklás után 1875-től majd unokaveje, Szekrényessy Árpád követett a sorban.

Ragályi Tamás, atyja nyomdokait követve jogi pályára lépett. Kezdetben ugyan költői ambíciókat is dédelgetett, s ennek a hajlamának engedve, a 19. század legelején – úttörő próbálzásként – rövidletű irodalmi folyóiratot indított.

1805-től rokonságba került Kazinczy Ferencsel (Ragályi és Kazinczy testvérei lépnek házasságra, Ragályi Mária és Kazinczy József). Mint „komák” gyakorta összejártak, s Ragályi Tamás nem egy ízben fogadta borsodi udvarházában az országos hírű rokont.

Ragályi, Pestről hazatérve tagja lett az ármádiának, s az 1809-es inszurrekció (nemesi felkelés) alkalmával teljesített katonai szolgálatot. Miként későbbi unokaveje, Szekrényessy Árpád is – ki egyébként Ragályi Tamás halála után nyolc nappal született – huszár főhadnagyként köszönt le, s lépett a civil életbe.

Ragályi Tamás felesége, született Ragályi Magdolna idős korában.

A pályája 1811-ben a tekintetben szintén hasonlóan folytatódott, hogy Ragályi is vagyonát megalapozandó gazdag leányt vezetett oltár elé. A rokon Kazinczy minderről levélben így tudósít: „*A kisasszony belső érdemeit nem ismerem, így arról nem szólhatok, de azt mondhatom, hogy tíz esztendő múlva is elevenen emlékszem, mely gyönyörű szempár pillanta rám, midőn Kassán megláttam. Uramöcsém tehát egy szép és gazdag asszony férje lesz és remélem olyan asszonyé, akit nem egyedül a szépség miatt lehet és kell becsülni...*”³⁸

A gazdag és szép asszony, Ragályi Tamás, István nevű unokatestvérének lánya, kiscsoltói Ragályi Magdolna volt. Esküvőjüket követően Szentpéter és Hangács mellett, Borsodon éltek.

Ragályi, ki családtagjaihoz híven kellő politikai fogékonysággal rendelkezett, mind nagyobb érdeklődést kezdett mutatni a közügyek iránt. Rendszeresen bejárt a megyegyűlésekre, hol rövidesen táblabíróvá lépett elő, majd 1825-ben – sorsfordító időben – Borsod megyei követként feljutott a pozsonyi diétára. Itt lelkes nemzeti elkötelezettségű szónoklatai folytán hamar országos hírnevet szerzett.

Széchenyi gondolataival megegyezően, – többek között – követelte a magyar nyelv hivatalossá tételét, a Nemzeti Színház felállítását, a céhek eltörlését és a Tudományos Akadémia létrehívását stb. Megalkuvást nem ismerő szónok, az országgyűlési ifjúság ünnepelt példaképe lett. Részt vett a soron következő, rövid ideig működő 1830-as diétán, melyet azonban az országos kolerajárvány miatt el kellett halasztani. A Magyar Tudományos Akadémia 1831-ben tiszteletbeli tagjává választotta.

Az időközben sorait rendező ellenzéknek 1832-ben sikerült követte választását megakadályozni. Országos népszerűsége igazán csak ekkor

mutatkozott meg. Wesselényi Miklós báró kezdeményezésére 1833. márciusában a diétai követek felkérték a képviselőségre, többen hajlandók voltak javára visszalépni. Végül két vármegye, Torna és Heves is küldöttévé választotta.

E híres 1832/36-os reformországgyűlésen Deák, Kölcsey, Wesselényi, Kossuth felbukkanásával ellenzéki szerepe csökkent. Az udvar mindezt méltányolva 1837-ben alnádorrá, 1842-ben királyi tanácsossá, s még ugyanezen esztendőben septemvirré, azaz a Hétszemélyes tábla tagjává, majd elnökévé nevezte ki. Ebben a minőségben vett részt 1847-ben az utolsó rendi országgyűlésen.

A diétai ülések szünetében alig várta, hogy hazatérhessen Borsodra: „*A házi boldogság és a mezei élet kebelébe.*”³⁹

Okos, művelt feleségétől – ki méltó szellemi társa – két leánya született: Albina Emília és Eugenia Laura. Közülük Szekrényessy Árpád anyósa Ragályi Albina lett.

Az asszonynak Lossonczy III. Károly (1802-1888) főszolgabírótól két fiát követően (Jenő 1831, Károly 1838), egyetlen leányként született Albina nevű leánya 1850-ben.

Az Albina név hagyományteremtő továbbvitelére tett kísérlet figyelhető meg három generáción és három családon keresztül (Ragályi, Lossonczy, Szekrényessy).

Látszólag Ragályi Tamástól indult a leányai számára választott egyedi névadás, s így az Albina is, azonban a háttérben a nyelvész Kazinczy sejthető. A névadó hajlamáról ismert kedves rokon, ki többek között saját faluját, de gyermekeit is különleges nevekkal illette, a következőket írta Ragályi Tamás felesége keresztnévvel kapcsolatban:

„*Magdolnának keresztelni gyermeket, s a szép leányt ily irtóztató névvel vesztetni össze magával. Bérnálja át uramöcsém kérem az Istennel.*”⁴⁰

Ragályi Tamás utódaiban is ott munkált az újítás igénye. Ezért adta leánya, Albina Emília is e nevet saját gyermekének (Lossonczy Albina), s ugyanezen okból kifolyólag keresztelték Ragályi Tamás dédunokáját Szekrényessy Albinának.

BÓDVA-PARTI PARADICSOM

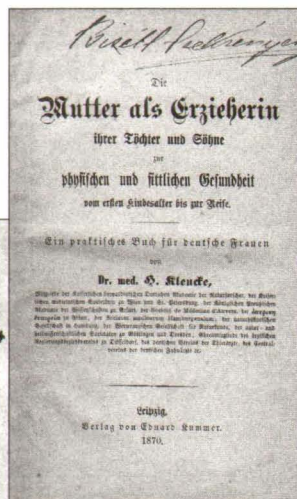
Mint már szó esett róla, Borsod hírneves követének unokaveje örökölte meg a borsodi és hangácsi birtok egy részét. Szekrényessy Árpád birtokközpontjául a borsodi évszázados udvarházat választotta, hova annak idején Széchenyi, Wesselényi, Kossuth, Kölcsey, Kazinczy levelei futottak be, mely a reformkorszak – minden túlzás nélkül mondható – egyik szellemi kohójaként funkcionált. Falai között országos jelentőségű ügyek forogtak, nagy horderejű nemzeti eszmék, gondolatok születtek.

Itt jött létre a Ragályi Tamás-féle **könyvtár**, melynek kötetei a Szekrényessyek patinás gyűjteményét gyarapították, melyben „...benne volt Apácai Cseri Enciklopédiája, Bod Péter Magyar Aténása, Haller Hármas históriája, Kazinczy számos műve, köztük a Tövisék és virágoknak egy példánya, melyet a széphalmi mester Ragályi Tamásnak dedikált stb.”⁴¹

E Ragályi-féle könyvtár idővel Szekrényessy Berta keresztfiához (másodunokatestvérének gyermeke), az akadémikus Dr. Császár Elemér irodalomtörténész professzorhoz, a Pázmány Egyetem tanszékvezetőjéhez került: „*így vetette meg a Hungaricum gyűjteménye alapját. Most a kolozsvári egyetemi magyar irodalomtörténeti intézetét.*”⁴²

A fent említett kötetek még 1906. előtt elkerültek Borsodról Szekrényessyné adakozó kedvéből kifolyólag. Míg teljes volt a Szekrényessy könyvtár, sok értékes Hungaricum volt fellelhető benne, melyek közül néhánynak leírását is ismerjük:

„...*ódivatú kemény kötésben Hugo Victor „Notre Dame” és „Marion Delorme”-ja, Mdme Geulis pásztorregényei, Mdme me Stael „Voyage en Allemande”-ja, Lafontaine, Delaunig, Beranger költeményei, Chateaubriand „Atala”-ja. Azután I. Napóleonnal szóló híres műve Baurienne-nek, tizenegy kötetben Thierry kitünő*

A Szekrényessy család könyvtárának két németnyelvű kötete a 18. ill. 19. századból.

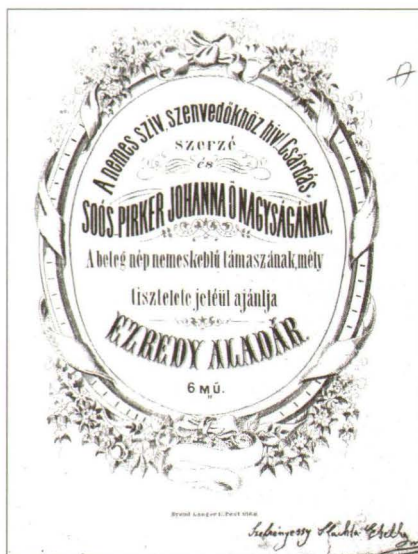
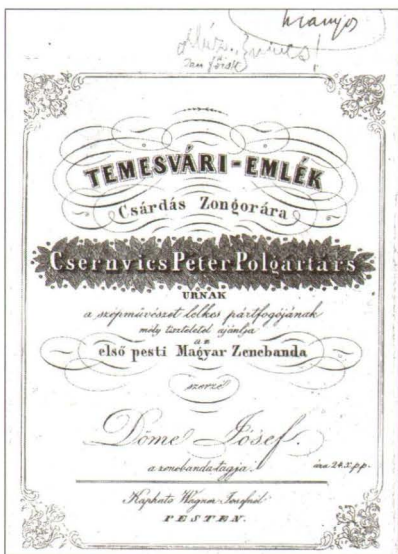

Diszes iniciálé a Szekrényessy család levéltárá-
nak egy 18. századi okleveléről.

Hauer Mária Teréziának ajánlott. Ezek mellett számos, főként zongorára írt darab kottája, nevezetesen „Döme József: Temesvári emlék. Csárdás zongorára.”⁴⁴ „Egressy Benjamin: Siralom-vigalom. Magyar Nota zongorára.”⁴⁵ „Pannonia. Legkedveltebb operákból vett motívumokra készült hangművek gyűjteménye zongorára.”⁴⁶ „Erkel Ferencz: Hymnusz”⁴⁷ „Ezredy Aladár: A nemes szív szenvedőkhöz hív! Csárdás (zongorára) 6. mű. Pest, 1866.”⁴⁸ Fáy Gusztáv: Fantázia és Változatok egy magyar themájára. Fáy András úrnak zongorára szerzé fia Fáy Gusztáv.”⁴⁹

„Histoire de la Revolution”-ja, nemkülönben Schiller munkáinak első összes kiadása, a korabeli (18-19. századi) magyar litteratura összes terméke s a francia és német irodalom minden nevesebb könyve, tudományos könyvek s a latin klasszikusok... Beethoven hegedű szonáttáinak az első rézmetszésű kiadásai ...”⁴³

De itt volt a neves zeneszerző, Hummel János sajátkezü ajánlásával ellátott több zeneműve, melyet Szekrényessy Árpád nagyanyjának, báró

A Szekrényessy könyvtár két zeneműve a 19. sz. közepéről:

Döme József: Temesvári-émlék (a lap tetején Kodály Zoltán sajátkezü feljegyzései olvashatók).

Ezredy Aladár: A nemes szív, szenvedőkhöz hív! 1866.

„Késmárky Sigmond: Magyar nóták Veszprém Vármegyéből. Forte Pianóra. 1. fogás, 1823.”⁵⁰ Thern Károly: Fóti dal Vörösmartytól, zenéjét szerzé Thern Károly.”⁵¹
 „Pfeiffer Anton: Introduction und Variationen über ein Thema von Schubert für Flöte Solo. Mit Begleitung des Piano-forte componirt von...Professor am Consercatorium in Pest.”⁵² A Szekrényessy levéltár kultúrtörténeti érdekessége okán egyik legfigyelemreméltóbb darabja a Johann Auth által Szekrényessynek ajánlott zongoramű: „Auth Joann: Rheumatischer Marsch auf das Piano Forte. Componirt von...gevidmed (!) der Fräulein Etelka v. Schlachta (!) 1831.”⁵³
 Ugyancsak a borsodi Szekrényessy könyvtár állományát gyarapította Jókai műveinek első, teljes kiadása. Szekrényessy Endre, egykori pesti városkapitány művei, úgymint az első pesti viccgűjtemény, „Democritusi cseppek (1833-34), Ügyvédek és perlekedő felek kézikönyve (1835), A magyar magános polgári törvény (1837), A tiszti írásmód saját szavai (1834), Az álhalottak... (1835)”,⁵⁴ s igazi kultúrhátróként a Lánchíd alapkőletételére időmértékes verseléssel írott, s Landerer és Heckenastnál díszkiadásban megjelentetett verse.

A kéziratok között több Széchenyi, Kossuth, Kazinczy levél mellett Árpád atyjának, Józsefnek művei, nevezetesen az 1830-as években bemutatott vígjátékok tisztázott szövege, valamint az elkallódott „Széchenyi István gróf némely terve” illetve „Az újpesti kikötő” című egyedülálló munka. A patinás polconokon foglalt helyet „Moses Mendelssohns: Philosophische Echristen.” c. Reuttlingenben 1783-ban megjelent kétkötetes munkája, valamint „Dr. H. Klenche: Die Mutter als Erzieherin ihrer Löhner und Söhne zur physischen und fitlichen Resundheit vom ersten Kindesalter bis zur Reise. Leipzig, 1870.”⁵⁵

A borsodi családi könyvtár mellett jelentős a Szekrényessy **levéltár** anyaga is, mely főként levelezésekből, évszázados családi feljegyzésekből, hivatalos értesítőkből, királyi adománylevelekből, peranyagokból stb. tevődött össze.

Szekrényessy címeres levelesláda. (19. sz.)

De milyen volt maga az épület, mely falaival az értékes családi könyvtár őrizőjévé vált?

Ősi földön, a várdomb közvetlen közelében, az Edelény irányába vivő hepehupás falusi út (Borsodi út) mellett, a Bódvától övezve állt az ódon épület. Biztosra vehető, hogy központi helyzeténél fogva középkori alapokon nyugvó nemesi udvarházzal van dolgunk. Valamelyik

részbirtokos alakíthatta itt ki falusi gazdasági központját. Erre utal az épületet az út ill. Edelény irányából határoló – azt mintegy szoros gyűrűbe fogó – gazdasági épületeinek elhelyezkedése.

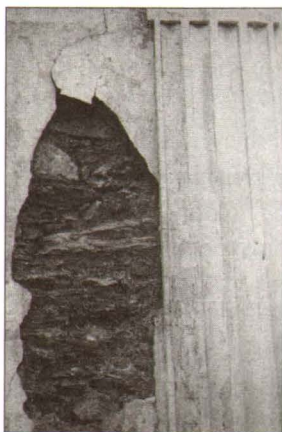
Alig némi elegancia, egyébiránt minden a hétköznapi teendők, a falusi gazdaság feladatainak alárendelve.

A főépület hármas tagolású, mondhatni szimmetrikus egységet alkotott. A középső, zömök, kontyolt tetejű épület képezte az udvarház ősi magvát mely, ha leegyszerűsített, s szerényebb formában is, de az átépítés előtti széphalmi Kazinczy kúriával mutatott némi rokonságot.

Az átépítés előtti Kazinczy kúria némi párhuzamot mutat a Ragályi-Székrenyessy kúria reformkori állapotával.

Az épület egésze alatt szép boltozatos pince húzódott, melynek lejárata – a télikert alatt – a park felől nyílt.

A Székrenyessy kúria terméskő falai a vajatolt falpillér részletével.

Ezen ódon épületrész 60-80 cm vastagságú terméskő falai között élt Székrenyessy Árpád előtt minden korábbi földbirtokos.

A középső épület hajdan – jobb ill. baloldali hozzátoldás híján – magányosan állt a gazdasági épületek gyűrűjében. Díszítéseit tekintve is ropant szerény kivitelű alkotás. A falsíkon vajatolt falpillérek ismétlődtek, melyek valaha korinthoszira emlékeztető oszlopfézetekben végződtek, a késő klasszicizmus provinciális formáit idézve.

A középső részhez Székrenyessy Árpád birtokossága idején ragasztották az alacsonyabb és keskenyebb jobb ill. balszárnyat, valamint az épület túlsó oldalán álló fedett télikertet, ill. bádogsüvegű romantikus tornyot.

Ilyenformán a „Szekrényessy kastély”, – ahogy erre felé még ma is nevezik – a mellékhelyiségeket leszámítva toronnyal, s terasszal egyetemben tíz helyiségből, szobából állt.

Az udvarház Borsodi út felé néző homlokzati szakasza. Az épület jobb szárnya felett a belső parkra tekintő torony sisakja látható.

A Borsodi út felől többnyire úri fogattal érkező látogatók az udvarra behajtván, az öreg épülettel szemben álló „nagy grupp” (rózsákkal beültetett kör alakú virágágy) mögé kanyarodva szállhattak ki.

Míg a kocsis a lovakkal foglalatzkodott, a vendég a

Az elpusztított 19. századi faragott esőföggő tető. (A szerző felvétele. 1996.).

fatimpanonos, esőföggővel⁵⁶ védett ajtón át a személyzet révén nyert

bebocsátást az ódon épület előszobájába. Innen jobb kéz felé nyílt egy vendégszoba, mely ablakával az udvar virágágyaira tekintett.

A bejárati ajtó túloldalán – szintén az udvarra néző ablak mögött – az előszobából balra nyíló hálószoba helyezkedett el, szépminű antik ágyával, finom 18. századi toalett asztalkával, meissenai mosdótállal, s az éjjeliszekrénykéken ezüst gyertyatartókkal. A sarokban bécsi barokk öltözőszekrény, telve Szekrényessyné finom atlasz, brokát és selyem estélyi toalettjeivel, s a nagyságos úr zsinóros huszáregyenruhájával, s prêmes díszmagyarjával.

A Ragályi Tamás-féle átalakított kúria középrészén – a belső parkra eső szép kilátással – helyezkedett el a tágas, elegáns **ebédlő**. Letűnt idők vigalmait, boldog lakomák helyszínét jelentette ez a kellemes szoba.

Fehér abroszok fölé hajoló, kigyúlt arcú megyei nemesek egymásratalálását, nehéz fűszerillatú ebédek, vacsorák évszázados ismétlődését. Sűrű viaszgyertyák hevétől, s testes boroktól átizzott levegőjű, hajdan volt estéket, suhogó cselédszoknyák hangját, ezüstök csillanását, poharak csengését, palackban táncoló tokaji aranylását, ezüst kandaláberek méltóságát, szuszogó

bajuszos nagyurak, s csipegető dámák kavalkádját, s az eszem-izsomot követő jöleső asztali beszélgetéseket, ama bizonyos békebeli amabilis confusiot...

Okos esztétikával berendezett kedélyes hangulatú térség volt. Egyik szegletében elegáns, csikos kárpittal behúzott fotójei és kanapéja afféle előszalon vagy más néven dohányzó benyomását keltették, míg tizszemélyes nagy vendégváró asztala a hozzá tartozó tíz nádtámlás thonet székekkel s a patinás, márványlapos diófa tálalószekrényvel már hamisítatlan ebédlő hangulatot árasztott.

Egyébiránt a dohányzó, melyet ezidőszerint szerettek „*férfiszobának*” is nevezni, igazán patriarchális helynek számított. Dús ebédeket követően nagy kedvvel vonult ide vissza a kúria férfitársasága. Nagy politizálások, szó – és ferblicsaták helyszíne lett e kedves zúg, hol ily alkalmakkor bodros felhőként szállt magasba a dohányfüst.

Szekrényessy Árpád semmi esetre sem számított nagy dohányosnak, de úri barátai társaságában szívesen gyűjtött havannára vagy tömte meg szép címeres tajtékpipáját vígan pöfögtetve belőle birtokának jófajta virginiai dohányát.

„*Akkor nem a cigarettatárca ajándékozás volt a szokás, hanem az urak címerekkel ékesített tajtékpipákat ajándékoztak egymásnak. A tajtékpipa faragása külön virágzó művészi mesterség volt abban az időben. Valóságos tajtékpipaművészek voltak. A műértők meg tudták mondani, hogy ezt vagy azt a pipacímert... melyik mester faragta.*”⁵⁷

A „*polczos kredencznek*” nevezett tálalót jobbról-balról egy-egy kéziszőttes, felül pedig festett díztányérok övezték. Tartalma nemes porcelán étkészletből s „*ezüst evőkészletből*” állt, melynek jelentős részét a fosztogató cseh katonák tulajdonították el.

Ablaka, szép középső színes rombusz üvegével a terasz alatti télikert mellől nyílt, gyönyörű kilátással a parkra.

A baloldali épületrész öt helyisége közül elsőként a **hálószoba** praktikusán elegáns világa tárult fel. Legfőbb berendezési tárgya „*kettő drb. Fényezett diófanyoszolya*”,⁵⁸ melyhez egy-egy, ugyancsak politúrozott éjjeliszekrény tartozott, valamint szép ruhásszekrény, melynek levegőjét „*mojkár*” ellen gondos cselédkezek kámforozták.

Pipázó bódva-völgyi nemes, feltehetően Szekrényessy Árpád a 19. sz. végén.

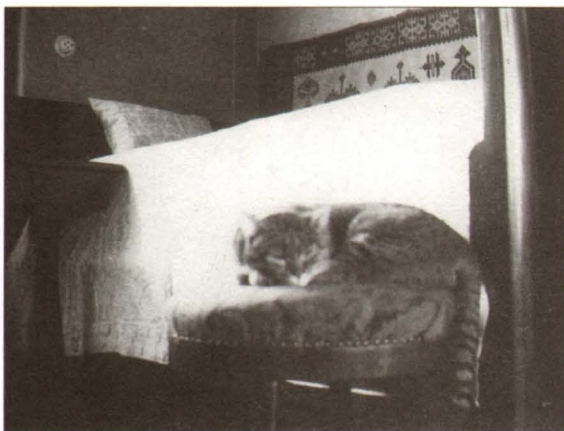

A kúria ebédlőjének kedélyes társalkodósarka.

A falakon metszett képek függtek, az ablakon könnyű tüllfüggöny, a hajópadlós pádimentomon csomózott szőnyeg.

A hálószoza elzárt intim szféráján túl következett az udvarra tekintő kicsiny, de annál bájosabb **vendégszoza**, melynek berendezési tárgyai között „*egy kis dívány, 2 támlás szék és egy kis asztalka*”,⁵⁹ valamint egy politúrozott, mívesen megmunkált polcos szekrény szerepelt.

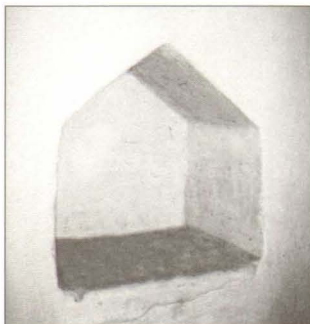
A díványra rusztikus gondossággal feltornyozva állt az ágynemű, habfehér hímzett takaróval fedve, mögötte szőttes falikárpit kölcsönzött puritán bájt.

A Szekrényessy kúria rusztikus hangulatú vendégszobája.

Ezeket túl a mellék-helyiségek következtek, a korszerű **fürdőszoba**, mely ekkortájt még a fővárosban is ritka, ill. a **toalett**. E két mellék-helyiség íves ajtónyílásával és csúcsíves fal-fülkéivel igazi ódon hangulatot árasztott.

E baloldali épület-traktus az ugyancsak parkra tekintő, de a gazdasági épületekhez

A funkcióját és jellegét vesztett épület néhány archaikus eleme: a toalett íves ajtónyílása, valamint páros falfülkéinek egyike.

közel eső **cselédszobával** folytatódott. Egyszerű berendezési tárgyai között „*lőszórmadracsz*” betétes ágyat, szekrényt s állványos mosdótálat találunk. E helyiség praktikumból a mögötte lévő konyhával nyílt egybe.

A nagy gazdaságnak és vendégjárásnak megfelelő tekintélyes **konyha** szép világos helyiség volt. Ablakával az udvar öreg diófájára tekintett. Tisztára súrolt bordó-fehér kövezetén hatalmas rézzel borított munkaasztal állt. A padlóból nyíló csapóajtót mívesen faragott fa korlát övezte, mely az óriási boltozatos uradalmi pince mélyébe vezetett. A konyha célszerű, ugyanakkor kedélyes helyiség benyomását tette az idáig merészkedő látogatóra.

A falakon Bizell Margit tizenhárom darabos Wilhelm Busch meséjét ábrázoló dísztányérjai ill. Szekrényessy Berta árnyképes mesetányérjai díszlettek.

A hőskor idején, vagyis a 19. század hetvenes, nyolcvanas évtizedeiben vallásos témájú, népi ornamentikájú dísztányérok függtek a falakon: „6 darab tulipános tányér... mindegyiken a miatyánk egy kérése pompázik. Borsodon láttam a konyhában...”⁶⁰

A borsodi konyha két dísztányérja: balról Bizell Margit 13 db-os készlete 1898-ból, jobbról Szekrényessy Berta 4 db-os árnyképes sorozata 1892-ből. Középen a kastély hétköznapi készletének levesestányérja a 19. sz. második feléből.

Szép régi veretes vörösréz edények tucatjai sorakoztak a polcokon, melyet alkalmanként három-négy nő tisztogatott az udvaron, jókedvű énekük távolra hallatszott: „*Kiöntött a Bódva vize messzire...*”.

A Szekrényessy kúria jobboldali szárnya, mely nem véletlenül az ebédlővel volt határos, a ház úri jellegét hangsúlyozta. Innen nyílt az ún. **kisszalón**, mely ablakával a virágba borított udvarra tekintett.

Falait szép bordűr fedte, berendezése zömében a Szekrényessy család 18–19. századi reprezentatív bútorából állt. Központi darabjai biedermeier ülőgarnitúrából, klasszicista szekreterből, s szép üveges vitrinből tevődött össze, ugyanakkor itt kapott helyet Szekrényessy Árpád vagyont érő „szoba-harmóniuma”, mely a kisszalónban némelykor összegyülekező, szűkebb körű társaság szórakoztatását szolgálta.

Briliáns, igazgyöngy és gyémántköves ékszerek (középen) a Szekrényessy család megmaradt borsodi kollekcijából. 18–19. sz. Bal szélén ezüstberakásos gyászékszer, jobbra nagyköves bros.

A szekreter rejtett fiókaiba került elhelyezésre – finom bársonykazettákban – a Szekrényessy ősök vagyont érő briliáns és igazgyöngy kollekcója, a kastély asszonyainak reprezentatív ékszere: „*Árpád bácsi az utolsó nap az ékszereket is mind megmutogatta. Még mind együtt van, a nagy értékű darabok is... a briliáns lepke, a riviere és a nagyértékű gyöngygarnitúra.*”⁶¹ Különösen Albina és Berta viselte nagy gráciával e nem hétköznapi szalondarabokat, főként bécsi

A Szekrényessy briliáns-függők és briliáns-nyakék Szekrényessy Józsefné 1842-es miniatűr portróján.

Szekrényessyné nyakában a nagyértékű igazgyöngysor, kezén két gyémántgyűrű, valamint gyémántköves aranykígyót mintázó karperec látható.

útjuk vagy rangosabb megyei együttlétek alkalmával: „*meg van Berta néni nagy briliáns függője parádéra, ha kell.*”

Ezen Szekrényessy Berta-féle egyetlen briliáns függőben lévő két kövecske értéke mintegy fél kilogrammnyi finom arany értékével volt azonos: „*Aussin (ti. fővárosi ékszerész. Sz. A.) megbecsülte Berta néni függőjét, a két kő értéke 1200 korona.*”⁶²

A komódon két szép barokk ezüst szamová, díszes zenélő óra a 19. század elejéről, mint igazi családi klenódiумok tartattak becsben.

Heti rendszerességgel itt, e meghitt helyiség falai

között zajlottak az elmaradhatatlan bridzs-partik, melynek obsitos darabja egy szép kiállítású kártyaasztal, mit a tárgyleltár „*fényezett fiókos asztal*” névvel illet.

A falakon kisebb történeti metszetek és olajképek lógtak, világításul finom művű ezüst kandeláberek szolgáltak. A kézcicsomózású vastag szőnyeg futó ornamentikája a kétszárnyas ajtó felé terelte a szemet, melynek felnyitásával kitarult a látogató előtt a „kastély” legrepresentatívabb helyszíne, az ún. **nagyszalon**.

E helyiség három irányból kapta természetes fényét. Egyrészt látni lehetett az udvar eleven növényeit, de pompás kilátás nyílt a külsőpark ősfenyőire, s a mögöttük szelíden folydogáló Bódvára, valamint – harmadik irányként – a belső park rengetegére, s az előtérben őrt álló zömök toronyra.

A nagyszalon berendezése csupa patinás Mária Terézia korabeli barokk bútor, mindössze az ülőgarnitúra biedermeier itt is. Itt kapott helyet két reprezentatív üveges vitrin gazdagon megtöltve ezüst és porcellán holmikkal, bájos altwien és sévresi porcelán nippekkal. A két vitrin között barokk háromfiókos komód, rajta ezüst kandeláberek, közte aranyozott bronzdíszes női figurát mutató kandallóóra és nagyméretű ezüsttálca. A vitrinek tetején gazdagon festett kínai porcellán vázák a 19. századból, fölöttük olajképek, melyek egyike a Szekrényessy Berta alkotta Szekrényessy Józsefné, Slachta Etelka portré.

A Szekrényessy kúria nagyszalonja, háttérben a kisszalonnal.

A szőnyeg bársonyába oroslánkőrmökkel kapaszkodó asztalon gyönyörű rokokó-díszes ezüst cukortartó pihent, egykori bécsi mestere remek ízlését dicsérve.

A Szekrényessy kúria egyik díszórája és klasszicista szekrétere.

A falakon a Szekrényessy ősgaléria néhány jeles portréja, így Szekrényessy Árpád nagyszüleit (Szekrényessy János és Nagy Eötvös Erzsébet) ábrázoló kvalitásos olajképek.

Atyjának, Józsefnek 1842-ben a neves Johan Baptist Clarot által készített kisméretű akvarellje, valamint anyjáról az 1840-es években, nagyanyjáról pedig 1819-ben készült olajminiatűrök.

Két portré a nagyszalon „ősgalériájából”, Szekrényessy Árpád nagyszülei: Szekrényessy János és felesége Nagy Ötvös Erzsébet.

De itt függtek a falon Árpád anyai nagyszüleit (Slachta Ferenc és br. Hauer Mária Terézia) ábrázoló életnagyságú mellképek, Peter Kraft ecsetje nyomán. E két utóbbi kép már a 19. század végén is vagyont érőnek számított.

A nagyszalon gyönyörű barokk csillárja alatt állt Szekrényessy Árpád legkedvesebb berendezési tárgya, egy elsőrendű bécsi zongora, melyet egy huszadik század eleji tárgyleltár „hosszú díófa zongora” elnevezéssel illet.

A szépmustrájú fal központi részén függött a Szekrényessy család ódon kézifaragású, aranyozott velencei dístükre, mely a tárgyleltár tanúsága szerint is a legértékesebb berendezési tárgyak között szerepelt, alatta foglalt helyet az elegáns selyemmel kárpitozott fotelegyüttes és hozzá tartozó „szövettel bevont díván”, mint kényelmet nyújtó ülőalkalmatosság.⁶³

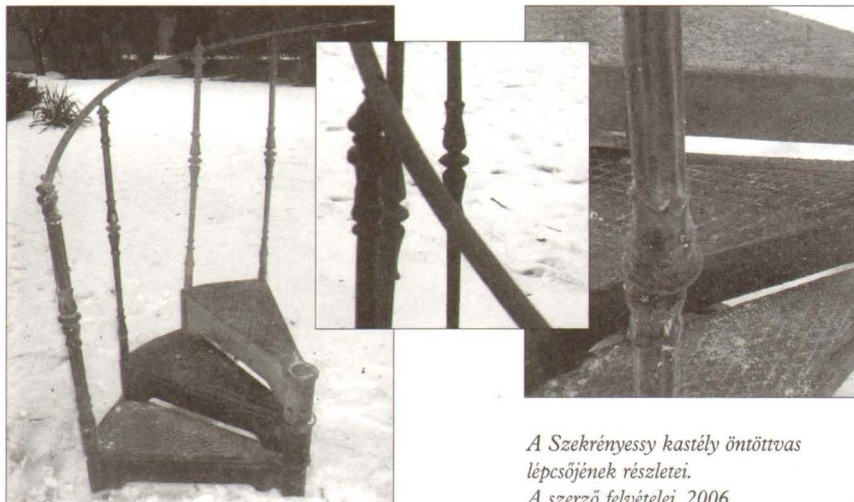
Nagyobb társasági vizitálás alkalmával a két szalon ajtószárnyait feltárta a cselédség, „nyitva (vannak) a szépen berendezett szalonok”, ezáltal jelentősen növelve az eleganciát és belső teret.

A küsszalomból nyílt a kúria legsajátosabb helyszíne, a faragott kőkorlátú terasz alatt megbúvó **téli kert**, melyet a szemtanú Bárczay Róza csak „*üveg-ház-szerű kerti szoba*”-ként⁶⁴ említi. Ennek a belső park irányába üvegfallal ellátott télikertnek csodálatos híre terjedt a faluban.

Szép, zömében egzotikus, s a kinti klímát el nem viselő növényekkel volt betelepítve, melyek több méter magasságba növe tropikus hangulatot keltenek. Különösen Szekrényessy Árpád húga, Berta gondozta e kis oázist, „*...ahol mindenféle virágot tartott*”⁶⁵. A lián sűrűségű növények erdejében kellemes felüdülést kínált az a fonott ülogarnitúra, melyről elragadó kilátás esett az ötholdas őspark fáira, a szökőkúttal.

A télikert szögletéből kis bolthajtásos ajtón át léphetett a látogató a **torony** aljába, melynek szép zöld, sárga és piros színekben játszó ablakai hangulatos fénytöréssel szórták szét a besütő nap sugarait.

A torony aljából virágornamentikás, húsz lépcsőfokú öntöttvas csigalépcsőn lehetett a télikert báboskorlátos tetejére, azaz a **teraszra** felkapaszkodni. Egyébiránt a csigalépcső, mint szép mives munka, igazi remekmű számba ment, mely feltehetőleg Pesten vagy Diósgyőrben készült Szekrényessy Árpád ízlése és megrendelése alapján. Minden lépcsőfok szélén egy-egy öntöttvas oszlop díszlett, a földön álló kezdő oszlop, mintegy háromszor vastagabb volt, mint a többi karfát tartó rúd.

*A Szekrényessy kastély öntöttvas lépcsőjének részletei.
A szerző felvételei. 2006.*

A Szekrényessy kúria 1875 után épült tornya 1931-ben, ill. elpusztítása esztendejében, 1996-ban.

Szemet gyönyörködtető panoráma fogadta a hozzátartólag tíz méter magasságból körbetekintőt.

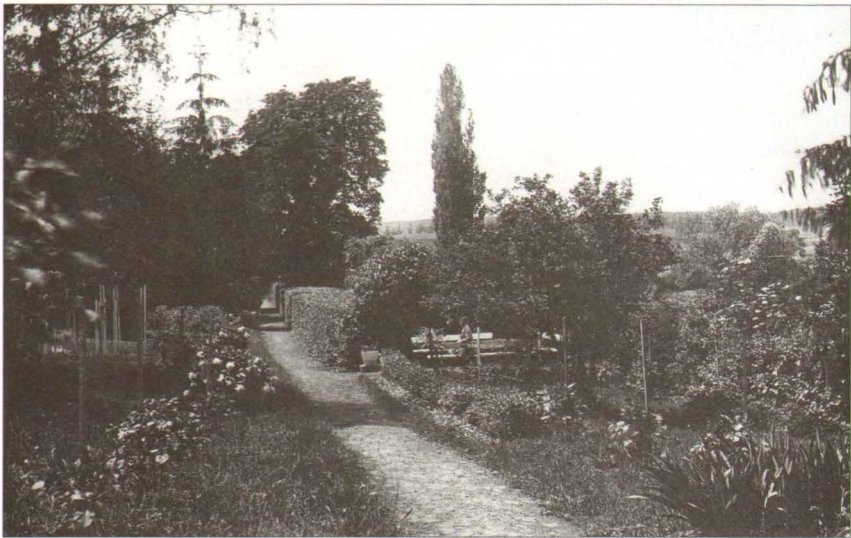
Amit látott, az a borsodi Szekrényessy udvarház Bódva által részint körülölelt öt-holdas díszparkja és konyhakerkje. Megálmodója, Szekrényessy Árpád huszárőrnagy volt, ki nemcsak meg-

tervezte Miskolc főkertészével „az úri házukhoz tartozó” parkot, de mindvégig „igen szép rendben”⁶⁶ is tartotta.

Volt kitől örökölnie ez irányú hajlamát. Anyai nagyatyja, zadjeli Slachta Ferenc „...igen nagy kertész volt és áldás követte ügyes keze, szakértő tudománya, éles elméje minden működését. Paradicsomot tudott maga körül varázsolni, sorsa bár merre vezette őt”.⁶⁷ Lánya, Szekrényessy Józsefné – ki szintúgy lelkes kertész hírében állt – ars poetikája így hangzott: „kietlen pusztaságot, kellemes, üdítő és gyönyörködtető lakhellyé átváltoztatni: az azután az igazi mesterség”.⁶⁸

Árpád mindezekben követte övéit. Az elhanyagolt sár és trágyaszagú falusi uradalomból a kastély körül igazi virágzó paradicsomot varázsol.

1875-től több tucat ősfával, így fenyők, nyírek, kőrisek, – a Bódva két partjára pedig – topolyák (nyárfák) jegenyék és fűzek telepítésével vetette meg a park alapját.

A park egyik bokrokkal övezett hosszanti sétányja.

A kastély háta mögött húzódó nagyobb díszpark, az ún. **belsőpark** volt. Legrepresentatívabb része három, párhuzamosan futó sétányt közepén elhelyezkedő, mintegy 25-30 méter átmérőjű körsétányból állt. A szép virágokkal

A virágokkal, örökzöldekkel pompázó belső park.

A belső park központi része a működő szökőkúttal. A kép jobb szélén Szekrényessy Berta látható. 1914.

beültetett kör közepén állt az 2-3 méter átmérőjű kerek kő „ugrókút”, vagyis **szökőkút**, melynek vízszugara egész magasba szökött.

E szökőkút a környék földbirtokos csemetéi számára mindig nagy élményt jelentett. Különösen szerették a „nagy attrakciót”,⁶⁹ mikor bemutatták Szekrényessyék a vízszugarakon táncoló színes labdákat. Bárczay Róza (1905-1995) ezekre a multságokra így emlékszik. „Szekrényessy Berta néninek volt mindenféle színes üvege, azokon keresztül nézegettük a kertet és a szökőkútat”.⁷⁰

Az egyenes sétautakat majd embermagasságúra növesztett bokorsövények kísérték. Amint elmaradtak a szépre nyírott sövények, rózsatövek és jukkák csoportjai jelentek meg az utak mentén.

A belsőpark egy központibb díszhelyén ismeretlen eredetű – minden bizonnyal mészkőből faragott – kerti **díszszobor** is állt.

Az ősfák csoportját helyenként gyepes, virágos tisztások ill. nyírekkel és bokrokkal tarkított ligetes részek tették változatossá. A különleges virágok nemesítése és ápolására legalkalmasabb helyül az **üvegház** szolgált, mely a külsőpark és a kastély térségében állt. Majd valamennyi bódva-völgyi úri háznál tartottak üvegházat s az asszonyok nagy kedvvel csereberélték a palánkákat, különleges magvakat.

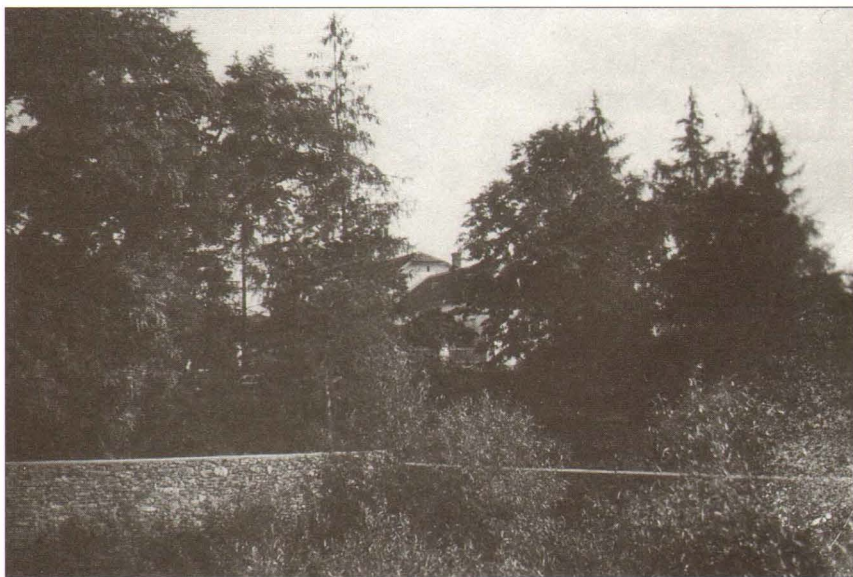
Árpád mellett a kertészkedés hóbortjának nagy kedvvel áldoztak a kastély úrnői, szeretettel ápolva a park virágágyait: „Borsodon élveztem a kerttet, mely már rendben volt”.⁷¹ Berta nagy vendégjárások alkalmával is szívesen vonult félre szeretett virágai közé pihenni, bohém módon magára hagyva Árpád úri vendégeit: „Berta néni nyugodtan kertészkedik, ki-kire bízva miként lesz kész a másikkal és a helyzettel.”⁷²

A kert kedves virága volt a rózsza, mely felbukkant a park pihenő kőpadjai tövében, de pazar színű virágaival körbeölelte a szép faoszlopokon nyugvó **szaletli** szellős épületét is, romantikus illatos lugast alkotva, hol forró nyári napokon étkezett a Szekrényessy család, könnyű villásreggeliket és nyárias ebédeket költve el, míg a társalkodóné rendszerint felolvasta a friss hírlapot: „Másnap a kertben a hűselőben reggeliztünk.”⁷³

A belsőpark mögött következett az udvarház **konyha – és gyümölcsöskertje**, mely a Bódvától távol eső külsősétányok irányába eső *diófás ligettel* egészült ki. E terület végső határát szabályos sorba ültetett *akácsoros mezsgye* zárta le.

A konyha – és gyümölcsöskertben az egyik kertész irányítása mellett folyt a gazdálkodás.

Ez idő tájt különlegesség számba menő nagymennyiségű ringló, veres és ún. „durkó” szilva, valamint sóvári és jonatán alma, vérbélű és téli körte valamint barack termett, melyek értékesítése a miskolci piacon történt.

A külsőpark ősfái mögött a kastély megbúvó épülete.

A nagyszalon Bódvára tekintő ablaka a külsőpark felől.

A konyhakert idény szerinti, őszi, valamint tavaszi felásatását falusi napszámosok végezték, kiknek munkáját a kertész felügyelte: „*A kertben 2 napszámosnő dolgozott, felásták a kertet.*”⁷⁴

A földekre, így a konyha – és gyümölcskertre szánt uradalmi trágyát a birtok igás szekerein szállították a helyszínre, hogy azután szakértő kezek elegyítsék a humusszal.

A kert terményeinek hasznosítása, feldolgozása roppant fontos és szerteágazó feladatnak számított, hisz minden gyümölcsnek, zöldségnek meg volt a maga

éresi ideje s feldolgozási metódusa, mitől eltérni lehetetlenség volt: „*Délután a kertben szilvát szedtünk pálinkának... szobalány-helyettes ribiszkét szedett befőzés számára... leszedtük az érett uborkát és káposztát savanyítani és a nagy kerebabot*”⁷⁵ *a pincébe küldtük, hogy meg ne fásuljon.*”⁷⁶

Székrenyessy Margit pálinkája és különös ételecei nagy sikernek örvendtek a vendégek részéről: „*Nagyon izlett a Mama diópálinkája... tegnap a Mama sárgabarack ecetet csinált. A ribiszkebor már kezd felforrani.*”⁷⁷

Katonai pontossággal végrehajtott műveletnek számított a lekvárfőzés, melyben a „tábornoki” tisztet Székrenyessy Margit uradalmi gazdálkodáshoz szokott tapasztalata irányította: „*Mama szilvát főzött be... a kertből a szilvát leszedték, melyet este egy csomó asszony magbul választotta, holnap reggel 3 órakor kezdenek kint a kertben lékvárt főzni... egy egész hordót töltöttek meg, 24 liter lékvár van. A többi szilvát a pallásra hordatta...*”⁷⁸

Ezeket túl fellelhető volt még a vérbélű és téli körte s egy bordótermésű hatalmas eperfa, melynek gyümölcse kenyérrel a cselédség kedvelt reggeli eledelét képezte.⁷⁹ A gyümölcsöst a mögé kanyarodó Bódva vize zárta le. Mind a park, mind a gyümölcsös kedvelt sétahelyeül szolgált a vendégek és a háziak számára: „*Ma igen szép meleg idő van... a holdvilágos estén a parkban voltunk sétálni. A park most igen szép... miden érik és virágozik.*”⁸⁰

Az udvarház másik jelentős területe az ún. **külsőpark**, mely a Bódva hídfője és a mosóház között terült el, egészen a kastély toronymagasságáig és le a

vízpartig. Esztétikai funkcióján túl feladata volt a Bódva hídján közlekedők szeme elől elrejtetni az épületet és a **strandot**.

Az ősfák alatt három-négy fehér-murvával leszórt, egymásba fűződő körsétány vezetett a fürdőig. Itt fából készült öltözőház állt az állandóan friss homokkal felszórt, mesterségesen kialakított partszakaszon. A terep több csónak kikötésére is alkalmat nyújtott.

A folyó „kastély” felőli oldalán, sűrű egymásutánban jegenyék álltak őrt, méltóságteljesen susogva a szélben.

A külsőpark növendék fenyőit karácsony tájt különösen a falubeli gyerekek dézsmálták előszeretettel, titokban kivágva egyet-egyét a családi karácsony alkalmára. Ezen időszak tolvajlások felett azonban az uraság rendszerint szemet hunyt.⁸¹

A kastély körül található valamennyi növényt egy ló energiájával működtetett korszerű szivattyú öntözte a Bódva friss vizével.⁸² E technikai

A Szekrényessy kastély strandjának csinos fa fürdőháza.

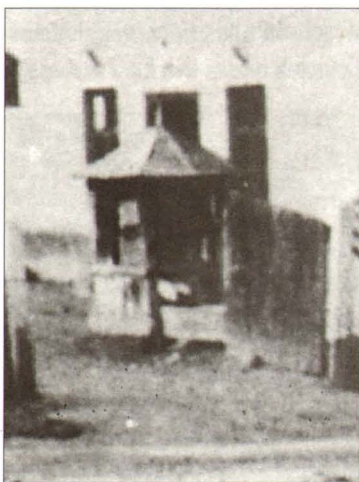
A Szekrényessy kastély a Bódva folyó túloldaláról. (Sagmüller Gyula miskolci fényképész felvétele.)

bravúrnak számító megoldás előtt egy Szucsik nevű lajtos cseléd szeke-rezte fel a szükséges vízmennyiséget a folyóról.⁸³

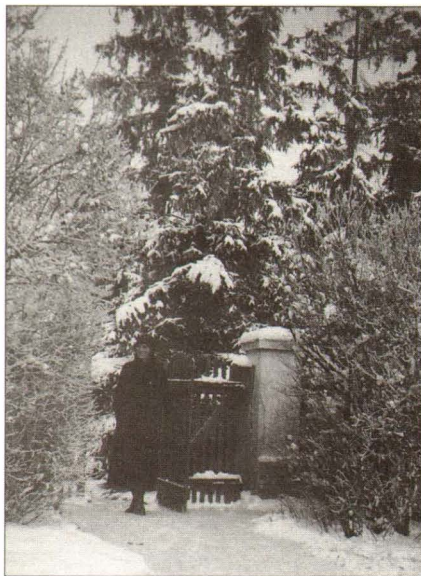
A ház utcai homlokzata és a Borsodi út közötti zöld területen feküdt az **udvar**. Ide az útról szabad behajtása volt az érkező úri fogatok-nak a jobbra eső mosóház és a baloldali melléképületek között. Innen nyílt azonban a kicsiny gyalog-s kapu, mely fenyősorok és szépen ápolt bokrok közé ékelődve kedélye-sen romantikus hatást tett az érkezőre.

A zömök mosóházzal szemben állt egykor az udvari kút, amely dön-tően ezt az épületet és a konyhát látta el friss vizével. Már 1922 januárjától elektromos rendszerrel, ún. hidro-forral működött, fölötte csinos kútház védte a vizet az elszennyeződéstől.

Az udvar közepén feküdt a már említett rózsákkal teli „*nagy grupp*”, melynek központi növénye egy magasra felnyúló virágú jukka volt. Tőle jobbra, a kis-és nagyszalon ablakai alatt, öreg szelídgesztenyék árnyékában elegáns fonott ülőgarnitúra állt. Feladata volt a fogatolásra várakozó háziak kényelmét kiszolgálni.

A mosóházat ellátó obszitos kút végnapjai idején az 1950-es években.

A Szekrényessy kastély ősfák övezte gyalogos kapuja.

Az udvar egészét különleges növények, virágos bokrok tarkították, melynek látványa a Borsodi úton elhaladót ámulatba ejtette. Az ezerszínben játszó virág-szőnyeg vörös példányai alkonyatkor oly hatást tettek a Bódva hídján átkelőre, mintha tűz égne Szekrényessy Árpád udvarán.

Az épület balszárnya előtt Ragályi Tamás idejéből való vén diófa nyújtott árnyat forró nyári napok idején.

A Szekrényessy udvarház egyik legjelentősebb melléképülete, a mosóház.

Az udvar épületei kifejezetten gazdasági célt szolgáltak, közülük kiemelkedett az önálló nagy **mosóház**, mely közvetlenül a falusi út mellett terpeszkedett.

Az épület teljes terjedelmében alá volt pincézve, mely részben jégveremként funkcionált. Belső elrendezését tekintve két nagy egységre tagolódott. A kút felől nyíló épületrészen helyezkedett el a mosóhelyiség nagy üstökkel s tüzelési alkalmosságokkal ellátva. Innen, e hatalmas terű helyiségből nem volt átjárás az épület többi részébe.

A mosóház másik része egészen más funkcióval bírt. Ennek bejárata a nagyszalon ablakával szemben, az udvar felől nyílt. Az ajtón belépve előszoba következett, honnan szemközt a kevésbé előkelő vendégek számára két vendégszoba lett fenntartva, egy-egy útra néző ablakkal.

Az előszobából balra nyílt a gyakori disznóvágások alkalmával használatos füstölő. Ezzel szemközt, két külön helyiségben az ételek nemei szerint a meleg ill. hideg spejz. E két szoba egyben hatalmas ételmi-szerraktárként is funkcionált, ahonnan rendszeresen pótolták a kúriában lévő spejz, gyakori vendéglátások miatt gyorsan fogyó készletét. A meleg spejzben szép sorakoztak a liszttel, búzával, kukoricával, kásával, lencsével és borsóval telt zsákok.

A Szekrényessy kastély Borsodi út felőli kicsiny kerítésszakasza, melyet nem fed el a por és zajfogó ösnövényzet. Szemben (jobbra) Horokay Dániel kisnemesi háza, ma tájház látható.

A hideg spejz példásan és roppan ízléssel elrendezett tartalma között füzérszám csüngtek a kolbászok, oldalszalonnák, hurkák, disznósajtok, sonkák s a füstölt húсок mindenféle nemei, honnan illusztris városi vendégeiket rendszeren meg is ajándékozták: „Berta néni nagyon kedves volt, adott egy kivételesen jó és ép óriási sonkát.”⁸⁴

Megint máskor „ládikában” küldték pesti rokonaik után a jófajta borsodi füstölt lapockát:

„A sódaruk is bámulatosan ép és jó volt, mindjárt megfőztem, mert féltem, hogy esetleg nem áll el. Kár, hogy nem laknak közelebb...”⁸⁵

A borsodi uradalmi spejz külön csemegéjének számított a gyümölcsösből kikerülő és Szekrényessy Margit irányítása mellett elkészített ún. „czukros szárogatott gyümölcs”.⁸⁶

A tisztaságáról és rendszeretéről híres Szekrényessy Margit irányítása mellett gyakori rendszerességgel lett rendbe téve az élelmiszereknek e kényes tárolóhelye: „Ma nagy takarítás van. Az éléskamra ki lett rámulva, lemeszelve és fölsikálva.”⁸⁷

Az udvar másik két jelentős melléképület csoportja az „L” alakban elhelyezkedő egyszerűbb épületegyüttes.

A falu hepehupás útjával párhuzamos, három helyiségből álló külön épület, (összedőlt épületrészeit mára már elbontották) mely egy időben az uradalmi **kocsis lakásaként** funkcionált.

Az Edelény felé eső helyiségben volt a kenyérsütő kemence, mely hetente átlagosan 20 kg kenyérral látta el a háziakat, ill. a vendég úri népet. A mellette álló két helyiség egyike a **tehénistálló** ill. a távolabbi, az ún. **vendégistálló**, a vizitálásra érkező nemesi közönség lótartási helyéül szolgált.

Az egykori istálló és kocsiszin dűledező együttese.

E háromhelyiséges épületre merőlegesen, de attól valamelyest távolabb, az „L” betű száraként, négy helyiség következett. Az úthoz legközelebb eső volt Szekrényessy Árpád szép **telivéreinek** jól felszerelt **istállója**.

A nagyságos úr híres volt lószeregetéről. Már gyermekkorában – atyja és Széchenyi István barátságá-

Szekrényessy Árpád szépen ápolt lovai az uradalmi szénán kövéredtek.

nak köszönhetően – volt alkalma közelebbről megismerkednie a Széchenyi istálló angol telivéréivel, mely lótarató luxust gazdag birtokosként is megengedett magának. Mint egykori lovastiszt, tudatában volt egy elsőrendű ló minden előnyének. Családon belül több ízben nyújtott segítséget egy-egy jó hátasló beszerzésében: „Árpád bácsi írt, hogy tud egy jó lovat számára (ti. Bizell Béla századosnak. Sz. A.) ...azt fogja a manőverekre megvenni, ezért jövő vasárnap Borsodra megy.”⁸⁸

Istállójában négy parádés ló ill. két-három hátas, valamint közönséges fogatos ló topogott az állandóan friss szalmán, mely almot béresei, utóbb bérelője szállított a közeli ún. „Szekrényessy rétről”: „haszonbérelő kötelezi magát (hogy) ...jó szekér alomszalmát a saját igáján... ellenérték nélkül beszállít.” Erre annál inkább szükség mutatkozott, mert a külső park és kőfal közötti kis kaszáló füve nem volt elegendő ennyi állat takarmányozására.⁸⁹

Az istálló mellett elhelyezkedő **kocsiszín** adott helyet Szekrényessy Árpád két kocsijának és a gözcséplőgépeknek. A hintók közül az egyik, egy fekete színű, ódivatú, kétüléses, hétköznapokon használatos szerkezet volt, melyet a korabeli tárgyleltár „fekete hintó”⁹⁰ néven említ.

Sajátossága, mely miatt feltűnést keltett a vármegyében, a kocsis és utas fordított helyzetéből adódott. Nevezetesen, a két utas ült elől, a gyeplő pedig kettejük között húzódtott a hátul elhelyezkedő hajtóig. A kocsit egyetlen ló ereje mozgatta.

Jelesebb alkalmakkor a háziúr négyfogatos, barna, nyitott címeres hintón hajtattott a környező kastélyokba vagy Miskolcra.

Télvíz idejére a külső majorból ide a kocsiszínbe került elhelyezésre két parasztszekér, melyek közül a gyakoribb használatban lévő „igásszekér” névvel illettek a források.

„Fejedelmi” kutyaház a kastély területéről.

Az uradalom büszkeségének számított az obsitos gőz cséplőgép, melyet Szekrényessy Árpád feltehetően unokatestvéréől, a nagytehetségű mérnök-igazgatótól, Szekrényessy Kornél (1841-1883) úrtól rendelt még az 1870-es évek során.

A világhírű angol „*Per. Pro. Robey et Company Limited Gépgyár*” által leszállított gőzgép nagy feltűnéssel, de annál nagyobb hatékonysággal dolgozott a borsodi földeken. A cég magyarországi képviselőjének megszűntével a masina karbantartását és szervizelését „*Herz Jenő miskolczi gépgyáros*”⁹¹ végezte.

Ugyancsak a kocsiszin tágas terében kapott helyet az őszi és tavaszi szántásoknál használatos két vas eke, melyek közül a hivatalos tárgyleltár leírása szerint az egyik korszerű kettős eke volt.

A sorban következő helyiség a **ruhamángorló**, melynek alapincézettsége miatt három lépcső magasan nyílt a bejárata. Egy öreg rézhengeres, kézzel hajtható mángorlógép zajongott itt, vasalásra előkészítendő a ruhát: „*Délelőtt mángorolt a szakácsné a kocsissal, délután vasalt a kocsisnéval.*”⁹²

A mángorló alatt húzódó nagyobbacska **pince** őszenként magába fogadott egy vagon borsodi szenet. A szénfűtést megelőzően fával fűtötték a patinás cserépkályhákat, melynek ropogó falángja barátságos meleggel árasztotta el az elegáns szobákat.

A kastély melletti ölak hátsó nézete az uradalmi tyúkház irányából. A kép középrészén a kastély tornya látható, balra a feltételezett ispánlakás.

A Szekrényessy uradalom kimutatása szerint az 1916-os tél folyamán Klein Sámuel borsodi fakereskedőnek négyszáz korona összeg került kifizetésre tűzfára és faanyagra.

Az imént felsorolt melléképületek tömegétől külön, de mintegy annak folytatásaként állt a **pajta**.

Az oldalain nyitott, szellős épületben tartották az állatok takarmányozására szolgáló szénát, szalmát, lucernát, kukoricát stb.

Ugyancsak különállva helyezkedett el az **ólak** kétszintes építménye, mely a tyúkház alapítása előtt a lábasjóság befogadására szolgált.

A pajtát és az ólakat szép fehérvirágú fagyalkasövény takarta az udvarház elegánsabb részleteitől, melyet a faoszlopos nyári kocsiszín elegáns építménye zárt le. Ezen épületegyüttes háta mögött, mintegy annak nekitapasztottan állt a *cselédház* kő épülete, mely főként az uradalmi idénymunkások, mint a hónaposok és dohánykertészek alkalmi szállásául szolgált.

Az imént említett – Borsodi útra merőleges – épületsor mögött, attól mintegy 150-200 m távolságra működött az ún. **uradalmi külsőgazdaság**. Mindennek gyakorlati jelentősége abban rejtett, hogy a nagyobb búzzal és pizsokkal járó tevékenységeket a kastély körzetén kívül helyezték. A külsőgazdaság kiemelkedő gazdálkodási egységének számított a *tyúkház*, mely rendszerint kétszáz tojótól származó nagymennyiségű szép fehér tojást termelt a miskolci piacra.

E legendás háziszárnyasok egyenesen a Habsburg család magánuradalmából, a későbbi Gödöllői Állami Baromfitelepről származtak s éppen ezért értékük, de nem utolsósorban szépségük kiemelkedőnek számított. A nemes állatok hatékony tenyésztésének szigorú feltételei voltak, melyet Szekrényessy Berta a háziszárnyasok nagy barátja következetes precizitással tartatott be. Ennek megfelelően a *tyúkház* szinteltolósos belső kialakítással öt

Példás tisztaság és gyönyörű kendermagos tyúkok jellemezték a Szekrényessy uradalom tyúkházát.

helyiségből állt. A fűthető épület legkényesebb része a hajópadlóval fedett fészkelemeg keltető volt. Mint érdekességet kell megjegyezni, miszerint ebben az időben csupán a módosabb parasztházak büszkélkedhettek hajópadlós pádimentommal, azoknak is csupán egyetlen ún. tiszta szobája.

A borsodi paraszttasszonyok mindig ámulattal lesték e különlegesen szép kendermagos lábasjóságokat, melyeknek tojásait Szekrényessyék szívességéből gyakorta kicserélték az asszonyok által hozott közönséges tojásokra. Egy ilyen alkalommal a kissé elszentelenedett asszonyság, bizonyos „*Berzi mama*” – a jóindulattal visszaélve – csupa apró s ráadásul piszkos tojást vitt cserére, melyért komoly dorgálást kapott, s elvesztette az uraság jóindulatát.⁹³

A takaros csirkeólak, a rendezett gazdasági udvar és a kíméletlen tisztaság ámulatba ejtette a gyakorló mezőgazdászokat is, őszinte elismerésüket érdemelve ki. A külsőgazdaság központi részén az ispánlakás és tyúkház között állt az itatást szolgáló gémeskút.

A Szekrényessy uradalom külsőgazdaságának legjelentősebb tömegű épülete azon hosszanti épület volt, mely feltehetően, dohányszárítóként funkcionált.

A külsőgazdaság további egységének számított a jól felszerelt *sertésszállás*. Itt tenyésztették a ház közvetlen szükségleteire szolgáló disznókat, melyek közül évente több alkalommal is levágásra került néhány. A családi csendességben élő uradalom bensőséges ünnepei kötődnek ezekhez a téli eseményekhez: „*11 órakor leölte* (ti. erre szakosodott férficseled Sz. A.) *a disznót. Este már a szalonnavágással is kész voltunk, holnapra a hurkatöltés és a zsírkifőzés maradt.*”⁹⁴

A disznóvágást követően, jó magyar hagyomány szerint az uradalmi disznótorosból részesedtek a család városi tagjai is: „*Mama* (ti. Szekrényessy Margit) *Lajos bácsiéknak*⁹⁵ *disznóságot küldött.*”⁹⁶

Külön ünnepségnek minősült az újévi malac leölése és elkészítése, mely utóbbi azonban az uradalmi konyha feladatai közé sorolódott. A *sertésszállás* a külsőgazdaságban csupán a 19. század folyamán működött, e tevékenység később áthelyezésre került a távollévő majorokba.

Az uradalmi külsőgazdaság utolsó nagyobb egységének számított a *liba-farm*, mely mellett kisebb kacsatenyészet is fennállt. A hízott libák mája pástétom gyanánt a gyakori vendéglátások kedvelt csemegéinek számított, vidám gágogásuk folytán pedig hamisítatlan falusi bájt árasztottak maguk körül.

A külsőgazdaság kiszolgáló épületeinek sorában állt a tyúkház melletti csinos *ispánlakás* a Szekrényessy uradalom gyakorlati irányítójának otthona.

A kastély körzetén kívül a Szekrényessy családnak a közeli hegyoldalban lévő birtokán gondosan telepített szőlőkultúrához kapcsolódva tekintélyes **borospincéje** volt. Az Isten-hegy oldalába vezető impozáns boltozatos épít-

mény, mintegy negyven méter hosszan, két ágra válva – két szekér szélességében – nyúlt a hegy gyomrába. Ez volt az Isten-hegy legnagyobb, legimpozánsabb és egyben legrégebbi pincéje, melyet még 1774-ben vájtak szorgos jobbágykezek.

Székrenyessy Árpád birtokossága idején több ezer hektoliter helyi és külhoni fajbor befogadására alkalmas uradalmi pincészet működött itt, melyet bölcs tanácsokkal gyámloltott az országos hírv borász rokon, Mezőssy László.

A borsodi szüretetek nagy mulatságszámba mentek, melyek rendszerint bállal, bákirálynő választással s cigányzenés táncvigalmakkal zárultak. Ily alkalmakkor a Székrenyessy uradalom a szüreti mulatságban résztvevő cselédség számára pénzbeli járandóságuk mellett nagyobb mennyiségű bort és szőlőt bocsátott rendelkezésre.

A népi mulatságok rendszerint az Isten-hegyi, uradalmi pince melletti **borház** környezetében zajlottak, hol rendszerint szalonnasütéssel egybekötött jókedvű vigalmakat rendeztek. A szüretben résztvevő férficselédek feladata volt

a borház öreg sajtóját rendben tartani, a kádakat és hordókat pedig időre előkészíteni. A „szedők” több napon át szorgalmasan dolgoztak a tőkék között, puttonyaik tartalmát beleborogatva a hatalmas fa kádakba, melyeket többnyire szemrevaló fiatal menyecskék fel fogott szoknyákkal incselkedve tapostak.

Az öreg sajtó nagy acél rúdját markos legények jó magasra tolva izomfeszülve húzták le, bő sugárban csorgatva ki a hegy vörösös levét. Az esti nagy szalonnasütéssel egybekötött mulatság előtt a férfiak gondosan gurították le az uradalmi pince mélyére a gondosan lezárt címeres fahordókat, dongák közé zárva a természetnek ezen aranyló csodáját...

Az átépített Székrenyessy pince lejárata.

A Székrenyessy szőlők több száz hektoliter bort termeltek évente. Szüreti hordó a lévai Koós család tagjaival. 20. sz. eleje.

URADALMI HÉTKÖZNAPOK

A fentiekből kitűnhet, hogy már az udvarház körül is jelentős gazdasági tevékenység folyt, melyhez komoly tárgyi, személyi feltételek szükségeltettek. Ez utóbbit a „kastély” állandó 12-18 fős személyzete biztosította. A cselédekkel szembeni általános elvárásokat jól tükrözi vissza Szekrényessy Margit vélekedése 1894-ből:

„Az új cseléddel nagyon meg vagyunk elégedve, ügyes, tanulékony, szerény és engedelmes, egy cselédnél nagy erények.”⁹⁷ A női cselédek feladatai közé számítottott Borsodon a 19. század hetvenes éveiben a faggyúból való gyertyakészítés és csendes téli estéken a szövés és fonás ősi mestersége.

A férjcseléd renoméját emelte, ha tudott spárgát készíteni, lúgkő nélkül szappant főzni, penészes hordót megtisztítani s általában véve a gazdasági tevékenységbe értelmes módon bekapcsolódni, fűrni, faragni, hulladékfából ólat foldozni, palát szegezni, tetőt kiigazítani, ereszt javítani, tyúkhálót feszíteni stb.

A nőcselédek között megtalálható volt a **komorna**, ki a háziasszony ill. az udvarház nőtágainak személyes kiszolgálását végezte, úgymint a toalettkészítés, öltöztetés, fésülés, ékszerelés, utazás alkalmával csomagolás: „Ma reggel elküldtük Berta és Albine néni csomagjait...”⁹⁸ Szerepköre irigylet bizalmi állásnak minősült a többi cseléd szemében, ki adott esetben mint hírvivő, azaz legfőbb pletykaforrás, külön megbecsülést élvezett a faluban.

Őt követte a kúria belső helyiségeinek rendben tartásával, takarításával megbízott – általában két – **szobalány**. Ezekén túlmenően tevékenységi körébe számított még a terítés, felszolgálás, ezüsttisztítás, s telente a ház helyiségeinek fűtése.

A Szekrényessy kastély több névtelen szobalánya közül egynek, Gyömbér Ilonának a nevét is ismerjük.⁹⁹

Az állandó fiatal szobalány mellett általában – az ott megöregedés jogán – volt egy idős asszony is, ki legfeljebb naponta végigtípett a szalonokon, s tollseprűjével meglegyezte a féltett antik holmikat, bútorokat. A megöregedett cseléd illetően megbecsülése általánosnak volt tekinthető földbirtokos körökben.

Fonás mesterségét gyakorló női cseléd a borsodi Szekrényessy kastély egy festett tányérján. Szekrényessy Berta árnyképe. 1893.

Nagy hatalommal és irányító szereppel bírt az **uradalmi szakácsné**, kit a cselédek félttek, s az uraság megbecsült. Mondhatni bizalmi állás volt. A jó **uradalmi konyha** egyaránt minősítette a ház úrnőjét, – ki éppen ezért rendszeresen felügyelte e „funkcionáriust” – de sokat elárult a vendégszeretetről is. Feladata volt a sütés, főzés, befőzés, a disznóvágásokkor pedig a ház úrnőjével karöltve a feldolgozást részleteiben irányítani stb.

Itt kell külön megemlékeznünk az újévi malac elkészítéséről, mely ceremóniális feladat nagy szaktudást igényelt. Míg a kastély udvarára besereglett gyerekek jó kívánatainak jutalmául a krajcárok kiosztása zajlott, addig az uradalmi konyhán, lassú tűzön sült a gyöngye újévi malac: „*Nagyon sokan voltak a verselő gyerekek, úgyhogy minden krajczárt elosztottunk... ebédre sült malacz volt.*”¹⁰⁰ Az uradalmi konyha nagyszabású sütés-főzések helyszíne volt, melynek igényes színvonalára a vendégszerető Árpád nagyságos úr roppant sokat adott.

A konyhából kikerülő nagyszerű tradicionális „*falusi ebédek*”¹⁰¹ bőséges és roppant ízletes áradata valósággal megerhelte az efféle úri vendéglátáshoz nem szokott városi gyomrot: „*Borsod kitett magáért, a konyha is kitett magáért, szóval nagyon kedves volt a vendéglátás...már ebéddel vártak, megint oly roppant sok lett főzve, és kínálva, hogy ebéd után olyanok voltunk, mint a töltött libák.*”¹⁰²

Az uradalmi konyha kedvelt ételei közé tartozott a hizott liba. Szekrényessy Árpád birtokának csendélete libákkal. (Háttérben az ún. külőgazdasági épületek ólái és magtára).

A vadászatokból származó vadhúsok s a kerülők által az erdőkből behozott termények mind az étlapot színesítették: „*kerülők gombát hoztak és málnát befőzni.*”¹⁰³ „*A vad-disznóhús roppant puha és jó ízű volt. 3 napig tartott.*”

Az egészséges falusi gazdaság megtermelte mindazt, mire egy kiterjedt családnak, ill. vendégseregnek szüksége lehetett. Nagy becsben állottak a nemes tyúkok tojásai, de kiemelkedett a Szekrényessy uradalom tejgazdasága is, mely

kiváló termékeivel még a személyzetnek is bőven juttatott napi fogyasztásra alkalmas ízletes tejtermékeket: „*A tojások nagyon frissek és jók, úgy a vaj is.*”¹⁰⁴

A Szekrényessy leszármazott Bizell Margit, a birtok kései úrnőjének fennmaradt jegyzetei alapján némi támpontot kaphatunk az uradalmi konyha vezetési elveire nézvést. A több napos vendéglátás menüjének összeállításában kifejezett takarékosági elvek dominálnak, melyektől csak nagyvonalúbb teljesítményeket produkált a Szekrényessy uradalom konyhája: „*Nem kell nagy parádét csinálni...ebédre rántott borjút ajánlok, az nem kényes, szakácsné megcsinálja egyedül, valami hamisleves és palacsinta, mi szintén nem kényes. Pütkösdí tésztának egy Pozsonyban vett patkó fényesen megfelel, stilszerű és munkát takarító. Pütkösd vasárnapra bélszínből frissen sült szeletek volnának, gyors és jó ételek. Hamis leves és esetleg fekete kávé a végén. Szombat uzsonna nincs, mert későn ebédelünk, 7 óraker tea, hideg felvágottal és sajttal kitűnő vacsora. Vasárnap a nagy uzsonna után szintén nem lesz vacsora. Hétfőn pedig alkalomszerűen vagy korai ebéd, vagy ebéd és teás uzsonna...teasüteményt és rumot minden körülmények között hozok...lehet még egy tállal halas dolgokat is esetleg, de ez már fölösleges is.*”¹⁰⁵ Szekrényessy Árpád pazar vendéglátásaira következtethetünk a Polonkayak hagyatékából a Szekrényessy család birtokába jutott uradalmi szakácskönyv feljegyzései alapján. E gyűjtemény felöleli a bódva-völgyi nemesség uradalmi konyháinak teljes repertoárját. Szekrényessyék konyhája csak levesekből húszonhat félért ismert, közülük is szívesen készítették a „*minister*”, rák, nyúl és borlevest, gyengélkedő háziak számára diétás savanyú valamint erőlevest, igazi különlegességként pedig az uborka, „*tökből készült húsvésvet*” és a „*sonkás piskóta levest*”.

A gyakori uzsonnalátogatások miatt külön is felszolgáltak előételeket, melyek egyébiránt a nagy ebédek bevezetéséül álltak rendelkezésre. Előételtől a „*Bódva-völgyi nemesség receptkönyve*” mintegy hatvanhat előételt szerepeltet az uradalmi konyha kínálatában, mik közül külön ki-

Az úri házaknál megszerte nagy hangsúlyt fektettek a vendéglátásra. Tavaszi bokrétákkal díszített ünnepi asztal a 20. sz. elejéről.

emelésre érdemes a borjúvelő citrommártással, a gombás nyelv, borjúmáj-pástétom, „*rákomlette*”, gombapuding, nyúl-pástétom, libamáj-pástétom, de nem utolsósorban az igazi kuriózumként tálra kerülő „*tojáshab-gombóc*”. Külön kínálatot alkotott Borsodon a roppant elegánsnak számító halételek rendje, mint a sültfogas, „*spékelt hal*”, halpuding, valamint az ingyencek drága csemegéje a „*hideg harcsa*”.

A hétköznapi ételei közé sorolódtak a főzelékek, mik közül egyedisége miatt kiemelkedett a „*töltött spenót*”, töltött karalábé, paradicsomos tojás, tálbansült rizs, valamint a „*szőlőlevél főzelék*”.

Visszatérő fő ételnek minősült a pecsenye, azaz a sült húsoknak változatos fajai, melyek közül Szekrényessyk mintegy negyvenhetet készítették, így a Wellington vesepecsenyét, nyúl-sültet, roston sült borjúmáj-filét, Stefánia sültet, „*csirke karmát mártással*”, vaddisznóhúst, különösen is a vadászatok alkalmával készített ecetben főtt vaddisznóhúst csipkelekvárral.

Divatosak voltak teadélutánok alkalmával a szakácsnő által e célra készített ún. „*teához való hús ételek*.” A snepfzés, azaz szalonkavadászat alkalmával Szekrényessy Árpád csemegéjének számított a petrezselymes, fenyőmagos szalonkasült.

A pecsenyék természetes kiegészítői voltak a saláták, melyek értékét és pompáját éppen különlegességük adta, mint az orosz hering, meleg zeller, téli gomba valamint a nyúlsaláta, mely a receptkönyv tanúsága szerint legkevesebb is huszonhárom állt a szakácsné rendelkezésére.

A sütő-főző asszonyosság ügyességét dicsérték az ún. meleg tészták és torták. Előbbiek közül említésre méltók a Kubikék receptje alapján készült hájas tészták, de ugyancsak fontos csemegének számított a „*fahajas fánk*”, cseresznyés pite, parmezán puding, „*zsídfánk*” londoni szelet, nyúlhoz való gombóc, „*Király smoczni*”, velős polsterzipfli és „*tejhabos omlette*”.

A torták közül a pörkölt mandulatorta, „*citronad torta*”, tejhabos csokoládétorta, „*fügetorta*”, fehér mandulatorta, „*török turbán torta*” stb.

A jó uradalmi konyha gazdagságát méltatta a befőttek minél változatosabb kavalkádja, mely egyúttal a gazdálkodó egész évi ügyességéről is tanúságot tett. A különlegesebb befőttek sorába állt a ribizlibefőtt, „*szamócza lekvár*”, som íz, „*paradicsomos kompót*”, sárgadinnye jam, karalábébefőtt, dióbefőtt, dinnyebefőtt, „*füge czukorban*”, spárgabefőtt, „*szőlőkocsonya*”, „*gyümölcsbefőtt mézzel és rummal*”.

Az uradalmi konyha rendszeresen ismétlődő tevékenységei között kiemelt szereppel bírt a kenyérsütés. Ez a hetente visszatérő ceremónia a hajdani kocsis lakásban lévő kemencében történt. Ebben a szobában állt egy obsitos sparhelt,

mely csőrendszerrel volt összekötve a két-három lépcsőfokkal lejjebb lévő kemencével. A heti sütés alkalmával három-négy kenyeret sütöttek, melyek darabonként 4-5 kilogrammot nyomtak.

Mikor a molnár beszekerezte a lisztet a malomból, egyszeriben nagy sürgés-forgás tá-

madt az udvaron. A lisztes szekér tartalmát markos molnárlegények hordták vállaikon a két kamra mélyére, mely műveletet heti rendszerességgel ismételték a gazdáné szigorú felügyelete mellett.

A kenyérsütés közvetlen előzményeként a szakácsné utasítására a kemencét szalmával már előző nap befűtötték a férficselédek, kiknek felelőssége volt, hogy a kemence kenyérsütés idejére kellőképpen felmelegedjék. A szakácsné

saját teendőit is már előző nap előkészítette, bekovászolta a kenyértésztát és lefedve állni hagyta. Másnap irányításával a nőcselédek közreműködésével bedagasztották, szakajtóba tették és lisztes konyharuhával lefedték.

Később a kenyérformára alakított tésztát sütőlapára helyezte a szakácsné, – a munkába másnak beleszédnie tilos volt – miközben a férficseléd elkotorva a kemence belsejéből a paraszt, szép tiszta helyet készítve elő a kenyereknek.

Miután megsült a tészta, a szakácsné szakszerűen valamennyi tetejét vizes kefével kente meg, ezzel biztosítva a ropogós héjat. A kihűlt kenyereket a „kastély” konyhájában lévő spejzbe vitték át, hol vászonnal takarták le. Mindezek után, a szakajtóból kiszedett maradék

Szállítás a Szekrényessy uradalom lisztesszekerén.

Gyömbér Julcsa, a Szekrényessy udvarház egyik kései szakácsnéja 1931-32-körül.

tésztát a szakácsné összegyúrta, kilapította és kisütötte, melyből készült az ún. lángos, a másnapi kedvelt urasági reggeli.

A Szekrényessy uradalom szakácsnéi közül négyet ismerünk név szerint, Denes Zsuzsannát, ki 1879. július 8-ig, „*törvénytelen ágyból*„, született fia világra jöttéig szolgált a Szekrényessy kastélyban. Az 1893-as esztendőből Csóré Zsuzsannát, őt követően az 1910-es, 20-as évekből Simon Julcsát, – lévén télen – nyáron pirosba járt, a helyiek csak „*Piros Julcsa*”-ként emlegettek.¹⁰⁶ A kései időszakból pedig a szép Gyömbér Julcsát, – a szobalány Ilona lánytestvérét – ki 1931-32-ben vezette a konyhát egészen férjhezmeneteléig.¹⁰⁷

E lány szépségére jellemző, miszerint az idős, öt esztendeje béna Szekrényessy Margit – egy ízben, nyugágyán a parkban pihenve – Julcsa szépségét a bomló rózsákéhoz hasonlította.¹⁰⁸

Ez utóbbi szakácsné igen ügyes volt. Életkora ellenére a Szekrényessy család pesti „*úri szakácsnéjánál*” is nagyobb becsben állt. Julcsa már tizenhat esztendősen kitűnő kenyereket sütött.

Igazi érzéssel készítette a háziak kedvenc ételeit, így a nyúlsültet, valamint a megyszerte különlegesség számba menő kendermagos és fehér tyúkokból készült húslevest. Szekrényessy Margit e kitűnő tojó fajtát csak vénkorukban vágatta le, de ekkor kiváló leves készült belőlük. Gyömbér Julcsa az öreg jószág kemény húsát ügyesen összedarálta sertéshússal, s így már a további feldolgozáshoz pompás és ízletes alapanyagot nyert.

Édességek közül a ház úrnői különösen kedvelték a diótortát, valamint az úgynevezett „*boszorkány kását*”. E speciális csemege sült, hámozott reszelt alma és cukor keverékéből állt.¹⁰⁹

A szakácsnék feladata volt még a befőzés, melynek alapanyaga a park mögötti konyhakertből került ki. Így többek között eltevéésre került paradicsom, valamint alma, körte, veresszilva kompót, melyet a háziak csak „*keszőcének*” neveztek ill. igazi különlegességként a körtelekvárt.¹¹⁰ Gyömbér Julcsa távoztával egy ongai szakácsné került az uradalom konyhájára.

A szakácsnénál is nagyobb hatalommal bírt a gazdaság irányításával megbízott, ún. **gazdané**. Kiemelt szerepét mutatja, hogy a nagyságos úr 1876-ban egy ízben együtt keresztszülősködik Erdélyi Erszébet nevű gazdanéjával.

A nőcselédek egy alacsonyabb presztízsű személye volt a **konyhalány**, ki a szakácsné közvetlen irányítása alatt állt. Feladatai közé tartozott a konyhai rendtétel, mosogatás, a tűzhely vasporozása, azaz szép fényesre csiszolása, valamint a nagyszámú szép vörösréz edény ill. rézzel borított nagy konyhai munkaasztal tisztogatása, melyben nagyobb vendégjárás alkalmával alkalmi falusi cselédek voltak segítségére.

Külön személyzet működött a mosóházban. Itt rendszeresen három-négy markos **mosónő** fa rudak segítségével emelte az üstökben fortyogó mosószeres ruhákat, s gőztől kipirult arccal sulykolta a finom vásznakot, selymeket, fehérneműket.

A tisztára mosott ruhákat a daloló asszonyok nagy fonott kosarakba rakva – miként az idősek ma is – a Bódvához vitték le a friss habok által kiöblíteni.

A nemes külhoni szövetek mellett a hétköznapi közönséges kelméket különféle vándor kalmároktól szereztek be, így az 1870-80-as évek fordulóján a gyolcsokat egy felvidéki lengyel kereskedő árulta. Jellegetes alakja, erősen felpakolt, nyikorgó szekerei mindennaposak voltak a vármegye útjain.

A mosónők feladata volt még az udvar túlsó felén elhelyezkedő mángorlóban a további munkálatok elvégzése. Az öreg mángorológép nagy rézhengere erős asszonyi mozdulattól végiggurult a vasalás előtt álló nagyobb holmikon, mint amilyen a selyempaplan, bársonyhuzat vagy lepedő, az asszonyok csak ezt követően fogtak vasalásukhoz lóbálós parázsvasalóikkal. Az uradalom egyik állandó mosónője az öreg Galydos Jánosné volt.¹¹¹

A nőcselédek kiváltságos státuszban lévő részét képezte a **nevelőnő** és **társalkodónő**, mely hivatásokat egy időben általában két-két személy töltötte be. Ebből adódóan Szekrényessy Árpád leánykájánál, Albinánál egyszerre volt magyar valamint francia nevelőnő.

sédeni Ambrózy Margit tanárnő (balról), mint művelt és szellemes társalkodóné. Borsod, 1920.

Ő a ház megbecsült személye lévén, a cselédség az urasághoz hasonlóan kiszolgált. Felügyelte a gyerekek napi tevékenységeit, úgymint az evés, tanulás, séta, fürdetés stb.

A társalkodónő – rendszerint idősebb hölgyeknél, pl. özvegyeknél – volt hivatva szórakoztatni, egészségüket felügyelni. Ilyen volt Borsodon, az idősödő Szekrényessy Berta és Margit mellett a művelt Lehoczky Róza és sédeni Ambrózy Margit vénkisasszony.

TÍBÍ Az uradalom férficselédeinek sorát Szekrényessy Árpád személyes belső szolgálatra rendelt embere, a – feudális típusú – **komornyik** nyitotta meg. Miként Szekrényessynénál, Bertánál ill. Margitnál a komorna, úgy itt a komornyik feladatává vált a ruhákról való gondoskodás, s egyéb személyi feladatok ellátása.

Hétköznap *„kettes fogat”* parádés kocsissal a 19. sz. végétől.

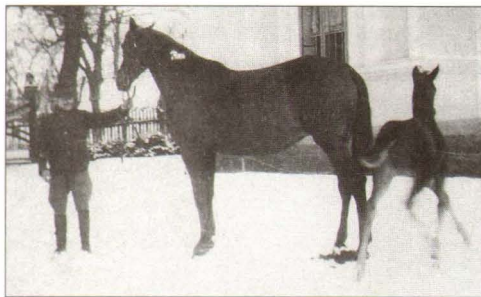
Rangban őt követte a **parádés kocsis**, ki Szekrényessy Árpádtól önálló lakrészt és szép ezüstgombos, zsinóros dolmányt kapott. Közvetlenül a nagyságos úr fennhatósága alá volt rendelve, tekintélye oly nagyra lett becsülve, miáltal még az ispán hatalma alól is kikerült.

Nem véletlen hát, ha az oly annyira irigyelt kocsisok körül külön babonással terhes misztikus légkör alakult ki. A néprajztudomány ezt külön elnevezéssel, ún. „*kocsisbabonakör*” névvel illeti.

A néphit szerint a kiváltságolt állásbajutás megakadályozására az öreg kocsisok rendszerint titkos boszorkányos próbák révén igyekeztek elvitatni az újdonsült jelölt alkalmasságát: „...*Az első próba az lett volna, hogy éjfélbe, lepedővel borítsa be magát, úgy üljön le a keresztúton, egy új kerékagyra. Malomkő fog rá ereszkedni, és az fogja őt átahyomni a kerékaglyukon. Az utolsó próba meg az lett volna, hogy kígyók csipdesték vón a testit, de nem lett volna belőle semmi bántódása, nem vállalta...nem rendes embernek való.*”¹¹² Mert, hát a babonás hit szerint milyennek is kellett lennie a jó uradalmi kocsisnak?

Szemmel minden jövő-menő kocsit meg tudott állítani, az esetlegesen útközben kimúlt állatot hazáig hajtotta, rontás miatt megbokrosodott állatokat

lecsendesített, stb. Az ilyenekről az a hír járta, hogy lovaikat sosem tisztították, azok rendszerint valami varázslás eredményeként folyamatosan patyolat tisztaságúak voltak, az ilyen bűbajos kocsisnak közönséges lámpavilágra egyáltalán nem volt szüksége, amikor csak akarta az éjszakában félpatkóval világított.

Mesterségére büszke, lovakat idomító „tudományos” kocsis a 19-20. sz. fordulóján.

Legalábbis mindezt így akarta hinni az udvarházaktól távol élő, egyszerű nép képzelete. Tudatlanságában igazi „tudományos” emberként tartotta számon a valaha soraiból kiemelkedettet, kinek csillogó, ezüstdolmánya s az úrral való bizalmas viszonya, megcsodált kocsikon való száguldása, hirtelen emelkedése már-már természetfölöttinek tűnt szemében. Bonyolult mesterségbeli tudását hajlamos volt egyenesen ördögi eredetűnek képzelni: „Egy ember jött haza éccaka. Egyszer utóléri egy fekete hintó. Négy fekete lú volt elébe fogva. Két fekete úr ült benne. Azt mondja az egyik: Üljön fel kend. Nem ülök én, menjenek Isten hírével! Arra csak megáll a négy lú, mert az Istennel nem mehet a gonosz...mikor megvirradt egy csomó csont maradt a hintó helyett az úton, mert rossz lelkek voltak azok, nem igaz emberek.”¹¹³

A naiv képzelet szülte a következő történet is, melyet ugyancsak a kiváló néprajzkutató Luby Margit jegyzett le: „Volt egy tudálékos kocsis, hát ez igen nagy tudományú volt. Egyszer négy lovat hajtott ez a kocsis. Az út mellett a háztetőn két ács dolgozott. Azt mondja az egyik: Fogadjunk cimbora egy liter borba, hogy én azt a négy lovat megállítom. A másik nem hitte. Így hát fogadtak. Csakugyan odaér a négy ló, meg is állanak, mint a cövek a ház előtt. A kocsis mindjárt tisztában volt vele, hogy ki parancsolt megállást a lovaknak. Oda is szól az ácsnak: Hé, cimbora eressze el a lovamat. De az bizony nem tudta elengedni, mert annyi tudománya már nem volt...a kocsis leszállt a bakról. Benyúlt a kocsiládába, kivette a franciakócsot, és azzal ráütött a riúd végén lévő karikára. Menten leesett véres fejjel az ács.”¹¹⁴ A Szekrényessy udvarház kocsisának feladatai közé tartozott a hintók karbantartása, lovak, szerszámok ápolása, az istálló és kocsiszín tisztogatása.

A Szekrényessy uradalom 1876-ban szolgálatban lévő kocsisa Bak József, kinek Nagy Zsuzsannával kötött esküvőjén 1876. április 21-én „Szekrényessy nagyságos úr”, mint tanú jelent meg. E bizalmi viszonyt úr és kocsisa között jól szemlélteti Nemeskéri-Kiss Sándor Pest megyei birtokos visszaemlékezése:

A kocsisnak „Gyönyörű zsinoros ruhája, fényes csizmája és szép szalagos, darutollas kalapja van. Kocsisával természetszerűen többet beszélget gazdája, mint béreseivel s így ez az egyszerű ember bizalmasabb, közlékenyebb is többi konvenciós kollégájánál.”¹¹⁵

A kastély utolsó parádés kocsisa Simon András az 1960-as években.

A Szekrényessy uradalom késői kocsisa Dankó Pista¹¹⁶, Záhorszki László¹¹⁷ és Simon András (Bander)¹¹⁸ volt. Bander kocsis édesanyja a nagyságos úr előtt nagy becsben álló Piros Julcsa szakácsné volt, minek következtében Simon András már kisgyermekkorában ott játszadozott a kocsiszín és istálló tájékán. Később a kommunizmus idején Bander bácsi fanyar humorral oktatta a fiatalokat:

„*Űaj de jóóó világ van gyeerekek!, Hát nagyon jó világ van!*”

Ugyan miért Bander bácsi? Kérdezték némiképp gyanakodva az őt ismerő fiatalok.

„*Hát csak azért, mert ha az asszony kimossa a gatyám, egész nap ágyban fehetnek!*” Adta meg az ironikus választ, melyben akasztófahumorról figurázta ki a kommunizmus teremtette nyomorúságot.

Megbecsült szakfeladatot láttak el a **kertészek** (konyha- és díszpark kertész) a park és gyümölcsös ápolásával. Adatunk van arra vonatkozólag, hogy Szekrényessy Árpád kertésze a nagyságos úr utasítására és költségén némelykor közmunkát is végzett, melyet ékesen bizonyít egy 1884-ből származó feljegyzés: „*Az iskolakert azon része, melly be van fásítva és a tanító gondozása alatt, általa használtatik, mind a négy oldalról felsánczoltatni és jól bekeríteni határozatik és a benne megfogamzott és szépen díszlő vadoncok a tanító és tanítványok jelenlétében megejtendő beoltására nagyságos Szekrényessy úr kertésze felkértek,*”¹¹⁹

Az uradalom kertészalkalmazottjai közül 1884-ből Török Istvánnak, a késeiek közül (1910-es évek) Simon Józsefnek¹²⁰ nevét ismerjük.

A Szekrényessy park különleges növényeinek állandó frissítésére külön gondot fordítottak a háziak. Ennek értelmében a kiselejtezett növények kazlalt a kertész a kőfal túloldalára, közvetlenül a Bódva partjára hajította, ahova ebből adódóan rendszeresen jártak falusi asszonyok virágmagot gyűjteni.

A kertész beosztottjaként állt alkalmazásban az ún. **udvaros**, kinek reszortja az utak sarabolása¹²¹ söprögetés, levélegetés, sétautak újra murvázása,

Az udvaros feladatai közé tartozott a behavazott park újainak tisztogatása.

a strand homokjának fel-frissítése, hótakarítás, gyümölcsérés idején a termés felügyelete stb.: „mama (ti. Szekrényessy Margit) a kertbe küldte aludni... mert a baraczkok már érnek és az új léczkerítésen már igen nézik a legények.”¹²²

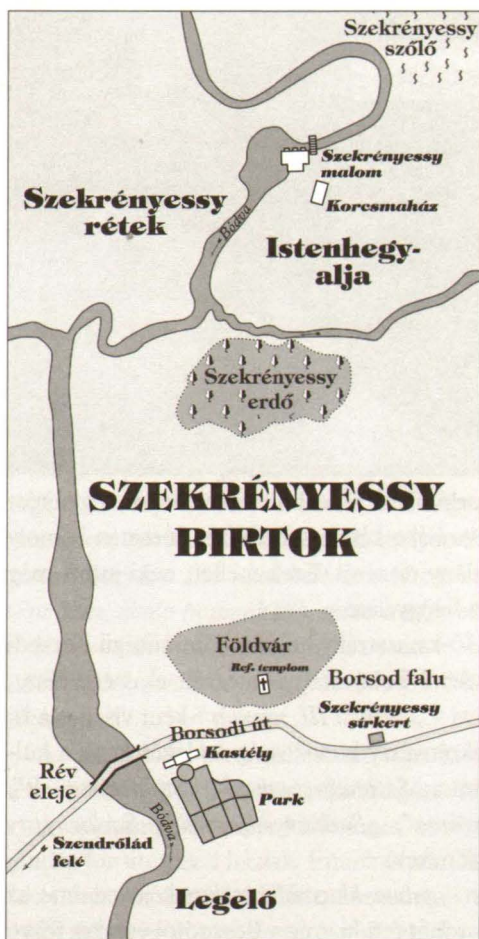
Ugyancsak neki kellett a mángorló alatti pincéből szenet hozni, s gyújtóst vágni, melyet a konyha melletti előszobába készített be. Vizes fa esetén komoly szidalmakat kellett kiállnia a szobalány részéről. Ezek mellett neki jutott még kenyérsütéskor a kemence fütése és felügyelete.

A Szekrényessy udvarházhoz 530 katasztrális holdnyi jóminőségű borsodi föld tartozott, mely részint a földvártól Balajt irányába terült el, s egy része, nevét – egykori tulajdonosaira utalva – „Nemesi III. nyomás”-ként viseli ma is. Borsodon mind a mai napig a Szekrényessy birtokosság emlékét őrzik a külterület bizonyos elnevezései, úgymint a „Szekrényessy-mező”, „Szekrényessy-rét”, Szekrényessy-erdő” „Szekrényessy-szántó”, „Szekrényessy-szőlő”, Szekrényessy pince” és „Szekrényessy malom” népi nevek.

Igazi elsőosztályú talaj volt, ún. „prima klasszis”, melynek jövedelme az 1911. évi kimutatás szerint 1478 koronát tett ki, míg a Borsodtól északra fekvő Sáros megyében kétszerte nagyobb termőterület egyharmaddal kevesebb jövedelmet termelt, mint Szekrényessyék borsodi földje.¹²³

Az ilyesfajta domíniumokról írta szép lírába hajló sorokkal a következőt Mikszáth Kálmán: „Áldott kövér föld volt...s ez olyan, mintha az egész világ oda volna teremve kicsiben. Volt ott folyó végig a hosszú, széles réten, folyó hátán malom, hegy s hegy hátán szőlő, ott volt erdő, ősvadon...körülbelül ilyen lehet a paradicsom, ha nagyon szép.”¹²⁴

A kiváló minőségű, zsiros földet egészen a második világháborúig ökrök segítségével szántották fel, melyre a birtokostárs és rokon Bárczay család egy tagja így emlékezett: „...szántják a tarlót. Ragyogó őszi napsütésben...hozza a szél a béresek biztató kiáltozását.

A Szekrényessy uradalom térképe
1875-1917 közötti állapot

Van az őszi szántásban valami széles, megnyugtató erő. Amint az ökrök lassan lép maga elé, nyomában egyenletesen fordul ki a barázda fekete zsinórja, és nedvesen száll föl a föld szaga.”¹²⁵

A Szekrényessy birtok legnagyobb összefüggő területi részét a korabeli telekkönyvi bejegyzések tanúsága szerint „ménesi”¹²⁶ birtok elnevezéssel illették.

Ezekon kívül a Szekrényessy uradalom birtokjoga kiterjedt Borsod területén négy önálló kertre, összesen 1200 korona becsült értékben,¹²⁷ valamint a faluban négy házra udvarral és kerttel, összesen 4200 korona értékben.

A Szekrényessy birtok fele a Balajtra vivő út két oldalán húzódott, balról az Istenhegyvel, az obsitos pincével, szőlőkkel és uradalmi kőbányával határolva.

Jobb felől, a domb oldalából csorgó kristálytisztá vizű forrás fölött, – mit a helyiek ősidők

óta „kis kút”-nak neveznek – lankás szántók s lágy akácós dombhajlatok futottak a látóhatár pereméig, a Szekrényessy földek határvonalát jelölve.

A mintaszerű uradalmi gazdálkodás idilli képei elevenednek meg Szekrényessy Margit leányának 1897-es feljegyzései nyomán:

„Sokért nem adtam volna ezen szép reggelt. Míg lementünk az országútra a kocsihoz...felhallatszott a cséplőgép éles füttye és bűgása, a legelső nyáj kolompjai, a pásztorok tilinkózása, a kuvaszok ugatása és a földeken dolgozó munkások éneke.”¹²⁸

A földbirtokosok, mint afféle jó gazdák, rendszeresen és nagy kedvvel látogatták meg a földeken dolgozó cselédeiket, ellenőrizve munkájukat, egy-egy jó szóval bátorítva, biztatva feladataikban: „Délután itt volt Berta néni. Este felé kimentünk a csépléshez és szekeren jöttünk haza.”¹²⁹

A földeken végzett munkák jó rendben folytak, nyugodt menetüket a természet diktálta. Miként meg volt a magvetés jelentősége, úgy eljött a megérdemelt aratás ünnepe is. Miután verejtékes munkával learatták a gabonát, mind behordták az ún. búzakereszteket.

Dolguk végeztével, az estébe hajló időben a béresek a kepegazda vezetése mellett Szekrényessy Árpád számára bevittek egy aratókoszorút, megajándékozva ezzel a föld tulajdonosát. A gazdák legügyesebbike rövid verses köszöntővel beszélt el jöttük célját, majd az áldomás előtt a levett kalapú, kerges kezű emberek erőteljes hangon elénekelték a Himnuszt, mely egyszerre volt lélekemelő és családias.

A birtok többi része, ún. „tagja”, részint Hangácson, valamint a Sajószentpéter irányába fekvő Kopaszföld-Dusnok nevű helyen feküdt. Ez minden bizonnyal azonos lehetett a „dusnok csebi pusztai”¹³⁰ szántófölddel és réttel, mely igen jelentős vagyoni értékkel bírt. Az adatközlők visszaemlékezései szerint itt működött a **Szekrényessy tanya**, hol intenzív majorsági gazdálkodást folytattak.¹³¹

A birtok jövedelem viszonyai-

A Szekrényessy birtok földje Borsod határában. (Hátterben az Isten-hegy.)

ról Borsodmegye hivatalos lapjának 1911. évi jelentése nyújt hiteles képet. A vármegye 214 legtöbb adót fizető bizottsági tagjának sorában Szekrényessy Árpád 677 korona 51 fillérrel a 167. helyen, azaz a tisztas középmezőnyben állt.¹³²

A birtokból befolyó tiszta jövedelmeket Szekrényessy Árpád különféle pénzüzetek útján is kamatoztatta. A „*Borsod-Miskolczi Hitelbanknál*”¹³³ tíz darab banki részvényt vásárolt összesen kétezer korona értékben, míg a „*Miskolczi Hitelintézetnél*”¹³⁴ öt darab részvénye ezer koronát ért.

Ezek mellett az 1910-es évek folyamán birtokfejlesztés céljából Szekrényessy Árpád a Magyar Földhitelintézettől 35 000 koronás hitelt vett fel, melyet rövidebb később ugyanezen intézetnél egy 20 000 koronás kölcsönnel toldott meg, kedvező 4 illetve 3,5 %-os kamatszámítás mellett.¹³⁵ Mint birtokosgazdálkodónak anyagi viszonyai példás rendben állottak, ennek ellenére némely rossztermésű esztendőben – ha csak gondolat szintjén is – felmerült benne valamely értékesebb luxus holmijától való szabadulás. Földjeihez azonban mindvégig hűen ragaszkodott: „*Árpád a gyöngyöket* (ti. igazgyöngyfűzér Sz. A.) *el akarja adni? Én*¹³⁶ *persze ajánlottam neki, mert, ha pénzre van szüksége inkább a gyöngyöket, mint egy darab földet...*”¹³⁷

1910-ben „*összes állami egyenes adója*„ 499,75 korona, 10%-os egyházi adója 49,97 korona, a „*III. t.-cz. 13 § b. pont*„, értelmében lefizetett személyi adója pedig kerekén 20 koronát tett ki.¹³⁸

Az 1913-as esztendőben 165 egyházi által 7091, 95 korona fizettetett a gyülekezet pénztárába, melyből Szekrényessy Árpád 678, 23 koronás adománya tekintélyes hányadot, mintegy 9, 5%-ot tett ki.¹³⁹

A gazdaság gondjaival Szekrényessy Árpád nem kívánt vesződni, s hogy tehermentesítse magát és feleségét, bizonyos idő után „*a birtokot bérbé adták, Albine néni még a háztartást is rábízta Bertára, sógorasszonyára*”.¹⁴⁰

A bérlők sorában többek között Markovics Pált és a rokon Bárczay Lászlót találjuk, ki utóbb a birtok nagy részét bérelte, nevezetesen 326 holdnyi területet, melyet évek multával az új borsodi birtokos meg is vásárolt.

Szekrényessy Árpád idejében – Császár Ernő visszaemlékezésével ellentétben – az uradalom közel fele még saját kezelésben maradt. E közvetlen gazdasági irányítás alatt álló, legkevesebb 204 holdnyi terület 125 hold szántóból, 12 hold rétből, 3 hold kertből és 2 hold legelőből, ugyanennyi „*használatlan*” területből és 59 holdnyi erdőből tevődött össze.

A külsőgazdaságokban kilenc cseléd állt alkalmazásban, míg a teljes Szekrényessy uradalom cselédlétszáma a kastély körüli személyzettel együtt átlagosan ötvenöt-hatvan főt tett ki.

A belső udvari cselédeken túl külön szerep jutott az uradalmi mestereknek. A **kovács** feladata gondosan felszerelt műhelyében a lópatkolás, szerszámjavítás és mindenfajta vasmunka elvégzése volt. A **kerékgyártó** pótolta, javította az eltört kocsikerekeket, s készítette az összes fa szerszámot. Az 1877-es esztendőben e szakfeladatot Vida Márton kerékgyártó töltötte be.

Időszakosan – kisebb, nagyobb javítási munkákkal megbízva – uradalmi **kőműves** is alkalmazásba került, ki 1891-ben Nagy István nevű mester volt. Szekrényessy Árpád megbízásából az uradalmi kőbányából kikerült természetes kővekből a Bódva folyó mentén több száz méter hosszan a Bódva folyó vonalát követve magas kőfalat emeltek a park és gyümölcsös védelmére, melynek javítási, renoválási munkáit esztendőszám végezték. E kőfal legfőbb feladata mégis a Bódva esetleges áradásaitól védelmezni a szép úri kertet és kastélyt. A kastély Bódvával ellentétes oldalán a kőből emelt fal mint az uradalmi központ határa funkcionált.

A folyó kiöntésétől valóban joggal lehetett tartani. 1913-ban a felduzzadt víz hátán összegyűlt hordalék valóságos torlászokat képezett az akkor még tört vonalban átívelő híd pillérei alatt. Tekintettel, hogy ekkor még a Bódva fölötti átjárást fa alkotmány biztosította, komoly veszélyt jelentett a torlódó hordalék. Ennek eltávolítására kirendelt munkást végleg elnyelte az örvénylő folyó.

A falut Balajt felé elhagyva, a gyorsuló sodrású Bódva vizén lehetett megpillantani a vígan kereplő Szekrényessy-féle vízimalmot.

A park romantikus „angol stílusban” készült kőfalát az uradalmi kőművesek építették és gondozták.

Borsod egyik uradalmi molnárcsaládja a 20. sz. elején.

Az ódon faalkotmány mohos kerekerei évszázadok óta hajtották itt a vizet, tulajdonos földesurainak pedig a gabona őrletéséből származó busás hasznot. Ezt bizonyítja a Szekrényessy uradalom malmának 1917-es részjuttaléka, mely nem kevesebb, mint tízezer koronát tett ki.¹⁴¹

Egy, esetenként két uradalmi **molnár**, s az őket kiszolgáló segéd személyzet végezte itt teendőit, őrölték a földbirtokos és a falu lakóinak gabonáját.

1877-ből egy molnárlegényt, Hegedűs Andrást, 1894-ből két molnár mestert, Gécz Jánost és Mánik Jánost név szerint is ismerünk. Az 1910-es

A vízben „magát bámuló” Szekrényessy-malom a 19-20. sz. fordulóján.

években Szekrényessy Árpád molnára a későbbi malom- és földbérő, Markovics Pál volt. A későbbi Markovics-tanya a Szekrényessy kastélytól Balajt felé a vasút túloldalán balkézre feküdt.

A kései korszak molnára Boda András, Bratu József, Gulyás Lajos és Szűcs Ferenc volt, éjjeli őri teendőket pedig Czókoly János látta el.

Szekrényessy Árpád uradalmi molnára számára önálló házat bocsátott rendelkezésre, mihez takaros udvar és kert is tartozott, mely épületet a falusiak ún. „molnárlak”¹⁴² elnevezéssel illettek.

Az Isten-hegy aljában a Bódva felső folyásánál feküdt a *Szekrényessy-malom* kicsiny felduzzasztott malomtó partján. A folyócska (malomárok) beömlésénél kerepelt évszámra az obsitos háromkerekű faalkotmány, körülötte pedig a csendes vízben jókedvű molnárgyerekek és libák kergetőztek kedvükre. Arrébb a nádasban pedig szemérmes hajadonok fürödtek a legények és fiatal földesurak fantáziáját mindenkor élénken foglalkoztatva, melyre a szomszéd Szendrőlád birtokosa Berzeviczy György így emlékezik: „Nyáron nevelőmmel...a Boldvához lovagoltam és a malom mellett fürödtünk...elcsatangoltunk a nádasban, mert tudtam, hogy itt fürödnek a falusi lányok...hasonfekve rejtőztem el, de nem sokat láttam. A lányok ingben fürödtek. A látvány nem volt új. Ismertem a Rubens metszetekről.”¹⁴³

Uradalmi béresaratók Borsod és Szendrőlád határában.

A Szekrényessy birtok központjában fekvő malomig nagyszerű szekérutak futottak a nehéz igásszekerek által nagy forgalmat bonyolítva.

A patinás malmot utóbb a Rákosi-korszak kollektivizációs programja pusztította el, tudatosan fokozva ezáltal is a paraszti magángazdaságok létbizonytalanságát.

A Szekrényessy uradalomban két állandó **majoros** dolgozott. Feladatuk a harminc-negyven tehén, tizenöt-husz borjú és néhány növendécsikó etetése, almozása, legeltetése volt. Felelősséggel tartoztak az állományt megőrizni. Ha felfújódás miatt mégis kényszervágást kellett végrehajtani, a hús az uradalmi cselédek között került szétosztásra.

Velük összhangban dolgoztak az ún. **hetesek**, kik két ökrös vagy bivalyos szekérrel hordták az etetéshez szükséges szénát és almozáshoz használatos szalmát. Feladatuk közé tartozott még a szecs kavágás, mely döntően állati takarmányként is használatos cukorrépa darabolásból állt.

Az uradalom cselédei sorában álltak még a **béresek**. Tevékenységi körük kiterjedt négy-öt ökrük etetésére, itatására, almozására, befogására és hajtására. Rendszerint a gőzeke után szántották, boronálták a földet. Részt vettek a vetésben, betakarításban, trágyahordásban és egyéb szállítási munkákban.

Vezetőjük, ki felelős volt a kiadott eszközökért és a munkák elvégzéséért, előző este kapta meg utasításait az ispántól.

A Szekrényessy uradalom igásszekere szállítás közben.

A béresek mellett külön alkalmaztak szállítókat, ún. **igáskocsisokat**, kik két-két ökörrel, az első kocsis irányítása mellett végezték kijelölt feladatukat. Létszámuk Szekrényessy Árpád idején hat főt tett ki.

Külön feladatkörrel rendelkeztek a **mezőőrök** vagy csőszök. Idényszerű munkájuk a mező védelme a tolvajok és állatkárok ellen.

Hasonló feladattal fogadták fel az **erdőkerülőket** és **vadőröket**. Szerepük különösen télen volt jelentős, az erdei tolvajlások és orvvadászatok elszaporodása idején. Hatáskörükbe tartozott még az időnkénti erdőirtás, s – a munkások fizetségéül – a gallyfa kiadása. 1892-ben alkalmazásban lévő erdőkerülő *Kelemen Péter* volt, ki sokak megbotránkozására már ekkor Balogh Zsuzsannával „*hit nélkül él*”, azaz házasságon kívüli kapcsolatot tartott fenn.

A **szőlőcsősz**, vagy szőlőpásztor Szekrényessy Árpád szőlejét felügyelte, e tisztséget 1880-ban bizonyos *Tóth János* töltötte be.

Nyári idénymunkákra szegődtek – többnyire a környék falvaiból – a **hónaposok**, kiknek fizetsége havi két mázsa búzát és négy kilogramm szalonnátt tett ki. Szállást az uradalmi cselédházban kaptak, hol akár nyolcan-tizen is elaludtak egy szobában. Családjuktól távol éltek, csupán hetente jártak haza fehérneműt mosatni, ún. „*tisztát váltani*”.

Szekrényessyék többnyire négy **dohánykertészt** alkalmaztak, kik egy esztendő alatt ötvenöt-hatvan mázsa termést takarítottak be, simítottak és osztályoztak. A dohányynak elsődlegesen nem a hagyományos magyar fajait termesztették, mint a *kapa*, *basa* és *latakia* dohányokat, hanem a jobban eladható minőségű virginiai azaz muskotály-féle dohányt, melyet Borsodon csak „*szűz muskotály*” névvel illettek. A szendrőládi birtokos és ugyancsak dohánytermelő Berzeviczy György e dohányfajtaról így nyilatkozott: „*a magyar szűz muskotály illatának nem tudtam ellentállni.*”¹⁴⁴

A közeli Bordai hegyen külön **juhászcsalád** állt alkalmazásban, s nevelte az uradalom háromszáz-négyszáz birkáját, s tarthatott ingyen takarmányon a magáéból szárat. A juhászt e vidéken bacsónak nevezték. A Szekrényessy uradalom egyik kései bacsóját *Dudics István*nak hívták, ki mellett állandóan egy bojtár is szolgált.¹⁴⁵

A juhászhoz hasonló feladatot látott el a marhák őrzésével megbízott **csordás**, ki 1875-ben *Ráki János* volt.

Uradalmi tehenészet a 19. századból.

A község határában, a Balajt felé vivő út fölött, az ugyancsak családi birtoknak számító Isten-hegyen állt Szekrényessy Árpád borospincéje. Nem messze tőle a pince felett feküdt a Szekrényessy kőbánya, hol folyamatosan - részint a község építkezései számára - uradalmi **kőfejtők** dolgoztak.¹⁴⁶

Az uradalmi cselédek vezetője az **ispán** volt, ki közvetlenül, mint a nagyságos úr bizalmi embere referált a gazdaság helyzetéről. Feladata volt a munkák ellenőrzése, intézte a raktározást, szállítást, eladást és vásárlást. Felügyelte a magtárak, szerszámok, gépek állapotát, s a **béres- és kapásgazdák** segítségével nyomon követte a földművelés fázisait.

Tisztségben alatta állt az ún. **gyakornok**, ki az állattenyésztés ügyeinek ellenőrzésével volt megbízva, így felelt a tejszállításért, birkasajt értékesítésért, állatszaporulatért stb.

E vezetői körhöz tartozott még a **számtartó**, vagy más néven botospán, ki mint uradalmi tisztviselő, írástudó ember lévén a könyvelést vezette, s a cselédek járandóságát tartotta nyilván.

Borsodon, a Szekrényessy uradalomba esztendőnként szegődtek a **cselédek**. Minden évben április 24-től (Szent György napjától) számítódott a szolgálat. Az év lejárta előtt két hónappal, február 24-én (Mátyás napkor) vette kezdetét az ún. „*marasztalás*” vagy „*ajánlás*”.

Uradalmi cselédek Borsodon Szekrényessy Árpád birtokossága idején.

Ezen a napon, a munka befejeztével, az ispán felsorakoztatta a cselédséget az udvaron. Ekkor derült ki, kinek kell lopás vagy más vétség miatt távoznia, s ajánlás révén ki szegődik újonnan. A megbízható cselédeket az ispán „*marasztalta*” újabb esztendei szolgálatra.

A feudalizmus 1848. évi magyarországi megszűntével a falu lakosai szabad elhatározásukból vállalhattak munkát bármelyik uradalomban.

A földéken dolgozó ember élete és munkája mind a mai napig embert próbálóan nehéz, ugyanakkor az egyik legéletszerűbb hivatás is. Nem véletlen, hogy az antik római közgondolkodás inszakasztó volta ellenére is költői magasztalokba emelte e tevékenységet s megteremtette a bukolikus idillt.

Nem volt könnyű feladata a Szekrényessy uradalom földműveseinek sem: „reggel 4 órakor (nyáron 2 órakor vagy 3-kor) végigpengette az ébresztőt az azzal megbízott cseléd. A pengető egy acéllemez volt, ami korábban eke-kormánydeszkául szolgált.

Két órahosszig tartott az almozás és az etetés-ítatás.

Hat órakor megkapták a parancsot, hogy melyik dűlőbe mennek dolgozni és mit csinálnak aznap. A béresek és kocsisok ekkor befogtak. Feleségeik átadták a tarisznyát, a reggelivel, ami többnyire egy szelet főtt cukorrépából (jobb esetben néhány szem kockacukorból) és egy kenyérdarabból állt.

Ezt a reggelit vagy a kukoricamálét a fél órás reggeli szünetben ették meg (8-1/2 9 közt) ... délben egyórás szünet szakította meg a monoton munkát. Ekkor az állatokat etették-ítatták, majd megehették a levest, amit az asszony hozott vagy kiküldött a gyerekekkel.

Délután 5 órakor fél órás uzsonnaidő volt. ... sötét volt már, amikor visszaérkeztek.

Először az állatokat kellett ellátni és csak 8-9 óra körül tölthettek el egy órát a család körében. Vacsoráztak, ellátták saját állataikat, és legtöbbször azt várták, hogy a környék elcsönnesedtével lophassanak ...”¹⁴⁷

Az uradalmi cselédek ezen magatartására az elmúlt negyven esztendő szakirodalma meglehetősen leegyszerűsített ideológiai magyarázattal szolgált. Eszerint a lopás légtogosultsággal bíró, „osztályharcos” tevékenység. Az uradalmi cselédek némelykori nehéz helyzete ellenére is úgy gondoljuk e tevékenység erőteljesen morális indíttatású, túlzott általánosítása pedig egyszerűen nem felel meg a valóságnak.

A Szekrényessy uradalom cselédei készpénz mellett átlagosan a következő évi juttatásokban részesültek: 12 kg zsírszalonna, 4 mázsa búza, 8 mázsa rozs, 2 mázsa árpa, 10 kg só, 4 köbméter fa, később tizenhat mázsa szén.

A nagyságos úr használatra családonként átengedett 1200 nöl szántót és 100 nöl konyhakertet.

Meg volt engedve, hogy saját malacát hat hónapig, tehenét pedig mindig az uradalmi legelőn hizlalja. Tehéntartás helyett esetenként napi két liter tejet kapott a cseléd.

Később, liba kivételével szabadon tarthatta uradalmi takarmányon baromfi-jait. Mindezekért cserébe évi tizenkét nap ingyenmunkával tartozott, mely főként vasárnapokon, lucerna- és szénakaszálásból állt.

A Szekrényessy uradalom néhány cselédjének a neve is fennmaradt a 19. század utolsó harmadából: 1877-ből *Szegő István, Molnár Julianna, Veres István, Sáfrány Borbála* és *Matesz András*. 1878-ból *Doszpoly István, Babik*

Borsod úri házait végiglátogató koldus a 19-20. sz. fordulóján.

Mária, Takács András, Nagy Erzsébet, Feder Márton, Fehér Zsuzsanna, Tóth György és Gajdos Erzsébet. 1880-ból Tóth József és Bodnár Erzsébet. 1889-ből Bodnár Mihály és Szarka Zsuzsanna.

Borsodon rendszerint megjelent egy-egy vándor koldus, ki alázatosan járta végig a tehetősebb portákat, de legfőképpen is az úriházakat, elsősorban is a nagybirtokos Szekrényessy család udvarát.

Itt a Szentírás szellemében mindig befogadó szeretettel készítették számára szállást és vacsorát: „Mert éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, útonjáró voltam és befogadtatok engemet...amit tselekedtetek eggyel ez én kitsiny atyámfiai között, én gammal tselekedtetek.”¹⁴⁸

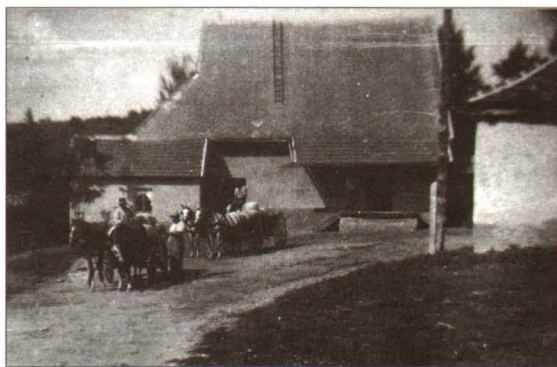
Az „útonjáró” koldus ily alkalmakkor egy asztalnál étkezett a háziakkal, ott tartózkodása idejére pedig kényelmes helyet biztosítottak számára valamelyik melléképület szalmáján vagy éppen a szabadon álló vendégszoba egyikében.

A Szekrényessy uradalom jelentős bevételi forrásaként működött a malom szomszédságában álló **korcsma**, mely teljes egészében Szekrényessy Árpád tulajdonát képezte.

A korcsmáltatás joga ugyancsak feudális eredetű kiváltsága volt Borsod nagybirtokosának. Az ódon épület vendégköre főként a malomba érkező szekeresgazdák, kocsisok, betérő béresek és mezeti munkások soraiból verbuválódott, hol egy időben leleményes zsidó kocsmabérlő tevékenykedett.

A józan életű, magas egyházi funkciókat betöltő földesúr életfilozófiájával – „...nem ivott, kártyázott”¹⁴⁹ – összeegyeztethetetlen volt e kétes hírű tevékenység, melynek értelmében az épületet bezáratta. Ezt követően a kocsmáépület állaga gyors romlásnak indult.

A „korcsmaház”¹⁵⁰ a 19-20. század fordulója táján pusztult el véglegesen. A malom előtti üressé vált terület ettől kezdődően „szekerek megállóhelyéül használtatott.”¹⁵¹

A malom és az előtte lévő szekérállomás, az egykori korcsmaház helye.

SZALON HÖLGYEK, URAK

A gazdálkodás gondjaitól kevésbé függő Szekrényessy Árpád szabadabban élhetett a víg megyei társaságnak és családjának.

Kik ismerték, valamennyien elismerték, hogy eredeti, vidám ember volt „...sok szimpatikus vonással”.¹⁵²

Könnyen tudott kapcsolatot teremteni, mindig jól megtalálta a hangot az emberekkel, kik ha megismerték, hamar megszerették. „Állandóan ragyogó jókedve, tréfálkozó hajlama, szellemes ötletei felderítették a házat... a vármegyében igen népszerű ember volt.”¹⁵³

Kedélyes tréfálkozásai miatt különösen kedvelt volt az apróságok körében, hisz „kitűnően tudott a gyerekekkel bánni”.¹⁵⁴

Nyaranta gyerekzsivajtól volt hangos a Szekrényessy park, melyre Bárczay Róza ekként emlékezik:

„A kertje a Bódva partján feküdt és délutánonként sokszor elvitt minket csolnakázni Árpád bácsi...A házon torony is volt, ahová vas csigalépcső vezetett föl. Nagy élmény volt számunkra ezen a lépcsőn fölrohanni és a toronyból szétnézni... Azonkívül mindenféle történettel mulatott minket.”¹⁵⁵

Nagy mesélő hírében állt, s eleven fantáziájának köszönhetően mindenből tréfát faragott. Így nevezte el a miskolci vörös templom közelében működő Nemes Árpád patikust „vazelin sógornak”,¹⁵⁶ az ugyancsak Miskolcon működő Trill-házbéli cukrászdát „Három nyúl cukrászdának”¹⁵⁷ (Tri haas). A környéken működő méhészeket kaptárfosztogataisaikról, gyermeknyelven csak „sikkasztó méhészeknek”¹⁵⁸ titulálta, stb.

Előfordult, hogy a Bárczay gyerekeket kisebb kirándulás címén megutaztatta: „Szekrényessy Árpád bácsi kis hajtókosiján elvitt minket a Sajószentpéter határában lévő Kopaszföld-Duzsnok korcsmájába. Ott egy spriccert rendelt nekünk”.¹⁵⁹

A borsodi Szekrényessy birtokon átélt élményekre az egykori szereplők hetven-nyolcvan esztendő elmúltával is azonos érzésekkel emlékeztek: „...nagyon szép, és jó mulatság volt”!¹⁶⁰

Bárczay Róza 1925-ös naplófeljegyzése is nosztalgikus hangvétellel emlékezik Szekrényessy Árpádról:

„Bemutattak nekem egy fiút: Madarász Andor. Ekkor ösmertünk egymásra... ő egyszer, egy nyáron kint volt Szekrényessy Árpád bácsiéknál és akkor minden nap együtt csolnakáztunk. Milyen nagyon régen is volt az az idő, amit most úgy emlegetünk: Nyolc évvel ezelőtt!

Hanem azért megörültem neki, mint régi gyermekkori ösmerősömnnek.”¹⁶¹

Árpád kicsattanó életkedve és vidám tréfái miatt nagyon szívesen hívták lakodalmakra násznagynak, hol azután úri rokonaival hajnalokig mulatott jóízűen.

Székrenyessy Árpád és Lossonczy Albina házasságában két eltérő személyiség, két külön világ találkozott. Árpád a harsány életigenlő bohémság, míg Albina a zsörtölődő kényeskedés példaképe.

A szemtanú, Császár Károly, Albinát ekként jellemezte: „*Gyöngye volt testben és lélekben egyaránt. Élete utolsó tíz esztendejét ágyban fekve töltötte, bár nem volt semmi baja, ott cigerettázott, pasziánszozott, olvasgatott reggeltől estig, ott fogadta látogatóit.*”¹⁶²

A kényes dáma nagy becsben tartotta a különleges cigarettákat, köztudomásúlag, ha valaki kedvét kívánta keresni, elsőképpen is megajándékozta egy pakli nemes dohánnyal:

„*Nekem most van egy néhány doboz finom bosnyák cigarettám, melyet Albine néninek akarok küldeni. Nem nagy értékű ugyan, de itt (ti. Bécsben. Sz. A.) nagyon ritka specialitás. Azt hiszem nem fog ártani, mint nagyon kedveskedő megemlékező prażent.*”¹⁶³

Amennyiben képzelt betegségei mellett valóban gyengélkedett, úgy Berta sógornője hűséggel ápolta, derűs jókedvvel kezelve minden szeszélyét: „*Berta néni írt, hogy Albine néni jobban van, de ő egyelőre, tudniillik Berta néni nem jöhet el Borsodról.*”¹⁶⁴

Székrenyessyné még aktív korszakában többek között a szendrei járás Nőegyleti elnökeként tevékenykedett. Az 1881-es árvaházi gyűjtés alkalmával a járásból

Székrenyessyné, Lossonczy Albina mint kényes nagyszony a kastély parkjában. 1906 előtt.

összegyűjtött 128 forintból 107 forintot ő adományozott a húszfős intézmény zavartalan működésének céljaira.

Szekrényessy Árpádné egyetlen gyermeknek adott életet, kinek keresztelése a bódva-völgyi nemesség köreiből igazi társadalmi esemény számba ment.

A gyermek névválasztásánál komoly családi tradíciók érvényesültek. Ennek megfelelően összesen öt keresztnévet nyert. Szekrényessy *Albina Magdolna Etelka Irén Leonie* formában. Elsőül anyja után Albinát (Lossonczy *Albina*), két nagyanyja emlékére a másodikát és harmadikat, Magdolna Etelka (Ragályiné, Ragályi *Magdolna*, Szekrényessyné, Slachta *Etelka*), keresztyánai tiszteletére a negyediket és ötödiket, Irén Leonie (Lossonczyné, Bárczay *Irén*, Lossonczyné, Vay *Leonie*).

A kis Szekrényessy Albina végül negyedik születésnapját mindössze harminchét nappal élte túl, mikor atyja borsodi úri házában „*toroklobbos vörhenyben*”¹⁶⁵ hunyt el. Temetésére két nap elteltével, 1885. december 12-én került sor Sajószentpéteren, Vadászy Pál református lelkész búcsúztatása mellett.

Gyermeük, Szekrényessy Albina halálát követően Árpádék fokozottabban éltek együtt a Bódva-völgyi nemességgel. Élénk társadalmi életükre enged következtetni az udvarházban rendszeresen megforduló számos rokon, barát és ismerős.

Tehát Árpádnak köszönhetően a Szekrényessy kúria vendégszerető, vidám ház hírében fogadta vendégeit, az átutazóban lévő megyei notábilis urakat, bécsi, budapesti ösmerősöket, rokonokat.

Ide mindig érdemes volt akár csak egy-egy uzsonna erejéig betérni, hol még a „modern” teaestélyek előtti tradicionális: „*Tejszínes, kávé, befőtt, kalácsos, krémes, tortás nagy uzsonnák*”¹⁶⁶ dívtak.

Szekrényessy Árpád apósa,
losonczi Lossonczy Károly
valamint sógora, Jenő feleségével.

Borsodon ezen új szellemű teaestélyek csak Szekrényessy Árpád halálát követően honosodtak meg egy polgáribb ízű szalonkultúra részeként:

„A vasárnapi uzsonnához csak teát ajánlok, hideg és meleg teát, a hideg teát én elkészítem előre és behűtöm. Tea nagyon elegáns, elterjedt és egyszerűbb a habos kávéknál, a felszolgálás is egyöntetű. Teás uzsonnánál mozogni szintén elegáns, mindenki kínálhat...”¹⁶⁷ A népes vendégsereg soraiba tartozott Árpád másodunokatestvére, Császárné, **Pikéthy Etelka** (Pikéthy Gusztáv honvédtábornok rokona), kit Szekrényessyné „bizalmasává tett, neki öntötte ki panaszait Árpád bácsira, akivel egyébként nem élt rosszul”.¹⁶⁸

csíkszentsimoni Lakatos Géza, későbbi miniszterelnök gyakori vendége volt a Szekrényessy kastélynak.

A Szekrényessy kastély állandó vendége volt Sajószentpéterről az agg **Lossonczy II. Károly** (1802-1888), egykori főszolgabíró (Árpád apósa), valamint **Lossonczy Jenő** (1831-?) feleségével, **bárczai Bárczay Irénnel** és lányukkal **Jennyvel** (1866-1904), kinek veje **csíkszentsimoni Lakatos Géza**, később miniszterelnökként vonult be a magyar história lapjaira. Lakatos Géza, Szekrényessy Árpádhoz hasonlóan kitűnő zongorajátékos hírében állt, s annak halála után gyakran játszott az elárvult hangszeren: „Délután itt volt Lakatos Géza... átmentünk Berta néniékhez. Ott Géza és Ambrózy Margit néni főlválva zongoráztak. Mind a kettő nagyon jól játszik”.¹⁶⁹

Elmaradhatatlan rokonlátogató volt a fent említett Lossonczy Károly és elragadó felesége **vajai Vay Leonie**. Károly vesztét éppen felesége (vajai Vay Gyula és gróf Vay Ida leánya) jelentette, ki szépsége mellett előkelősködő hajlamát is örökölte anyjától.

Lossonczyné hihetetlenül szórta a pénzt, melyet a sajószentpéteri birtok még jó termésű évben sem bírt elviselni.

Szekrényessy Árpád sógora és sógornője: Lossonczy II. Károly és vajai Vay Leonie az 1870-80-as években.

A férj, hogy felesége luxusigényeit fedezze, folyamatosan kölcsönt vett fel Jenő bátyjától. A hitelek végül a birtok „betáblázásához” vezettek, minek következtében az Lossonczy Jenőre szállt át.

Károly, hogy bánatát enyhítse, mind gyakrabban nyúlt a boros butélia után. Mint a bábolnai magyar királyi gazdaság igazgatója, rendszeressé váló italozása miatt nem egy esetben került kínos helyzetbe.

Egy ízben figyelmeztetés ellenére a vizitálásra érkező miniszteri bizottság előtt erősen boros állapotban bukdácsolt, dülöngélt, nem kis megrökönyödést keltve feletteseiben.

Tamás (1871-1904) nevű fia szintén sokat játszott nagybátyjával, Szekrényessy Árpáddal. Őt a család katonának szánta, ennek megfelelően már tíz esztendősen katonai iskolába járatták.

Később a csehországi Märisostrau katonai akadémiáját végezte, s hadnagyként került Bécsbe, az első huszárezredbe.

Fellobbanó vérének azonban nem tudott parancsolni, s fiatalon szifiliszos lett, melyből nagy küzdelmek árán gyógyult fel.

Harasztosi Horváth Aurél királyi testőr révén ismerte meg annak lánytestvérét, Constance-t (1878-1974), kinek atyjától, a dévai főügyésztől kérte nőül leányát, kit 1899-ben nőül is vett.

Tekintettel, hogy a katonai pálya nem nyújtott számukra elegendő megélhetést, hivatali érvényesülést tűzött ki célul. Ennek érdekében újra meg kellett tanulnia elfeledett anyanyelvét.

Utóbb beiratkozott a Tavaszmező utcai gimnáziumba, s vele párhuzamosan, ún. „*piros indexszel*” a budapesti jogi egyetemen kezdte meg tanulmányait.

Mindezek mellett – hogy családját eltartsa – Lossonczy I. Tamás az Andrássy úti MÁV igazgatóságon mint titkár dolgozott. Ez idő alatt született két fia, Antal (1900-1921) és Tamás (1904-).

Doktorandusként, nem bírva a roppant megterhelést, kéthónapos fia mellől, megbomlott elmével szállították intézetbe. Zokogó feleségének mély apátiába hullva mondta: „*itt hagylak két gyerekkel*”.¹⁷⁰ Röviddel később, 1904. október 20-án halt meg.

Két fia nem egy ízben töltötte Sajószentpéteren és Borsodon a nyári vakációt, részben Szekrényessy Árpád bácsikájuk vendégszeretetét élvezve.

Lossonczy I. Tamás katonaként.
1890-es évek.

Lossonczy II. Tamás (1904)
és testvére Antal (1900-1921)
az 1914-es esztendőben.

Az idősebb fiú, **Antal** 1921. október 5-én, szigorló építészként, a „*Rongyos Gárda*” tagjaként Sopron védelmében osztrák csendőrgolyótól halt hősi halált. Ő azon magyar hősök egyike, kiknek helytállása eredményeként maradhatott Sopron magyar város.

Lossonczy II. Tamás (1904-) – családi elvárásként – 1922-ben a jogi karra iratkozott be, de egy esztendő elmúltával a Képzőművészeti Főiskola növendéke lett. Vaszary János tanítványaként végzett, s tett franciaországi és hollandiai tanulmányutat. Barátságot kötött Piet Mondrian-nal, – a holland absztrakt festészet atyjával – mely kapcsolat meghatározta későbbi pályáját.

Ettől az időtől kezdődően Lossonczy politikai irányultsága meglehetősen aggasztó irányt kezdett mutatni. Kialakult belső lelki válságát feloldandó – külső ösztönzés hatására - szakított

hagyományos erkölcsi értékrendjével s tétova művészi útkeresésbe kezdett. Nyughatatlan lelkialkatától s erős becsvágyától ösztönözve 1929-től bekapcsolódott a kommunista mozgalomba. Nem sokkal később Palasovszky Ödön mozgásdrámájához készített díszletet. Ezen avantgárd próbálkozások komoly-ságáról a méltán népszerű művész Borsos Miklós így ír: „*Eljártunk a modernista, az avantgarde irodalmi előadásokra, Palasovszky Ödön cikcakk estjeire, ahol rossz verseket viharkabátba öltözött, simára kefélt hajú lányok csoportja szavalókórusolt, nagyon határozottak, öntudatosak, miközben – a szimultánság okán – a színpad másik sarkában egy nő balettbugyiban táncolt, a harmadik hajladozva hadonászott, mert ő volt a nyomor, egy pince léckerítése mögött maga Palasovszky vonaglott, mert ez volt a börtön, és saját szövegét szavalta, végre megjelent egy angyal, persze hálóingben. Ekkor Palasovszky – vagyis a rab – a szívéhez kap, és remegő hangon ellihegi:*

– Szabad vagyok: Szabad!

Mire a nézőtérrel egy hang:

– Márhá vágy, nem szabád.

Ez Kassák volt.”¹⁷¹

1932-ben már „*Konrád*” fedőnév alatt vesz részt az illegális marxista mozgalomban.

Ezzel párhuzamosan 1929-31 között, az Iparművészeti Főiskolán belső-építészetet tanult, Kaesz Gyula növendékeként.

Anyja heves tiltakozása ellenére 1940-ben feleségül vette Schwartz Ibolya (1906-1992) zsidó származású lányt. Schwartz Ibolya fiútestvére, Tivadar még a zsidó üldözések előtt *Sorosra* magyarosította nevét.

Soros Tivadar jogászként működött. Két fia született, Pál (1926) és György (1930), kiket jelenleg a világ legvagyonosabb embereiként tartanak számon.¹⁷² Mielőtt az országot elhagyta, nagynénjétől, Lossonczyné Schwarz Ibolyától vett angol nyelvleckéket.

Az 1948-as kommunista hatalomátvételt követően a kultúrirányításban résztvevő egykori párttársai elődjeikhez hasonlóan nem tekintették kiemelkedő művészeknek, még a magyar Képzőművészek Szövetségéből is kizárták.

Felesége erős érvényesülési törekvései ellenére (a Rákosi titkárság alkalmazásában állt ekkor) sem sikerült férje számára a remélt elismerést kiharcolni.

Lossonczykék, politikai összeköttetésüknek köszönhetően kapták meg a megszálló szovjet hadsereg elől elmenekült neves portréfestő, Merész Gyula rózsadombi műtermét, hol Lossonczy – még, ha kényszerből is – állami megrendelésre élmunkás portrékat festett...

Az 1956-os magyar forradalom idején kísérletet tett – kommunista múltja ellenére – a Képzőművészek Szövetségébe való visszatérésre. E lépése azonban a tagok, s főként a szilárd erkölcsi karakterrel rendelkező nagy művész, Pátzay

Székrenyessy Árpád mindennapos asztaltársasága a teraszon. Balról jobbra: unokahúga Szomjas Lulu, sógornője Lossonczy Károlyné Váy Leonie, kettővel jobbra sógora Lossonczy Jenő.

Pál megítélése szerint, művészi és emberi vonatkozásban egyaránt megengedhetetlen lépés lett volna. Lossonczy kérését természetesen elutasították.

Egy 2005-ös propaganda kiadvány a fenti történetet ekként próbálja beállítani: „*A Szövetségbe való visszavételére vonatkozó próbálkozásait a vezetőség hangadó szerepet betöltő, a szélsőkonzervatív Pátzay Pál vezette része otromba módon utasítja vissza.*”¹⁷³

Lossonczy Tamásnak a magyar forradalom ténye komoly alkotói és ideológiai válságot okozott, középosztálybeli rokonai ekkorra már eltávolodtak tőle.

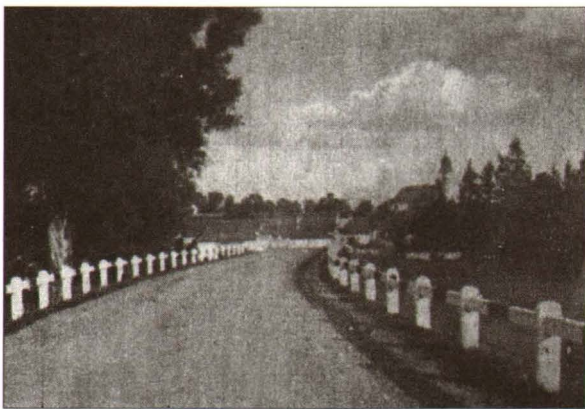
Lossonczy politikai kudarcai miatt megkeseredve fordult el a politikától és nyugdíjaztatásáig egy budapesti szakmunkásképző iskola rajztanáraként kereste kenyerét, miközben önmaga kedvtelésére festegetett.

A szerény anyagi viszonyok között élő nyugdíjas tanárt a késő Kádárkorszak prominensei jutalmazták először 1985-ben.

A rendszerváltást követően – általános örökösévé tett unokaöccse – Soros György magyarországi tevékenysége során járult hozzá Lossonczy kései népszerűsítéséhez, melynek eredményeként 1994-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. 1992-ben elhunyt felesége, Schwartz Ibolya társasköréhez tartozó új felesége (98 évesen házasodott újra) intenzív menedzseri feladatokat lát el az agg festő körül, ki 102 esztendősen, szinte teljesen vakon, mind a mai napig alkot...

Műveinek megítélése, – korunk marketingorientált világában – éppen a nonfiguratív művészeti irány erősen szubjektív volta miatt igen bajos és ellentmondásos feladat.

A Szekrényessy udvarház úri összejöveteleinek tagja volt még **losonczy Lossonczy III. Károly** (1838-1949) **Dezső** (1875-1916) nevű fia, ki gazdasági

A Szendrőlád irányából érkező úri fogatok már az útkanyarulatból (jobbra) megpillanthatták Szekrényessyék hívogató ősparkját.

intézeti tanárként kereste kenyerét, s felesége **kossuthfalvi és udvardi Kossuth Gizella** (1878-1949).

A Bódva-völgyi nemesség egyik társaséleti centruma tehát – Szekrényessy Árpád integráló személyiségének köszönhetően – hosszú időn át a borsodi Szekrényessy udvarház volt.

Ide járt Boldváról **őrgróf Pallavicini Adolf** (1844-1921) és felesége **bárczai Bárczay Anna** (1855-1929) - a másik Pallavicini fiú a vatikáni udvarban játszott jelentősebb egyházpolitikai szerepet.

Szekrényessy Árpád roppant meleg rokon viszonyt tartott fenn Pallavicini Adolffal, már pusztán a hasonló életpálya okán.

Mindketten katonai karriert követően, nősülés révén jutottak Borsod megyei birtokukhoz, Pallavicini 1873-ban, Szekrényessy 1875-ben, ezeken túl életkoruk is azonosnak volt tekinthető, halálozásuk négy esztendő eltéréssel következett be, végezetül, mind a borsodi, mind pedig a boldvai kastély víg, mulatni szerető uráról és vendégszeretetéről volt közismert megyeszerte.

Pallavicini Adolfnak négy gyermeke volt, úgymint *Alfréd József János* (1873-1929), ki br. Nopcsa leányt vett feleségül, *Véronika Anna Mária Zsófia* (1876) bélavári Burchardné, ki míg Boldván élt a háztartást vezette, míg *Teréz Mária Izabella Anna* (1881-1944), nagy kedvvel utazta be a világot, majd Budapest bombázása során vesztette életét és *Mária Georgina Anna /Mickó/* (1891-1916), ki kesselkeői Majthényi Ernő felesége lett.

Egyébiránt Pallavicini Adolf nagybátyja, Pallavicini Roger (1814-1874) a két generációval korábban Magyarországra származott Pallaviciniek egy érdekfeszítő személyisége volt. A családi hagyomány szerint a Podmaniczkyek aszódi kastélyában egy alkalommal együtt mulatozó főurak között jelen volt Csáky Zsigmond gróf is híresen szép feleségével, a Borsod

Kvaterkázó asztaltársaság a Bódva-völgyében. 1910-es évek

megyében is birtokos gr. Vay családból származó Euláliával (Lilla). Miután a férfiak nagy szavakkal méltatták bátorságukat és áldozatkészségüket, Vay Lilla tudatos éllel állította, miszerint a férfiak csupán beszélnek, de amennyiben szükség lenne rá kisujjukat sem áldoznák egy asszonyért. E szavakat követően Pallavicini Roger észrevétlenül a konyhába távozott, ahol a szakácsot kisujja levágásra kényszerítette, majd Csáknénak ezüst tálcán küldette be elszántága bizonyításául.

Ha hihetünk a családi legendának, e szerelmi inzultust válás, majd Pallavicini és Vay Lilla között esküvő követte (1851), mely során a két adoptált Csáky gyermek előbb Pallavicini, majd királyi engedelemre Csáky-Pallavicini nevet nyerte, megalapítva a család ezen ágát.

Mint érdekességet jegyezzük meg, miszerint a kommunizmus idején az egyik Pallavicini, bizonyos Pallavicini Antal (1922-1957), saját családjával meghasonulva kommunistává lett, s ősi nevét *Pálinkásra* „demokratizálta”, majd őrnagyi rangot szerzett a népi demokrácia hadseregében. E kétes értékű pálya, – mint minden meghasonlás – tragikus véget ért. A kádári hatalom sohasem hitt átállása őszinteségében, mely végül a Mindszenty-per apropóján 1957-es kivégeztetéséhez vezetett.

Egyébiránt Boldva a Szathmáry-Király családon keresztül lett Pallavicini birtok. Szathmáry-Király Anna (előbb id. Szepessy Kálmáné) lett felesége Bárczay Jánosnak, kiknek leánya lett Pallavicininé, Bárczay Anna.

Itt a boldvai kastélyban élt még Bárczay Anna féltestvére, ifj. Szepessy Kálmán (1849-1942) is, kinek egzotikus szépségű üvegháza volt, melyben az évente egyszer virágzó kaktusz bódva-völgyi kuriózumnak számított. Hosszú élete zálogául a következőt vallotta: „*Én nem izgatom magamat kedves, mert az árt!*” Nagyzúri házának híres fehér szalonja Szekrényessy Árpád birtokossága idején nagy és víg összejövetelek színhelye volt. Halála után birtoka idegenek kezére jutott.

Szekrényessy Árpád (esernyővel) a Lossonczy család tagjaival. 1890-es évek.

Pallaviciniékhez járt még gr. Vécsey Alfonz (Tomi), ki az úri konvenciókhoz kevésbé igazodva, szeretett trágár kifejezéseket használni.

Vécsey Tomi egyébiránt bolondos hóbortjairól volt több megyében ismert. Birtokai a Sáros megyei Tarczaszentpéter határában feküdtek.

Egy ízben az ottani közönség nem kis megrökönyödésére egy indiai elefántot hozatott birtokára, azzal kívánván a küszöbön álló szántás idénymunkáját végeztetni. A szerencsétlen – szebb napokat látott – állat azonban keresztül húzva számításait, idő előtt kimúlt.

Szendrőlád birtokosa Szekrényessyék idejében berzeviczi és kakaslomniczi **Berzeviczy Irnák** (1835-1889) országgyűlési képviselő és felesége **Fáy Constancia** (1830-1893) volt, kik gyakorta rándultak át Borsodra rokoni látogatásra.

Irnák, mint az a bódva-völgyi nemesség előtt nyilvánvaló volt, rosszul gazdálkodott, oly annyira, hogy birtokát utóbb bérebe adta és családjával Pestre költözött. Különösen is két szenvedélyének hódolt, nevezetesen a szivarozás és pipázás hóbortjának, valamint a kártyajátéknak, minek következtében óriási négyezer holdas domíniumát adóságoktól megterhelten örököltette egyetlen fiára. Halálában nem kis szerepet játszott, hogy az

ötvennégy esztendőes férfi téli időben szöktette meg a nagyszombati zárda egyik fiatal apácáját, mely meghülés szervi szívbajára nézve végzetesnek bizonyult. A csapodár földesúr röviddel ezt követően, Bécsben hunyt el s a szendrőládi kriptába helyezték végső nyugalomra. Temetése körül azonban némi bonyodalom támadt, mikor koporsóját szállító vonatkocsit tévedésből Győrben lekapcsolták. A temetést nyolc nappal késleltető incidensnek a Berzeviczyek miniszter rokona vetett véget hathatósan lépve fel az ügy érdekében. Irnák koporsóját az éjszaka közepén csikorgó téli hidegben Sajószentpéterről négy parádés lóval vont szán vitte Szendrőládra, hol a falu lakossága nagy tüzek mellett napokon át hűségesen várta. Másnap a falu fölötti dombon álló kriptába temették.

Ezt követően, anyja beleegyezésével fiát, **Berzeviczy Györgyöt** (1867-19?) nagykorúsították, ki átvette a birtok irányítását.

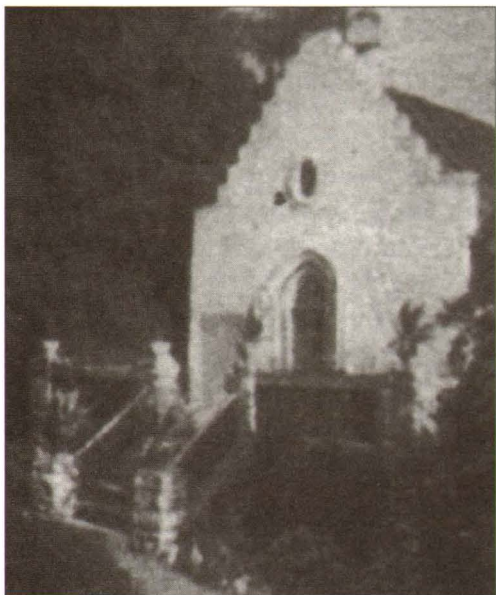
György léhaságban túl tett atyja természetén. Kicsapongó, dorbézoló természete nem ismert határokat. Mikor éppen nem Monte-Carlo kaszinóiban, Bécs, Párizs, Berlin, Madrid mulatóhelyein szórta a birtok jövedelmét a pesti és miskolci éjszakában bolyongott olcsó örömeket hajhászva.

Szenvedélyes vadász és tréfálkozó hírében állt. Egy alkalommal a Heves megyei Ecseden kártyanyereményként egy vagon görögdinnyéhez jutott. E pompás gyümölcs a 19. század nyolcvanas évtizedeiben Felsőborsodon még kuriózumnak számított. Berzeviczy, azon nyomban a különleges portékával a szendrőládi vásárra sietett. Borsod falut elhagyva a dinnyés szekerek búcsújáró

A szendrőládi dombon álló Berzeviczy-Polonkay kriptá, a völgy alján (keresztől balra) a kastély épülete látható. A szerző felvétele. 2006.

zarándok asszonyok sokadalmával találkozott. A jámbor énekeket kántáló menet áhított célja a gyermekáldás elnyerése volt. Berzeviczy nem fért a bőrébe, míg ki nem eszelt valami csipős tréfát. Kocsisainak meghagyta, hogy kisebb dinnyéket észrevétlenül szórjanak az út szélére. Az asszonyok meglátva a lehullott különleges gyümölcsöket mielőtt azt az uraság vagy a pap észlelhette volna, gyors mozdulattal szoknyájuk alá rejtették a potyacsemegét. Mire Szendrő-

A Berzeviczy időből származó szendrőládi biliárdterem elpusztított épülete.

ládára megérkezett a díszes gyülekezet, valamennyi asszony gömbölyű hasát fogva lassan cammogva hordta édes terhét...

Ugyancsak kártyán nyerte el egy ízben a szirmabesenyői birtokos, Szirmay gróf műfogsorát, melyet a nyereményt követően hidegvérrel hajított ki az Országos Kaszinó budapesti épületének ablakán nagy derűtségre adva okot.

Berzeviczyről azonban más – már feledésbe merült – tréfás történet is közszájon forgott. Egy ízben az edelényi határban vadászott, azon a helyen, hol a Szekrényessy, Coburg és Berzeviczy földek, azaz vadászati területek

találkoztak. Ez időben kezdte hivatalát itt a Coburg hercegek új segéderdésze, ki hírhedt volt kegyetlenségéről. Szokatlan gorombasággal bánt el a gomba – és rőzszeszedő falusi asszonyokkal. Egy ízben Berzeviczy kedvenc vadászskutyáját találta lelőni, minek következtében a sértett földesúr példás bosszút állt.

Szendrőladon lőtt őzbakját csapdaként helyezte el épp a Berzeviczy birtok határán néhány lépésnyire a Coburg földektől. A rejtekhelyről jól látható volt amint a segéderdész nagy titokban áthúzta a zsákmányt saját felségterületére. Erre vártak Berzeviczy emberei, kik előrontva megkötözték a megszeppent hivatalos embert. A büntetés emlékezetes lett. Késsel vágták le az erdész szakállát, hátzísákjába pedig úgy tuszkolták be a lelőtt vadászskutyát, hogy annak feje épp kilógjon. A környék nagy derűtségére hátrakötözött kézzel bocsátot-ták útjára, egy életre leckét adva neki emberségből.

Elhatalmasodó kártyaadóságai mind gyakrabban hozták pénzügyi zavarba, párbajbotránnyai pedig ellehetetlenítették a megyében. Kardpárbajt vívott a kevélyen büszke Miklós Gyula képviselővel, ki ha csak tehette társasági közegben alázta meg. Egy ízben épp Borsod falu területén találkoztak össze szemközt jövő fogataik. Berzeviczy kalapemeléssel üdvözölte Miklóst, ki hölgy utasa társaságában csak fölényesen biccentett, kalapját nem emelve meg. Berzeviczy felháborodásában megfordította fogatát és követte a dölyfös finkei urat. Az étterembe utolérve Miklós kalapját megvetőleg dobta a fogasról a földre. A másnapi párbajt követően Miklós Gyula korábbi párbajából származó homloksebére kapott vágást. A szerencsétlen orvosi beavatkozás következtében egy leváló csontszilánk évek múltán elmezavart idézett elő, mely végzetessé is vált.

Utóbb a frissen megválasztott Tarnay Gyula alispánnal is becsületbeli ügybe keveredett. Részben Tarnaynak köszönhetően, – a borsodi bankok irányítója volt – nem jutott hitelhez a megyében, mely műkincseinek értékesítésére ösztönözte. Így került kalapács alá a szendrőládi szalon becses Botticelli Madonna képe. A kép Berzeviczy felelőtlenségének következtében került ki az országból s az árverést közvetlenül megelőző (8 napon belül fizetendő) 160 ezer márká értékű kártyaadóságának következtében veszett el.¹⁷⁴

Anyagi viszonyai ezt követően mind ziláltabbá váltak. Gazdatisztje ugyancsak szenvedélybeteg sóvárgással játszott az „ördög bibliáján”, minek következtében előfordult, hogy a több mint tízezer holdnyi birtok teljes évi dohányjövödelmét veszítette el a miskolci kártyaasztaloknál. Jó tanítványnak bizonyult.

Berzeviczy rossz gazdaként nem törődött javaival kisebb szántóit, rétjeit élelmes gazdatisztje tudta nélkül értékesítette Amerikából visszatérő módos parasztgazdáknak.

Végül az 1890-es évek közepén Szendrőlád határában lévő ún. Gabriellánium-hegy tetején építtetett új tornyos kastélya gazdag könyvtárával és teljes berendezésével együtt porig égett.¹⁷⁵

Berzeviczy végül eladta földjeit és több évtizedre Magyarországról is eltávozott. Míg vagyona engedte Nyugat-Európa elit szállodáiban élte léha életét, csak a francia Riviérán huszonöt esztendő telt el. Nagy vagyonának azonban egyszer végére ért. Idős napjaiban, mint hamiskártyást tartóztatták le és került börtönbe.¹⁷⁶

A mindennapos látogatók közé volt sorolható a Berzeviczy birtok vétel általi új ura **Polonkay András** (Pami bácsi) bécsi gárdatiszt, Ferenc József testőre, ki az első világháborút követően, 1918 őszén alezredesi rangban vonult nyugdíjba.

Bódva-völgyi úri társaság Polonkayéknál Szendrőladon. Balról-jobbra: Kisfaludy Antal, Kisfaludy Antalné Bárczay Lilla, Bizell Alice (utóbb soborsini Forrayné), (takarásban Bárczay Róza), Lehoczky Rózi, Bárczay László, Polonkay Andrásné, Polonkay András, Bizell Margit, Bárczay Lászlóné. 1934. augusztus.

Felesége **Fábián Anna** (Anci néni), előkelő aradi családból származott. Atyja közjogi pályán működött, tekintélyes birtokuk volt az Arad külterületi részén levő Angyalföldön. Aradi rokonságába tartozott a híres osztrák hercegi Porcia família, melynek feje Porcia Lajos (1875) aradi birtokos Trianon után heti rendszerességgel tett látogatást a Szekrényessy kúriában: „*Délután átmen-tünk Berta néniékhez. (ti. Bárczayék Sz. A.) Ott voltak még Polonkayék, Porciáékkal együtt, azonkívül Ambrózy Margit néni. Ő azután csaknem egész idő alatt zongorázott. Eleinte valami opera darabokat játszott...később waltzereket...a végén pedig gyönyörű magyar nótákat.*”¹⁷⁷

Porcia egyébiránt kitűnő gordonkajátékával gyakorta szórakoztatta a Szekrényessyéknél összegyűlt zenekedvelő társaságot.

Előfordult, hogy illusztris vendégek kedvéért még az idős Szekrényessy Margit is zongorához ült, hogy leányával, Bizell Margittal közösen adja elő „*Schubert 4 kezes darabjait*”, ily módon szórakoztatva a jelenlévőket.¹⁷⁸

Polonkayné, Fábián Anna félárva leányként nőtt fel, anyja gyermekágyi lázban halt meg. A szendrőládi elegáns kastélyban velük élt Polonkay András anyja, Augusztá néni, ki unoka híján mégis kitűnően értett a gyerekek nyelvén. A Bódva-völgyi nemesség érdekes társas alkalmának emlékét őrizték meg szá-munkra a források 1923-ból.

A Horthy Miklós kormányzó által alapított vitézi rend egyik tagjának ünnepségén a Szekrényessy család tagjain kívül jelen volt majd valamennyi környékbeli földbirtokos familia. A Polonkayék szendrőládi kastélyában

megrendezett ünnepség igen érdekes foglalatát nyújtja a kor társadalmi szokásainak: „Ma nagy ünnepség volt Ládon, egy Jó András nevű, a háborúban többszörösen kitüntetett vitézt iktattak be vitézi telkébe. Mi már reggel kilenckor átmentünk apámmal és Berta nénivel. Mikor megérkeztünk még csak Bónisék és vitéz Nagy Pál voltak ott. A társaság legnagyobb része csak a vonattal jött. Megérkezett többek között Szendrőből a fiatal Renfer, a vitézi telek adományozójának a fia, annak egy barátja, Boldváról Majthényiék, és Szathmáryék.

Az állomásról lovasbandérium kíséretében érkeztek: vitéz Bethlenfalvy Gyula ezredes, Zsóry György alispán, Görgey főjegyző, Borbély-Maczkay Emil volt főispán a feleségével. Azon kívül még néhány katonatiszt... és még néhány edelényi úr.

Mikor mindnyájan megérkeztek, elmentünk a templomba, azután a Polonkayék kertjében ünnepélyes díszgyűlés volt. Ez fönt a verandán ment végbe, mi pedig letről a lépcső aljáról hallgattuk a beszédeket.

Vitéz Bethlenfalvy ezredes mondta az ünnepi beszédet. Utána még néhányan felszólaltak, azután véget ért a díszgyűlés és megkezdődött az ebéd. Ebéd után számos pohárköszöntő hangzott el. Először Bónis köszöntötte föl a kormányzót... Apám is (ti. Bárczay László. Sz. A.) Borbély-Maczkay Emilt. Célzást tett a főispánságról való lemondására és a pártoskodás ellen... ezután a szendrőládi nyugalmazott tanító szólalt föl... rengeteget neveltünk rajta mert versben dikciózott és tulajdonképpen saját magát köszöntötte föl, mint a vitéz egykori tanítóját... Maczkay is felszólalt, kijelentette, hogy ő még vissza fog jönni főispánnak, mert hiszi, hogy az általa pártolt keresztény magyar irányzat diadalmaskodik...

Ebéd után mindnyájan átmentünk a bíró udvarára, ahol táncmulatság volt, azután visszamentünk Polonkayékhoz, ahol uzsonna volt. Uzsonna után átmentünk a szalonba. Ott Ica zongorázott, mi pedig néhányat táncoltunk. Azután besötétedett és a miskolci vendégek elmentek a vonattal. Megvártuk, amíg a kocsik kivitték őket, azután mi is hazajöttünk.

Részünk volt egy olyan parádés ünnepségben... amelyet mindnyájan szeretünk.”¹⁷⁹

Egyébiránt Horthy kormányzó és családja több ízben vendégeskedett egykori gárdatiszt társa, Polonkay András szendrőládi kastélyában. A vadászesztélyek alkalmán rendszeresen jelen voltak a Horthy családdal közvetlenül ill. közvetve rokon bódva-völgyi nemesi családok, mint a Koós, Bárczay és Szekrényessy familiák tagjai, melyek azután viszontmeghíváson több alkalommal megjelenhettek a budai várban tartott kormányzói fogadóestélyen: „este... elmentünk a kormányzóék nagy fogadóestélyére. Ott rengeteg sok ember volt, köztük elég sok ösmerősünk is. Egy ideig beszélgettünk egyikkel másikkal, megnéztük a József főhercegék bevonulását, amint egyeseket bemutattak neki. Nagy parádés estély volt, az urak mind rendjelekkel, a hölgyeken rengeteg ékszer...”¹⁸⁰

Szendrőlád határából, az ún. Gabriellanumból jártak át Borsodra a nyarakat itt töltő Kubikék, kik emellett csinos miskolci házzal is rendelkeztek.

A családfő **Kubik Béla** borsodi főispán volt, ki civilben mérnökként tevékenykedett, többek között ő tervezte a Fiumei Karszt vasutat és a mezőcsáti vasútvonalat. Első felesége horai Horánszky Emília, kitől három leánya Emília (1887), Marianna (1891) és Katalin (1897) születtek.

Második felségét **nádudvari Bónis Saroltát** tartós özvegység után vette nőül. Bónis Sárka, – korábban Putnoky Domonkosné – hírhedetten előnytelen külsővel rendelkezett.

Egy ízben, mikor dúsgazdag erdélyi földbirtokos férjével, Putnoky urammal a pesti Pannónia Szálló éttermében vacsorált, egy tapintatlan ifjú az asszonyra pillantva így kiáltott fel: „*Az angyalát, de csúnya!*”¹⁸¹

Az inzultust szóváltás, majd elégtétel követte, melynek során a gáláns férj lőtt sebbel, holtan rogyott a városerdő fűvére.

A két özvegy ember frigyéből újabb Kubik lányok születtek, szám szerint hat: Ágnes (1905), Ilona (1906), Sarolta, Jolán, Anna és Gizella.

A *Gabriellanum-hegyen* csupán egy nyári lakkal rendelkeztek. Igazából a Mezőkeresztes melletti Zöldhalompusztán éltek.

A polgári eredetű Kubik familia itteni birtokát az atya, Kubik Endre vásárolta. Ő is mérnök lévén, tervszerűen alakította ki új lakóhelyét. Szép verandás házat emeltetett, s a tartós berendezkedés okán a vizes lapályos vidék enyhe magaslatán jelölte ki a család temetkezési helyét.

1927-28 körül, mikor Kubik Endre Gyula nevű fia elhunyt, a kertész, Csík Józsi az orgonabokor eltávolításakor csákányával – mit sem sejtve – szelte ketté a később világhírűvé vált, zöldhalompusztai fejedelmi aranyzarvast.

Mikor e kincs még a föld mélyén lapult, Szekrényessyék gyakori vendégei voltak a Kubik háznak. Szekrényessy Árpád valahányszor Miskolcon járt betért egy teára, azok városi házába, nyaranta pedig külön társasággal hintóval vagy épp vonattal érkeztek látogatóba: „*délután... együtt Zöldhalomra Kubikékhoz.*”¹⁸²

Ugyancsak a Szekrényessy udvarház válogatott társaságához tartoztak Boldváról a rokon **Szatmáry-Király Pálék**, s Szendrőből **gróf Csákyék**.

Nemcsak a közelség és rokonság okán voltak mindennaposak Balajtról **Ragályiék** és **Koósék**.

A világhírű zöldhalompusztai aranyzarvas.

Balajton Ragályi Tamás fivérének, Józsefnek volt birtoka, ki – Ragályi Ábrahámon keresztül – unokájára hagyta azt. **Ragályi Béla** a finkei **Miklós Ilonát** vévén nőül, Szekrényessy Árpád szívesen látott rokona lett.

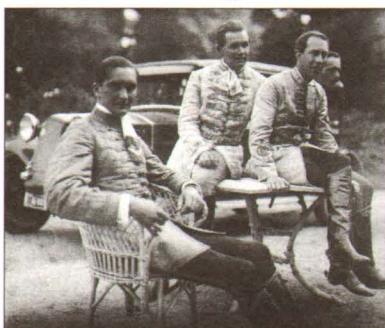
E házasságból egyetlen leány, **Ragályi Ilona** született, ki utóbb **lévai Koós József** felesége lett.

Koóséknál három fiú, **József**, **Elemér** és **Béla** (1908-1997) született. Közülük az utóbbi miskolci főszolgabíró, ki elsőrendű vadász hírében állt. Gyermekkorának meghatározó személyisége volt Szekrényessy Árpád.

1938-ban nősült, felesége a Sáros megyei semsei Semsey Ilona (1917-2001), kinek nagyanyja jószáshelyi Purgly Janka (1866-1954) nagybányai Horthy Miklósné, jószáshelyi Purgly Magdolna testvére. Ennek köszönhetően

Szekrényessy Árpád unokaöccsének, lévai Koós Bélának esküvői pillanatképei a Horthy fiúk részvételével: balra lent (előtérben) Horthy István, a kormányzó idősebb fia. Jobbra Ifj. Horthy Miklós, mint esküvői botosnásznagy.

esküvőjükön a rokon Horthy család képviselőjében részt vett ifj. Horthy Miklós és István is. A menyegzőt követően elegáns ónodi kastélyukba költöztek.

A kommunizmus idején lévai Koós Béla, mint politikailag megbízhatatlan egyén, liftszerelőként kereste kenyerét.¹⁸³

Ugyancsak Balajton élt Koósné **Ragályi** Ilona öccse, **Miklós** (1881-1955), kinek feleségétől Kirste Máriától született **Róza** (Dódi) nevű lánya, szintúgy szép gyermekkori emlékeket őrzött Szekrényessy Árpádról.

Balajton, a kastély mellett gondozott teniszpálya működött, s rendszeresen itt tartották az Ilona ill. később a Róza napokat.

A Szekrényessy birtokosság vége felé támadt fel újra a hajdan szebb napokat látott finkei Miklós kastély. A **miklósvári Miklósok** szívesen látott vendégek voltak a Szekrényessy udvarházban. A család nagyhatalmú feje ez időben Miklós Gyula (1832-1894) képviselő, kit a szomszéd birtokos, Berzeviczy György így jellemezett: „*Theresianumot végzett, európai műveltségű, veszedelmesen erélyes, zsarnok-természetű, nagy nőcsábítói férfi volt...kemény ember volt, életemben keveset ismertem ilyen...szarkazmust és villámot el tudtam képzelni a szemében, de könnyet soha.*”¹⁸⁴

Erőszakosan célratörő természete – akárcsak fiánál – politikai érvényesülésében nyilvánult meg. Erős természete és hatalmaskodása miatt úri körökben csak „*Borsodmegyei Napoleonnak*” nevezték. Miklós politikai ambícióit erőteljes céltudatossággal támogatta felesége br. Harkányi Mária. „*Harkányi Mariska bárónő szenvedélyesen agítált férje mellett. Végigjárta a kerületet és sorra táncolt a választókkal. Táncával sokkal több hívet hódította el, mint férje a szónoklataival. A választás előestéjén „elit” bált rendezett a nagy dohányszáritó pajtában. Becsábította és teljesen leitatatta a választóimat, majd bezáratta őket és csak választás után engedte ki.*”¹⁸⁵ Konok, büszke természete számtalan lovagias ügybe sodorta. Egyik párbaját a megyei urak megbotránkozására látványosan szabálytalanul vívta. Ellenfele ekkor sógora, br. Harkányi János. Elsőként Miklós célzott és lőtt, azonban nem talált. Harkányi lövésének pillanatában függőlegesen arca elé emelte pisztolyát mely mozdulat mentette meg az életét, szétroncsolva a mives párbajpisztolyt.

Elköltöztvén e vidékről, kastélyuk egy zsidó bérlő gabonaraktárként romosodott. A bérlő két tornyát lebontva, anyagából magtárat emelt.

A trianoni békediktátum után Dr. **Gömöry Vilmos** vásárolta meg az egykori Miklós birtokot, s vele az épületet, melyet kitűnő kultúrérzékkel alakított át.

Gömöry Vilmos, ki nagy tisztelője volt a Szekrényessy családnak, 1920 előtt Gálszécsen működött bíróként. A cseh intervenció után Miskolcon kapott állást és ennek közelében szerzett birtokot. Rövidesen Budapestre került a Minisztériumba, így Fejér megyében, Aba községben vásárolt gazdálkodásra alkalmas földet, melyet bérbe adott.

Ezt követően Gömöryst Borsod megyébe helyezték mint törvényszéki tanácselnököt, hol fő feladata a birtokrendezési ügyek irányítása lett. Ekkor vásárolta a finkei uradalmat, majd röviddel utána kérte nyugdíjaztatását. Kiváló jogászról lévén szó, a miniszter csak nehezen teljesítette kérését.

A birtok leányára, **Gömöry Ellára** (1915-2000) szállt, ki beházasodván a Benczúr családba, Benczúr Gyula neves festőnk oldalági rokonságába került.

Gyakori vendég rokonnak minősült a soproni illetőségű **báró Hauer Lipót** (1854-1933), ki valóságos belső titkos tanácsos, vezérezredes és a Lipót rend nagykeresztese volt. Szekrényessy Árpád másod-unokatestvéreként szoros rokoni kapcsolatot ápolt a borsodiakkal. Atyja H. István az abszolutizmus korának, Bach után második legjelentősebb embereként játszott szerepet.

Hauer Lipót katonai pályáját tekintve működött a hadapródiskola parancsnokaként, a 16. huszárezred vezetőjeként, valamint a magyar honvédelovasság felügyelőjeként. Az első világháború alatt parancsnoka volt a híres Hauerlovashadtestnek. Kiemelkedő katonai sikere az ún. stochodi hídfő elfoglalása,

melynek következtében, mintegy százharminc orosz tisztet és tízezer közkatonát ejtett fogságba. Egyes hadtörténeti munkák szerint az antant hatalmak ezen orosz vereségtől kezdődően nem tekintették a cári birodalmat stabil szövetségesüknek.

Ferenc József magyar király egyetlen fiúgyermekének, Rudolf trónörökösnek (1858-1889) rejtélyes halálát követően özvegye, – a belga király leánya – Stefáni főhercegnő világ körüli utat tett. A zaklatott idegállapotban lévő főhercegnő férje fiatalkori pályájának helyszíneit kívánta végigzarándokolni. Ezen útjára egyik kísérőjeül jelölték ki a megbízható Hauer Lipót bárót.

Hauert Borsodon mint szeretett rokont, azon túl pedig izgalmas főhercegi titkok tudóját

Báró Hauer Lipót, Ferenc József egyik kedvenc katonatisztje. Szekrényessy Árpád másodunokatestvéreként gyakori vendégnek számított Borsodon.

mindig szívesen látták vendégül. Lipót, ki – kevesedmagával – ismerhette a Rudolf körüli rejtélyt, azonban esküjéhez hűen élete végéig hallgatott. Többnyire leányával **Tónyval** (1890) érkezett Borsodra: „Azok most elemükben vannak. Egy fedél alá csoportosították Hauer Lipótot, lovassági főfelügyelőt és leányát Tónyot, Hüsgenné Annussal (ti. Szekrényessy Anna. Sz. A.) ...és ehhez jönnek a szomszédos napi vendégek...”¹⁸⁶

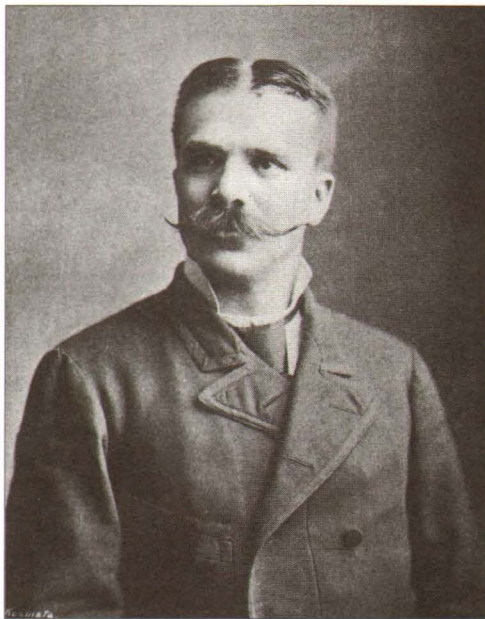
Tóny évről-évre ismétlődő látogatásai során nagy kedvvel és szívesen utazott az ország másik szegletéből kedvenc nagybácsijához, Szekrényessy Árpádhoz, kit utóbb, 1914-ben megszületett gyermekének keresztatyjává választott: „Most két hétre Borsodra készül, persze ez is neki nagy mulatság, ha Berta néni még elfogadja.”¹⁸⁷

Hauer Antónia (Tóny) nem kis részben a lelki rokonság okán vonzódott Árpádhoz, hisz ő maga is rendkívül vidám, egészséges lelkialkatú ember volt: „Tóny boldog, mert annyira mulatni tudó leánya, hogy minden viszonyok között tud magának mulatságot szerezni.”¹⁸⁸

Árpád udvarházának rendszeres rokoni látogatói közé tartozott még a viláगतató és első Balaton-átúszó báty, **Szekrényessy Kálmán** (1846-1923). Az országos és nemzetközi hírnévvel rendelkező férfiú borsodi látogatásakor valószínű vendégjárás kerekedett.

Mindenki látni és hallani szerette volna a nagy kalandor – Garibaldi egykori katonájának – törtékeit, miként küzdött 1866-ban a legendás custozzai csatában, hol több mint tizenhatezren vesztették életüket. A francia–porosz háborúról, hol téli éjszakai roham után „...a brandenburgi vértés ezred rohamra vitte zászlóját”.¹⁸⁹ Spanyol és törökföldi küzdelmeiről, hol Plevnának déli sáncerődje – közvetlen közelében – „légbeszállt”.

Órák hosszat tudott lebilincselően mesélni a perzsa sah vendégszereteten át, a Szezi-csatorna, Bódeni-tó, Gibraltáriszoros, átúszásának élményéről.

Szekrényessy Kálmán, első magyar úszó és első Balaton-átúszó gyakorta fürdött öccse, Árpád borsodi birtokának Bódfa parti strandján.

Magával ragadó előadással ismertette a két általa készített léghajót vagy olvasta fel legújabb regényét, versét, színdarabját, miközben újabb és újabb előfizetőket szerzett saját politikai és sport vonatkozású hírlapjai számára.

Kálmánnál gyakoribb vendége volt az udvarháznak a fiatalabb báty, **Székrenyessy Lajos** (1847-1909), ki **tolcsvai Mezőssy Margitot** véve nőül, hol Miskolcon, hol tolcsvai birtokukon, vagy épp Budapesten, illetve a császárvárosban, Bécsben múlatta napjait.

Esküvőjük kerek öt hónappal korábban (1875. január 7.) volt Árpádékénál a miskolci református eklézsiában, méltóságos Szathmáry-Király Pál és tekintetes Kun József tanúk jelenlétében.

Székrenyessy Árpád és felesége lett bátyja 1877-ben született, Ernő nevű fiának keresztszülője.

Székrenyessy Lajos anyósa Tolcsvay Nagy Antónia volt, mely családból származott később Tolcsvay N. László és Béla beat-zenész.

Székrenyessy Lajos, apósa hegyaljai birtokáról gyakorta kocsizott át délutáni ozsonnára vagy vadászatra öccse borsodi birtokára.

Ily alkalmakkor gyakran átrándult vele a Mezőssy atyafiság is, az após Menyhért, volt szabadságharcos hadügyminisztériumi futártiszt, annak bátyja László, Andrássy Gyula miniszterelnök barátja, egykori szabadságharcos nemzetőrvezető és híres borász, valamint az utóbb miniszterré lett unokaöccs, Mezőssy Béla.

Mezőssy Béla (1870–1939) földművelésügyi miniszter unokája, Pap-Ragány Lívia, később Baross Józsefnéként, bellusi Baross Gábor (1848-1892) „*vasminiszter*” rokonává vált.

Székrenyessy Lajos 412-es hrsz alatt szép ingatlannal rendelkezett Miskolcon, melyet 1891-ben átruházott feleségére, kitől az országos tekintélyű rokon, a szigorú Mezőssy László halálát követően, 1893-ban elvált.

Mint a fentiekből kitűnt, a Székrenyessy kastély gyakorta volt hangos a víg mulatozók áradó jókedvétől. A rendszeres vizitálások szünetében alkalom nyílt a hagyományos birtokos élet csendes, vidéki hétköznapijait élni. Erre leginkább a téli évszakok nyújtottak lehetőséget, mikor a rövid nappalok s a hideg időjárás a kastély falai közé szorította Székrenyessy Árpád háznépét.

Álmatag délutánokon a nagyságos úr hosszasan tanulmányozta az országos és megyei lapok híradásait, míg az asszonyok nagyanyáiktól megörökölt rámajuk fölé hajolva hímeztek, vagy épp festettek vászonra olajképet, porcelánra mesefigurákat, szép merített papírra akvarellt. Maguk mulattatására zongoráztak, kártyáztak, leveleiket fogalmazták, naplófeljegyzéseiket rendezték s a kisszalomból saját szobáikba húzódva klasszikusokat olvastak: „*Vacsora után...még a szobámban kiolvastam a Hamletet, azután oltám csak ki gyertyám.*”¹⁹⁰

ÚRI MULATSÁGOK

Fezek az előkelő hölgyek és urak alkották tehát hajdan a Szekrényessy udvarház törzsközönségét.

Minden évben nyár közepén, a környék birtokosait kerti mulatsággal egybekötött összejövetelen látták vendégül, de nemcsak ezen alkalmakkor, hanem Berta és Margit napokon, reggelig tartó házibálok, szüretetek stb. idején is.

Ilyenkor a belsőpark ősfái alatt, a szökőkút csobogó vize mellett, szépen terített asztaloknál szordínósan andalító cigánymuzsika hangjai mellett folyt a diskurzus, melyet rendszerint emelkedettebb délutáni program gyanánt **házi-hangverseny** követett.

Ilyenkor „... Szekrényessy Árpád bácsi zongorázott és Szomjas Lulu énekelt: ...szomorú a nyárfaerdő”.¹⁹¹

Rendszerint Szekrényessy Árpád sógornője, a sajószentpéteri birtokos Lossonczy Károlyné, vajai Vay Leonie játszott a még Chopin kis menüettjeit.

A hölgyek külön társaságot alkotva előszeretettel beszélgettek Goethe lírájáról, megbízható cselédekről, vasárnapi prédikációkról, vagy épp a legújabb bécsi és pesti divatról.

A zenei élvezeteknek különösen kedvelt formája volt a **cigányozás**. E magyar virtus-mulatság igazán előkelőnek számított. Egy-egy úri háznál, hol fiatalok

Borsodon is nagy attrakciónak számított a cigányozás. Egy andalítóan szerelmes muzsika mindig utat talált a hölgyek szívéig. A fotó Borsod megye miskolci járásában készült.

nevelkedtek vagy épp a birtokos mulatni szerető és tudó férfiúnak minősült, ott rendre megjelent a primás vezette banda, s halk, kérő hangon húzni kezdte a kastély ablakai alatt.

Szekrényessy Árpádról – mint már említettük – megye szerte köztudott volt, miszerint: „*rém mulatós természet.*”¹⁹²

Amit a megye tudott, azt valamivel előbb tudta a primás, s ha már tudta a cigány, rendre meg is jelent, nem is igen fordult elő oly eset, hogy a muzsikust Borsodon visszautasították volna: „*Ebéd közbe jöttek a cigányok, mikor el kezdtek játszani, mindenki jobbkedvű lett... egyszer fölkeltek és táncolni kezdtek az urak.*”¹⁹³

Szekrényessy Árpád, ki maga is fogékony volt a zene iránt, nagy élvezettel cigányoztatott önmaga és a társaság gyönyörűségére. Meleg nyári estén, szűkebb vendégkör esetén a szép kőkorlátos teraszon ülve hallgatták az andalító muzsikát, hűvösebb estén azonban a nagyszalon sokat látott és hallott mustrás falai között hevült a társaság, egy-egy szupécársárdás táncolása közben.

Nyári délelőttökön cigányozásra igen alkalmas helynek mutatkozott a külső park Bódva közeli szakasza, hol fonott nádfotójokba ülve lehetett elmélyedni a jó magyar dallamok szerelmes melódiáin. Nem egy ízben nyitotta meg a társaság fiataljainak szívét egy-egy hölgynek küldött magyar nóta célzatosan bókoló tónusa. A primás ezerézésű muzsikájával befolyásolni tudta hallgatóságát, művészete éppen ebben állt: „*lassan meghatottan*” ment „*közelebb... szordinót tett és régi nehéz, tárogatós hallgatóba kezdett. Mindenki elcsendesülten nézett maga elé, messzi nemzetiségek régi fojtott bánata lebegett, tükös megértés közösségébe vonva, egymás felé ez egyfajtajú embereket.*”

Nagy mulatságszámba ment ugyancsak nyaranta a **fürdőzés**. A külsőpark ősfái alatt, meredek partoldalon lépcső vezetett

A Bódva partja a Szekrényessy kastély alatt, hajdan mennyi vig fürdőzés helyszíne volt. Fotó: a szerző. 1996.

le a csendes sodrású Bódvához. Itt mindig friss homokkal felszórt, egyenesre planírozott partszakasz kínált kitűnő lehetőséget a fürdésre, úszásra és csónak kikötésre. Szép formájú egypárevezős csónakból kettő szolgálta a háziakat.

Jó időben a környék rokon gyerekei mindennaposak voltak itt, „*délelőt-tönként eljártunk a Szekrényessyék kertjébe, a Bódvába fürödni ...szerettünk a vízben lubickolni*”¹⁹⁴

A homokos parton csinos kis fa fürdőkabin biztosított kitűnő átöltözési lehetőséget.

A régi szokásoknak megfelelően az úri közönség diszkrétan kezelte e szórakozást. A kastély felőli partszakaszt a hölgyek, míg a Bódva másik felén lévő az urak használták. „*Margit nagysága*”¹⁹⁵ idejében, kijelölt napokon a cselédség is igénybe vehette a férfiszakaszt.

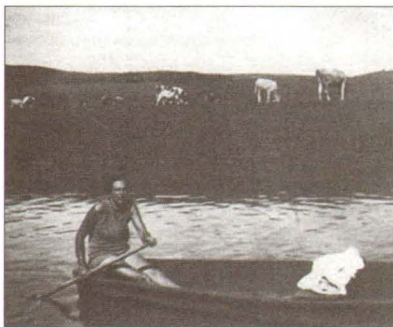
Árpád maga is szívesen úszott, – különösen Kálmán bátyja otlétekor – ódivatú csíkos vállpántos fürdődresszét öltve magára.

Egy ilyen önfeledt fürdőzés alkalmával a Szekrényessy strand területén Ragályi Róza (Dódi) kis híján belefulladt a megáradt Bódvába, kit végül – nem minden romantikától mentesen – vőlegénye, Horváth Márk(ó) mentett ki.

Meg kell említeni, miszerint a Bódva vize a hídtól, mintegy negyven, ötven méter távolságra (a fürdőház egykori helyénél) az 1960-as évek óta – egy kicsiny ívet kiegyenesítve – eltér a mai mederúttól.

Nagy népszerűségnek örvendett a Szekrényessy kertből kiinduló **csónakázás**. Annál is inkább, hiszen kevés kastély parkja feküdt közvetlenül folyóvíz mellett, mesterséges tavak kiépítésére pedig roppant költsége folytán jószerivel mágnásházaknál találunk csak példát.

Szekrényessy Árpád egyik vendégének leveléből kiviláglik e kedves időtöltés népszerűsége: „*ezen kívül csónakáztunk is eleget.*”

Csónakázás a Szekrényessy-féle borsodi Bódva szakaszon.

Langyos tavaszi estéken nagyszerű mulatságnak számított a telihold melletti csónakázás a Bódva ezüstösen csillogó vizén, melynek romantikus hátterét az elcsendesült Szekrényessy kastély barátságosan világító ablakai szolgáltatták: „*Szép tavaszi este volt, a telihold lámpása lassan fényesedett ki az égen. A Bódva parti fűzfák halványzöld lombjáról pedig halk zúgással roppent föl egy cserebogár...még holdvilágnál csónakáztunk a megáradt Bódva kiöntésén.*”¹⁹⁶

Téli hangulat a Bódva Szekrényessy kastély alatti szakaszán.

A nyári multságokat követően talán legkedvesebb társas összejövetelnek a befagyott Bódván való **korcsolyázás** számított:

„Berta néni nekünk adta az összes régi korcsolyáját. Ezeket mind kivittük a Bódva jegére és osztogattuk a körénk sereglő falusi gyerekeknek. Némelyiknek csak fél pár jutott, némelyiknek egész, úgy vonultunk végig a Bódván.”¹⁹⁷

Míg az úri társaság bizonyos tagjai a jégen önfeledt siklással, kergetőzéssel hódoltak szenvedélyüknek, addig idősebb tagjai a lankás partoldal fölött elterülő külsőpark kedélyes téli hangulatú útjain sétálgatva éltek társadalmi életüket. Ez alól kivételt Szekrényessy Berta és Bizell Margit jelentette, kik, mint igazi sportladyk még idős napjaikban is nagy kedvvel csatlakoztak a fiatalokhoz, mely alkalmakkor sokszor egészen az edelényi kastélyig száguldoztak: „Délelőtt és délután korcsolyázni voltam. A jégen kint volt Bizell Margit néni és a jegyző fia is.”¹⁹⁸

E sportot különösen vonzóvá tette, ha a nagy hideg ellenére kisütött a nap: „Hideg szél fúj, de a nap ragyogóan sütött és vakítóan ragyogott a jég.”¹⁹⁹

A friss hidegtől felélénkült korcsolyatársaság ezt követően vidám zsongással lepte el a két szalon elegáns tereit, hogy elfogyassa ebéd előtti remek uzsonnáját: „A szalonba levetkőztünk és leültünk beszélgetni. Hoztak mindjárt kítőnő limonádét, süteménnyel.”²⁰⁰

Ugyancsak kedvelt multság számba ment a Szekrényessy birtok erdejében a **szamócázás**. Ezt engedéllyel falusi lakosok is megtehették, ha a nagyságos úr hozzájárult, s a számtartó által nevük felvételre egy szigorú nagy könyvbe.

Szekrényessy Margit leánya, Bizell Margit a kastély alatti jeget szemrevételezi.

E kitűnő erdei gyümölcsöt azonban többnyire az erdőkerülők hozták be az urasági konyhára, egy-egy erdei csokor kíséretében, alázatos figyelmességről téve bizonyosságot a méltóságos asszony irányába.

A felnőtt közönség egyik legönfelelőbb mulatsága a kis- és nagyvadra menő **vadászat**.

A tavasz megjelentével az urak előszeretettel jártak szalonkalesre, télen pedig nagyvadra. A vidéki birtokos-vadász számára a tavaszt a madarak vándorlása jelezte. Februárban jelent meg az örvös galamb, mely után Szekrényessy Árpád alig várta az „okulit”,²⁰¹ hogy kezdetét vehesse a roppant mulattató szalonkázás.

A szalonka népszerű vadászcélpontnak számított Európa szerte. Húsát, de még bélsarát is igen kedvelt ínycségnak tekintették. Ez főként a szalonka kifinomult ízével ill. étrendjével (kizárólag fenyőbogyót fogyasztott) magyarázható. Népszerűségét jól bizonyítja egy korabeli német versike, mely tréfás módon a húsvét előtti négy vasárnap egyházi neveire alkalmazza az ugyancsak erre az időszakra eső szalonkák húzását (nászrepülését), éppen ezért e négy vasárnapot a vadászati zsargon ún. „szalonkavasárnapok” elnevezéssel illette.

Okuli - da kommen sie, (Ott jönnek, ni!)

Judica - sie sind schon da, (Itt vannak már!)

Laetare - das ist das Wahre, (Ez az igazi!)

Palmarum - Trallarum! (ti. elszálltak s velük a vadász remények: trallala...)

Vadászat Szekrényessy Árpád borsodi birtokán. 1875 táján. Balról jobbra: Szekrényessy Árpád, Kálmán és Nándor. (Utólagos ábrázolás).

Borsod szomszédságában Szendrőládon a birtokos Berzeviczy György egy ízben igen tréfás szalonkavadászatot rendezett. Erre az alkalomra meghozatta a Bódva-völgy első gramofonját, melyet egy összehasogatott néger jazz lemezzel felszerelten adott át erdészének. A hajnali derengésben szalonkázó urak a felbőgő torz hangok hallatán, szünni nem akaró vadászszenvedéllyel, tüzelésre készen kémlelték az eget, amíg csak a kurbli masina szusszal győzte. A tréfa felettébb sikerült, minden résztvevő a röptében páرزó szalonkák (snepfek) „zúgásának” vélte a szokatlan hangokat.

A kormány rendelete alapján a vadászatot az 1870-es években már az adóköteles tevékenységek közé sorolták. Ennek értelmében a megye alispáni hivatalától éves vadászati jegyet lehetett váltani, melyet némely esetben a földbirtokos egy-egy cselédje számára is megváltott. Egy ízben előfordult, hogy a nagyvadra menő vadászat alkalmával a fegyverforgatáshoz kevésbé szokott erdőkerülő az elé toppanó vadat nagy félelmek között lelőtte ugyan, hősitét követően azonban sürgős fehérműcserére szorult...

Székényessy Árpád birtokán gyakori vadászvendégnek számított több rokona, így a híresen jól lövő és szenvedélyes vadász, Kálmán, ill. sokak mellett a Miskolcon lakó bátyja, Székényessy Lajos, ki rendszerint minden esztendőre váltott vadászati jegyet, de nem egy ízben körükben üdvözölhették a nagy bohém Székényessy Nándor soroksári birtokost, kit sokadmagával Székényessy Árpád földbirtokos mindig „*roppant hívott Borsodra vadászatra.*”²⁰²

A Székényessy leszármazott, s az udvarház örököse Bizell Margit (1879-1943) 1894. januári feljegyzése hűen szemlélteti az egykori vadászatok eseményeit:

*„Ma korán, fél hatkor keltem fel, a hold még sütött. Kissé ügyetlen cselédnek segitettem mindent elkészíteni ... az urak sebtiben megreggeliztek, aztán rendbe szedték fegyvereiket. Az udvarban addig 140 hajtó várt. Miután Papa (ti. Bizell Gyula) őket csoportokba elosztotta és ren-deletjeit elvégezte elindultak ... Nagyon tiszta szép idő volt. 4 ember később Mamától (ti. Székényessy Margit, 1854-1932) gondosan bepakolt hideg pecsenyét, sodart, pogácsát és bort, a hajtóknak meg pálinkát vitt el. Mi addig lassan készültünk az ebédhez, mely 6 órákor lesz. Az erdőből nemsokára 2 ember, 3 nyulat és egy rókát majd aztán 2 nyulat és 2 rókát hozott haza. 7 hajtás volt összesen. Vaddisznó nyomokat sokat láttak, de puska elé egyet se tudtak hajtani. Egy özet lőttek, de melyet még nem találtak meg. Este az urak haza jöttek. 6 órákor ebédeltünk. 12-en voltunk. Ebéd után a vendégszobában mindnyájan kártyáztak, azután Demeter kitűnő anekdotákat beszélt el. 11 órákor haza mentek.”*²⁰³

Egy ilyen vadászatról hazatérőben érte baleset Székényessy Árpád sógorát, Lossonczy Jenőt. A Borsod irányából lovasszánon érkező úr kocsisára hagyat-

kozva, meleg prémekbe burkolózva szendergett. A pálinkából többet nyakalt kocsis, a Sajó hídjához érve, – lévén a híd felhajtójának csak egyik oldalán volt kerékvető – azt rossz irányból közelítette meg, s a szánt utasával együtt a folyó meredek partjáról a jeges vízbe borította. Az elszenvedett sérüléseken túl, rövid időn belül tüdőgyulladás végzett az agg földesúrral.²⁰⁴

A vadászatokon nagy előszeretettel vettek részt az asszonyok is, nevezetesen a borsodi birtokos Szekrényessy Berta és testvére Margit, mely szórakozást kisgyermekkoruktól kezdve volt alkalmuk gyakorolni. Idős napjaikban – ha máshogy nem is – jelenlétükkel megtisztelték vendégeik vadászatát: „Nagy fákkal szegélyezett legelők terülnek el egymást határolva...nagyon tiszta csendes este volt, a távolba legelő nyáj kolompjai áthallatszottak. Mama (ti. Szekrényessy Margit. Sz. A.) és Berta néni a kocsiknál a fák alatt maradtak, mi pedig a hajtókkal, kik eddig már megérkeztek, befelé haladtunk.”²⁰⁵

Borsod megyei előkelő nemesi négyesfogat.

erdőt...hegynek mentünk, mi azonban nem volt unalmas, mert folyton az erdő aljában kanyargott az országút.”²⁰⁷

A helyi birtokosság nagy multságának számított télidőben a **lovasszános kirándulás**. A friss hóban száguldó csengős fogatokról gyönyörű látványt nyújtott a télbe öltözött borsodi táj. A finom szőrmebundákba burkolózott úri közönség társaskirándulásaikra némelykor hat nyolc szán egymást követve kanyarodott ki a Szekrényessy kúria udvaráról, egy-egy szomszédos birtokos báljára igyekezve: „átszánkáztunk Ládra”²⁰⁸

Telente ugyancsak külön eseményszámba ment a **halászat**.

A környékbeli gyereksereg nagy tetszése mellett zajlott ez a látványosság. A kastély alatt, a Bódván hosszú léket vágtak, melyen hálót eresztettek a vízbe.

A Szekrényessy kúria úri vendégei rendszerint előszeretettel tettek kisebb nagyobb kirándulásokat hintón.

A **kocsizás** szertartásos ceremóniának számított, annak megszervezését maga a birtok ura, Szekrényessy nagyságos úr irányította: „az erdőbe kocsiztunk, Árpád bácsi befogatott a négyesbe”²⁰⁶ és élveztük a szép tavaszi

Egy csapat nagy bottal felszerelkezett hajtó, hangos kurjongatások közepette, a jeget ütve zavarta a halakat a lék irányába. A gazdag halfogást fent a kastélyban rendszeresen fényes társasági együttléten, pazar halvacsorával ünnepték meg Szekrényessyék. A nagyszerű fogás eredményeként az ecetben tartósított bódvai hal még heteken át kitartott, mint könnyű vacsoracsemege: „*Este jó ruszli volt és sült gesztenye.*”²⁰⁹

Téli kirándulások kedvelt járműve a könnyű lovasszán.
(19. sz. vége. Sáros megyei felvétel.)

Kedvelt úri „*sportnak*” minősült a **rákászat**, melynek nagyszerű helyszínét a Szekrényessy park alatti Bódva kanyarulat nyújtotta. E szertartásos tevékenységnek nagymestere és országos népszerűsítője Árpád bátyja, Szekrényessy Kálmán volt.

A jó rákászás egyik titka éppen a csapdába jó előre kihelyezett bűdös hús minél erősebb szagától függött, melynek bűzére, mint jóféle lakomára, szép fehérhúsú folyami rákok mentek lépre.

Az úri társaság férfi – és nagyobb gyermek – tagjai nem hétköznapi lelkesedés közepette járták végig a hálócspadákat, hogy a szerencsés fogás eredményeként vödörökbe gyűjtsék a „horogra akadt” pompás példányokat.

Rákászni – miként vadászni – jó társaságban, kedvtelésként volt szokás járni. A vidám délelőttöket, rendszerint víg ebédek követték, melynek koronájaként került terítékre az utánozhatatlanul ízletes ráklevés.

Rákászni időnként Polonkayék birtokrészére a Szendrőlád melletti Szögligetre is ki lehetett ruccanni, mely terület előnye a Szekrényessy-féle Bódva kanyarulathoz képest abban állt, hogy az ott csordogáló kicsiny Ménes-patak szelidebb sodrással bírt: „*Reggel elmentünk Szögligetre rákászni és piszt-rángászni...ott voltunk egész estig és kilenc pisztrángot és 99 rákot fogtunk.*”²¹⁰

Jelentős mulatságai voltak még a helyi nemességnek az időről időre megrendezésre kerülő miskolci **agarász-és lóversenyek**, mely utóbbi mindig a Sajó parti szép, gyepes pályán került lebonyolításra.

Szekrényessyék a bódva-völgyi nemességgel karöltve, rendszerint nagyobb programsorozat részeként vettek részt az agar – és lóversenyeken. Ilyen meg-

Huszár díjugratása sövényakadály fölött 1910 körül.

előző mulatságnak számított a népkerti teniszverseny, agarászbál, valamint jogász – és morzsabál, de kihagyhatatlanul elegáns szórakozásnak minősült a huszár laktanya díjugrató versenye is.

Miskolc ezidőtájt, – akárcsak Kassa – nagyszámú zsidó kereskedő

lakossággal rendelkezett. Feljegyzések tanúsága szerint egy-egy zsidó vallási ünnep alkalmával a város üzletei mind bezártak, kísértetvároshoz téve hasonlóvá Miskolcot. A helyi bankok és pénzügyi fiókok vezetőihez gyakran jártak le pesti főnökeik, kik modorban, gesztusokban és ruházatban erősen kívántak idomulni a megyei nemességhez: „...pesti igazgatók, gőgös öreg zsidók, minden esztendőben lelátogattak ellenőrizni...ezek az öreg zsidók vadásztak, tegeződtek, dzsentriskedtek...”²¹¹

Miskolc ill. Borsod megye társadalmának meghatározó eleme mégis a birtokos ill. birtokát vesztett nemes, a dzsentri volt, kiknek nagy találkozóhelye a már említett agarász – és lóversenyek voltak.

Az agarászat kedélyes mulatságnak számított, mikor az úri nép szalmakazlak tetejéről vagy épp lóhátról kísérte figyelemmel a futtatásokat. A piknik kosarakból előkerülő uzsonna rendszerint hideg sültből és egy-egy palack aszúborból állt.

A lóversenyek ezidőtájt ugyancsak nagy társadalmi eseményszámba mentek, melyre távoli vidékek úri társadalma is kijárt.

A lóverseny, mint társasösszejövetel, természetesen nem mint pénzszerzési alkalom, hanem mint nemes verseny-sport kínált élvezetet:

„Lóversenyen nem fogadtam, legfeljebb egészen kicsi tétékben, mulatságból másokkal. Meg aztán a telivérlovak, – eme legszebb és legnemesebb állataink – küzdelme magábanvéve is oly lebilincselően szép és izgató látvány.

*Lóversenyről teli lélekkel akarok hazamenni, nem teli zsebbel.*²¹²

Agarászati életkép Miskolcra. 20. sz. eleje.

*Szekrényessy, Koós, Melczer és Horthy rokonság uzsonnázik a miskolci agarászaton.
A kép közepén fekete lovaglósapkában kellemesi Melczer László,
Horthy Miklós kormányzó sógora látható.*

A magyarországi lóversenyek megindítása Széchenyi István nevéhez köthető, ki angol mintára, főként társas összejövetelek céljából kívánta hazánkban meghonosítani e versenysportot. Úttörő munkájában a Szekrényessy család három tagja nyújtott számára hatékony segítséget, nevezetesen Szekrényessy Árpád két nagybátyja, de kiváltképpen is atyja, József, ki a versenyek betiltását követően hosszú időn át a maga költségén tartotta életben a pesti lóversenyeket.

A Bach korszakot követően azonban minden akadály elhárult a versenyek megrendezhetősége elől. Azok ismét betölthették társadalmi rendeltetésüket.

Bódva-völgyi nemes családok tagjai a miskolci lóversenyen 1929-ben.

E legfőbb célt szolgálták természetesen a miskolci futtatások is:

„Bementünk Miskolcra a lóversenyre... sok ösmerősünk volt ott, csaknem egész Borsod vármegye társadalma... a verseny maga nem valami nagyon érdekes volt. A síkversenyben és akadályversenyben leginkább idegen katonatisztek vettek részt. Csak a négyes fogatok beérkezése volt igazán szép és érdekes, mert csupa ösmerős vett részt benne.”²¹³

A férfiak tiszte volt – miként Ragályi Tamás idejében – látogatni a **megye-gyűléseket**, hova nejeik, s eladósorban lévő lányaik csak jelesebb alkalmakkor szegődtek kísérőikül. Ilyenek voltak a fő-és alispáni beiktatások.

Szekrényessy Árpád ez alkalmakkor fogatott be előkelő négylovas hintójába, melynek bársonyülésén kócsagtollas, prémes ezüstpitykés díszmagyarjában feszített, Berta és Margit húga társaságában. Pazar látványt nyújtott a címeres díszhintó, amint a borsodi földúton, virágzó akácok sorfala között megindult Miskolc felé.

A Bódva-völgyi nemes rátartiságát mutatta, hogy a vasút korában – még ha egyébkor mindig azon utazott is – a megyegyűlésre saját úri fogatán hajtatott. Ősi divat volt ez, mint ahogy a gyűlés ezredéves sarkalatos jogaik szimbóluma, akként a családi címeres úri fogat, korlátozhatatlannak vélt nemesi szabadságának jelképe.

Pompás látványt nyújtott a Vármegyeháza előtt parádézó bricskák, csézák, hintók kavalkádja, nemkülönben az ódon falak közé sereglett országos hírű famíliák karneválja: „Azon borzasztó népséget,²¹⁴ mi akkor itt Miskolcon össze-
gyűlt, lehetetlen leírni...azon pompát, azon elfogadást, azon közszeretetet...mellyel Borsod fogadta e magas vendéget (ti. főispánt Sz. A.)”²¹⁵

Ilyenkor megelevenedett a feudalizmus. Az öreg padok közt vígan tereferelő, szegről-végre rokon családok fiai zsisbongtak, míg a karzat mívesen faragott fakorlátja mögött ősanýaik ékszerével felékített anyák és hajadonok bájos csevegése, s legyező surrogása hallatszott.

*Cigányzene, pezsgő, ferbli, szivar és elegáns hölgyek.
Mulatózó Borsod megyei úri társaság a 20. sz. első évtizedeiben.*

Éles csengő nyitotta meg az ülést, lelkes buzdító szavak méltatták a hazát, s a megyét, melyre zajos „Éljen!” felelt, s ugyancsak „Éljen” járt ki nemes Borsod vármegye új főispánjának.

Délután színházlátogatás, egynémely ismerősnél vizitálás, s este cigányzenés, pezsgős,

parádés vacsora a *Korona* különasztalainál, a nemesség ezen elsőszámú szállójában vagy *Stögermayer* elegáns szobáiban. Azután estétől hajnalig tánc és tánc, mely időről időre sok úrleány és ifjú lelkében hagyott mély nyomokat:

„Elmentünk a Koronára, ahol vacsorával egybekötött kisebb táncmulatság volt...gondoltam egyet és azzal kezdtem kizsírítani,(ti. udvarlóját. Sz. A.) hogy táncoljon velem egy csárdást. Előbb szabadkozott...a cigány éppen csárdásba kezdett:

Éppen húzni kezdik! – mondtam –

No jó ember jöjjön hamar!

Ő egy ideig nem mozdult csak szívta a cigarettáját, nézett rám hamisan és mozgatta a vállát a zene ütemére.

– No jó ember dobja el azt a cigarettát és jöjjön! Ekkor eldobta a cigarettát és fölkiállott, hogy:

– Űsse meg a kő ezt az egész világot! Azután fölugrott. No jöjjön.²¹⁶

Egyébiránt a Miskolci Nemzeti Színház Lászy direktor vezetésével kitűnő társulattal szórakoztatta ezidőtájt a publikumot, úgymint Ubrik Borbála, Nikó Lina, vagy Tiszayné kitűnő játékaival, mely utóbbi „...tudvalevőleg általános kedvencze közönségünknek, kivétel nélkül, úgy az alsó, mint a felső régiókban.” Ez időben adatott elő nagy sikerrel a közönség mély meghatódottsága mellett „A krakkói apácának gyász története” teltház kíséretében, „A falu legszebb leánya”, mint új népszínmű, Schillertől az „Ármány és szerelem” vagy épp Barcsényi Béla „A váltó” című legújabb darabja stb.

A miskolci Nemzeti Színház érdekében az 1880-as évek elején sokat tett Árpád időlegesen itt élő bátyja, Lajos, ki lelkes hírlapi cikkeivel hívta fel a figyelmet annak tűzveszélyességére s a polgármester által delegált bizottság tagjaként az átalakítás előmozdítója lett.

Hatalmas lelkesedés és ováció kíséretében zajlott le a király 1881. évi miskolci látogatása, mely nemcsak a város, de a megyei birtokosság életét is felpezsdítette.

Hónapokkal korábban vette kezdetét a készülődés, mely alkalomból külön erre a célra, harmincfős megyei bandériumot bújtattak díszmagyarba.

Ferenc József érkezése napján, szeptember 10-én feszült izgalom és lázas várakozás jellemezte a várost:

„Miskolc főutcája ma a világvárosok élénkségét tárta élénk. Ide s tova robogó kocsik, hullámzó nép, szokatlan élénkség...”

Miskolc fő utcája 1884-ben.

Ebbe a színes kavalkádba vegyült bele a Szekrényessy család, kik díszes címeres négyesükkel a megyei előkelőségeknek fenntartott részen foglaltak helyet.

A rendezők igyekeztek mindenkit a megfelelő helyre irányítani, a bámész tömeget pedig kordonok mögé szorítani:

*„9 órakor a helybeli tűzoltó és hadastyán-egylet tagjai díszbe vonultak a szá-
mukra kijelölt helyeket elfoglalandó... a testületek is sorakoztak: a kir. törvényszék,
járásbíróság és ügyészség Ortvay Miksával élen... a helybeli nőegyletek választ-
mánya... a csizmadia-ipartársulat... az asztalos – és festő-, lakatos-, szíjgyártó-,
czipész ipartársulatok zászlók alatt... a diósgyőri vasgár és bányá munkások,
egyenruhában... a ref. gymnasium, a polgári fiúiskola, az ágostai kis gymnasium
növényékei zászlók alatt voltak fölállítva.”*

A város utcáit az előljáróság igyekezett minél impozánsabbá, egy fejedelmi vendéghez illővé varázsolni, ezért több ponton diadalkapukat állítottak fel:
*„A gözmalom melletti diadalkapu, várkaput ábrázol, két oldalfalán, F. J. mono-
gram, ívezetén a birodalom országainak címereivel. Az ívezet felett középen a város
címere zászlócsoportozattal, jobbról, balról számos lobogó.*

A Pecze hidja feletti kapu 4 ívből áll. A hol az ívek találkoznak díszes koszorú áll. Az ívek oszlopai zöld gallyal bevonvák, jobbról e felirat: Isten áldd meg a magyar királyt, balról ez: Miskolc hű népe üdvözöl, áll.”

A várakozás a végsőkig fokozódott, *„midőn a főispán négyes fogata végigrobogott a Főutcán.”*

Az indóháznál várakozó delegációk már egy órával korábban elfoglalták helyeiket s várták az uralkodói vonat érkezését: *„Valamivel 12 óra előtt dördült el az első taraczk, jelezve az udvari vonat közeledését.*

Szekrényessy Árpád Borsod falu nagybirtokosa ünnepi díszmagyarjában.

A vasúti peronon sorfalat képezve foglaltak állást...gróf Szapáry Gyula pénzügy-minister, Szende Béla honvédelmi minister, Samassa egri érsek, Schuster kassai, Tóth eperjesi püspök.

Az udvari vonat viharos éljenzésekkel fogadatra, pontban 12 órakor robogott be a pályaudvarba.

Midőn Ő Felsege magyar huszár tábornoki egyenruhában a salonkocsi ajtajában megjelent a jelenlevők szünni nem akaró éljenzései által fogadtatott..."

Ezután az uralkodó nyitott udvari fogatán, országos, megyei és városi előkelőségektől kísérve a diadalkapukon át a városba hajtatott: „Az impozáns menet a következő sorrendben haladt. Legelől ment két megyei huszár díszben, utánuk a 30 tagú bandérium...ezután következett a hosszú kocsi sor. Az első kocsin jött a polgármester, a másodikon a főispán, a harmadikon Ő Felsege a király, gróf Szapáry pénzügyminiszterrel..."

Amerre a hintó haladt örömujjongás fogadta, és „a fehérruhába öltözött polgári iskola leánynövendékei...útja elé virágokat szórtak..."

A Szekrényessyné által is delegált nőegylet külön köszöntötte az uralkodót: „Midőn a menet...a Királyutczába fordult...a polgármester jeladására megállt, hogy Ő Felsege a miskolci nőegyletek hódolatát fogadja. A nőegylet egy gyönyörű rózsákból művésziösen összeállított nemzetiszínű szalaggal átkötött csokrot volt átadandó.

Midőn Ő Felsege a kocsiához közeledő elnöknőt megpillantotta, ifjúi könnyűséggel lépett ki abból, hogy a hódolat jelvényét sajátkezőleg átvegye. Mélyen meghatva az elnöknő e nem várt kegy által..."

A különféle hivatalos delegációk köszöntésének fogadása után délután öt órakor a díszbédén hetven kiválasztott vehetett részt, melyek helyekért a színpalak mögött már korábban nagy vetélkedések és vesztegetések mentek végbe, hisz „...igen sokan...egy udvari ebédért” hajlandók voltak jelentős összegeket is feláldozni.

Az étlap, mint várni lehetett fejedelmien bőséges s ingyencen előkelő volt mind a tíz fogás tekintetében.

Ezen udvari ebédek sokszor igen mulatságos eseteket produkáltak, mely részben az izgalom, részben a hiányos etikett rovására írhatók.

Persze nem mindenki került kínos zavarba, mikor a felséges úr közelébe került. Teleki Sámuel, híres Afrika utazóról mesélték bizalmas körökben a következőket:

Őfelsége köztudomásúan rendszerint igen gyorsan és roppant keveset evett. Mivel az udvari etikett szabályait a legnagyobb rangú emberre alkalmazták, mihelyst őfelsége végzett egy fogással, a lakajok fürge betanult mozdulatokkal szedték le mindenki elől az aktuális terítéket, függetlenül attól, hogy az illető végzett-e, vagy sem.

Ezen „igazságtalan” rendszert Teleki megeléglően nemes egyszerűséggel belekapaszkodott tényérja szélébe, dacosan visszatartva a szinte érintetlen pompás falatokat. A jelenlévők először mosolyogva, majd hangos nevetéssel kísérvé szemlélték a kialakult közelharcot. Az incidensre felfigyelt az asztalfőn ülő király is, tudakozván a kisebb dulakodás okát, melyet Teleki így kommentált: „Felséges Uram, el akarják vinni tényéromat, már pedig hol lakjon jól a magyar ember, ha nem a királya asztalánál?!”

Ferenc József jót nevetett az eseten és meghagyta, miként Teleki elől ezen-túl csak üres tényért lehet elvenni.

Azonban nem mindenki találta fel magát ilyen frappánsan a király jelenlétében.

Történt egy udvari ebéd alkalmával, hogy felséges körökben kevésbé járatos fiatal úriasszonyt a kalocsai érsek és a pénzügyminiszter közé ültették le, ki gyermekei részére elkérte tőlük a Felségek arcképével díszített és valamennyi terítékhez járó finoman csomagolt cukorkát, melyet azután sajátjával együtt legyezőjére akasztott.

Az ebédet követően a király szokása szerint körbe járt és csevegésbe bocsátkozott némely jelenlévővel. A fiatal asszonyt is megszólította és tekintete a legyezőn csüngő három cukorkára tévedt, majd mosolyogva kérdezte: „Grófnénak ugyebár három gyermeke van?” A hölgy zavarba jön és elpirulva felelte: „Igen Felség, de egy az érsektől és egy a minisztertől van!”²¹⁷

Miskolc utcaképe a 19. század végéről.

mely: „várakozáson felül sikerült... kicsi és nagy épület, gazdagé és szegényé egyaránt fényárban úszott... csak megközelítő számításunk szerint... mondhatjuk... estve 30 ezernél több világító pohár gyújtatott fel... A megyeházon több ezer világ ég, gyönyörű fényt vetve a baldachinra, mely az erkélyen áll. Az első emeleti ablakok közt ez áll óriási betűkkel: Éljen a király! A városháza hasonlóképp megragadó látványt nyújt.

A király szállását hatalmas bámész tömeg vette körül, főleg a délutáni órákban, mikor az udvari ebédre a meghívottak érkeztek és távoztak, sóvár irigységgel lesve a kiválasztottakat.

Este külön látványosságot ígérő díszkivilágítást rendeztek,

A Marko és Szeremlei féle házon a mécsesek sokasága, a Diószeghy házon a csinos lampionok és az R. F. J. kezdőbetűk ügyes kivilágítása kötik le a figyelmet.

A színházépület transparentjei, a magyar általános takarékpénztár görögtüzei, a hitelintézet villanyvilágítása.

1/8-kor Ő Felsege kíséretével a Stögermayer szállodából kiindulva a Széchenyi utcára fordult s megtekintette a gyönyörűen sikerült kivilágítást.

A hangulat, mely a kivilágítás alatt úgy Ő Felsege, mint az összecsoportosult néptömeg lelkét elfoglalta szép és örömteljesnek mondható.”

Innen a király szállására hajtattott, ám a „meginduló kocsikerekét száz meg száz kéz ragadta meg, csak azért, hogy ha Ő Felsege magas személyét nem, de legalább kocsiját érinthesse.”

Ki-ki élete végéig szívébe rejtett emlékként hordozta e napot. A birtokos úri társaság külön ún. megyei asztal mellett beszélgette át az éjszakát, sűrű tósztokat mondva Ő Fölségére, s nem kevesebbet a magyarok szeretett királynéjára, Erzsébet királynéasszonyra, de kiváltképpen is a hazára.

1848-as forradalmi hazafiasság és feltétlen elkötelezettség a szabadságot eltipró uralkodó iránt, e furcsa ellentmondás feszítette a díszmagyaros urak keblét ezen éjben.

Térjünk azonban vissza Borsod faluhoz, mely a 19-20. század fordulóján mintegy ötszáz lelket számlált, lakosai dolgos parasztemberek, kiknek egyszerű hazai részben a földvár lapos mészkőfennsíkján húzódtak. Kultúrára nem igen volt módja adni. Évente csupán néhányszor vetődött vándor színtársulat környékre, de az is csupán a nagyobb Edelénybe, miként kósza mutatványosok is legfeljebb odáig merészkedtek. Ilyen volt az 1910-es 20-as években Edelényben az ún. „Vám vendéglő” épülete mellett alkalmanként megrendezett színi előadás: „*Este Edelényben voltunk színházban. Ugyanis most egy vándor színtársulat van ott, azt néztük meg a Vám vendéglőhöz épített állásban. Székeket is vittünk magunkkal a kocsin, mert ott nem voltak. Egy operettet adtak „Pillangó főhadnagy” címen. Egész jó volt.*”²¹⁸

Amennyiben Borsodon is kívántak ily fajta szórakozásban részesedni, úgy annak feltételeit a földbirtokosoknak kellett megteremteni. Erre alkalmas területnek a dohánysimító épülete bizonyult, hol részint a Szekrényessy, részint a Bárczay dominium uradalmi cselédei adtak elő egy-egy rögtönzött színdarabot: „*Délután itt volt (Szekrényessy) Berta néni, este felé pedig átjött a pap és*

Borsod falu ifjúsága a Szekrényessy család birtokossága idején.

velük együtt elmentünk a símitóba a színelőadást megnézni. Arra Edelényből is kijött Bónis (ti. alispán) és még néhány úr. A műkedvelők egészen jól játszottak és határozottan érdekes volt az előadás.”

Edelényhez kötődő esemény volt a heti rendszerességgel megrendezésre kerülő vásár, valamint az edelényi kaszinó látogatása, hol valamivel előbb üzemelt rádiókészülék, mint a Bódva-völgy úri házaiban: „Este bementünk az edelényi kaszinóba a rádiót meghallgatni. Hallottunk egy budapesti hangversenyt, egy római operettet, azon kívül néhány francia – és németországi városból tánczenét.

Tulajdonképpen nagyon érdekes, hogy az ember mindezeket hallja, de zenei élvezetnek azért többet ér egy jó gramofón. Néhány év múlva azonban bizonyára tökéletesíteni fogják és akkor kellemes szórakoztató lesz a rádió.”²¹⁹

Borsod falusi lakosságának „kaszinója”, a kereskedőbolt.

A maroknyi falusi intelligencia kedvelt gyülekezési helyévé, kaszinójává az itteni zsidó boltos, Grünne, Fáni asszonyság vegyeskereskedése vált.

E bolt remek helyen feküdt, épp az út, vagy ahogy ezidőtájt a falusiak nevezték a „töltés”²²⁰ kanyarulatában. Szemközt a református iskola

Székrenyessy Árpád által támogatott intézménye, mindjárt előtte gémes rendszerű közút, a kanyar után jobbra a református templom, balkézre pedig a falusi kocsmá ugyancsak látogatott vidéke terült el.

A kis létszámú polgári értelmiség köreihez tartozott - miként a feudalizmus századaiban – a tanító, jegyző, bíró, uradalmi nevelőnő, s a pap – lévén orvos nem lakott helyben.

E falun lakó fiatal értelmiségi réteg égető problémáját – mint minden kicsiny helyen – a párválasztás jelentette.

Az 1910-es évek elején Borsodon nagy rivalizálás támadt a Bárczay gyerekek tanítónője, Lenke kisasszony, s a helyi tanító lánya, Fehérvári Ilonka között a fess fiatal Kovács nevű segédjegyző kegyeiért.

A romantikus lányregénybe illő helyzet, annak rendje és módja szerint nem szűkölködött komikus és elkeseredett szituációktól. A szerelem azonban, mint tudvalevő nem ismer lehetetlent, ennek reményében mind Lenke, mind Ilonka kisasszony igyekezett minél többet mutatkozni az aljegyző szemei előtt, vagyis „korzózni” a falu főutcáján a bolt és előljárósági épület között.

Még a tavaszi esőktől felázott út sem jelenthetett akadályt. A sárba fektetett pallón könnyű napernyővel egyensúlyozva pipiskedve törekedtek eljutni Kovács úr törzshelyére, Grünne kicsiny, petróleum és szardíniazagú boltjába.²²¹

E kispolgári egzisztenciával a Bódva-völgyi nemesség nem tartott fenn társaskapcsolatot. Köteles tisztelet és távolságtartás, így jellemezhetnénk viszonyukat. E körből a birtokosok számára legszalonszerűbbnek, Isten szolgája, a lelkész bizonyult, kik közül Szentmártoni Dániel lelkész úr, heti rendszerességgel tette tiszteletét a Szekrényessy kastélyban.

Borsodon – ha nem is túl intenzíven – érintkezési kapcsolatban állott a két nagyobb birtokos család mind a Szekrényessy mind pedig a rokon Bárczay a helyben lakó kismemesi famíliákkal. Közülük is a Horkay és Vadász családok tagjaival tartottak fenn némi patriarchális viszonyt. Mindkét kismemesi család, hálás ragaszkodással csüngött Szekrényessy Árpád személyén, minek következtében Árpád méltóságos úr, valamint városi rokonai szívesen fényképezték le a fenti famíliák tagjait a kastély parkra tekintő udvarán.

A Vadász család leszármazottai, „klenódiumaik” között mind a mai napig tisztelettel őrzik e fényel írott történelmi pillanatot.

Ugyanígy a Szekrényessy kastéllyal szemközt fekvő Horkay-ház urai az ajándékba kapott Szekrényessy Árpád fotográfiát, melynek díszmagyaros, keretbe illesztett képét makacs öntudattal, büszkén tartották szobájuk falán s mely cselédjükre örökítve ugyanolyan becsben maradt jó hetven évtized múltával is.²²²

Az egymással érintkező birtokos réteg képezte a társas életet, mely sokszor komoly kulturális tartalma ellenére is belterjes és provinciális maradt. Valamennyi nemesi család vágyott egyfajta magasabb kulturális élettérre, – ha másért nem, gyermekei neveltetése ürügyén – mint amelyet a Bódva-völgy, Miskolc vagy akár Kassa nyújtani tudott.

Szekrényessyék annál inkább vágytak nagyvárosi kultúrmiliőre, hisz valamennyien felnőttként kerültek a fővárosból a szépséges Bódva vidékére.

Árpád vidéki birtokos léte ellenére mindvégig megmaradt fővárosi embernek. Otthonosan mozgott nagyvilági körökben, járt kaszinóba, operába. Nem úgy, mint sok tősgyökeres vármegyei prediális, ki feszengve rendelt a *Pannónia* éttermében, s szmoking helyett szívesebben húzott volna magára zsinóros dolmányt, s szivar helyett szítt cseresznyeszár pipát.

Árpád és neje, Lossonczy Albina gazdag emberek lévén, gyakran tartózkodtak a császárvárosban, Bécsben.

Az Osztrák-Magyar monarchia idején a magyar középosztály, de főképpen is a nemesség felemás érzésekkel, mégis rendszeresen járt a Kaiserstadtba,

Az osztrák-magyar birodalom császári székvárosa Bécs a 19. században.

melyre a kor szemtanúja így emlékszik: „*A boldog béke idejét éltük. Szídtuk ugyan az osztrák regimé-t, de azért szívesen feljártunk Bécsbe, és egyenként szerettük az osztrákokat, főleg a kedélyes bécsieket.*”²²³

A család bécsi találkozóhelye Árpád unokatestvére, Szekrényessy Kornél (1841-1883) mérnök és felesége, Wandl Irma tulajdonában lévő szállóban volt, melyről Szekrényessy

Margit leánya így emlékezik: „*Wandl fogadóba szálltunk. Árpád bácsit és Albine nénit ott találtuk.*”²²⁴

A luxusszállóban számukra állandó elegáns lakosztályt biztosított a család, melynek pazar eleganciája és pompás panorámája még a kényességhez szokott finnyás sógornót, Vay Leonie-t is elragadtatásra bírta: „*utolsó este Vay Anna és Leonie is felkeresték Berta nénit és igen tetszett a lakás és a szép kilátás.*”²²⁵

Wandlék szállodahirdetése mint a fentiekből kiderült egy cseppet sem túlzó: „*Van benne 200 igen fényes és kényelmes butorzatú szoba, köztük több egymással kapcsolatban lévő lakszobák, melyek családi szállásokul használhatók. E helyiségekben a legválasztékosabb ízlés uralg, páratlanul fényes, eszményi, sőt csaknem tündéres szép ennek tágas mindig buja növényzettel díszelő télikertje, a földszinten fekvő pavilonjai és az első emeletben lévő étterme.*” Bécsi tartózkodása idején Jókai is mindig a Wandl Szállodában vett ki szobát, de annak éttermében gyűltek össze a haza jelesei is, ha ügyes-bajos teendőiket intézni felrándultak a kaiserstadtba.

A császárvárost látni, szellemi miliójébe alámerülni roppant szórakoztató és egyben felüdítő hatású volt.

Roppant elegánsnak számított Bécs villanyfényvel teleszórt városi jégpályáján korcsolyázni andalító valcermuzsika hangjai mellett, melyet rendszerint valamely Burg közeli étteremben pezsgős vacsora követett szigorúan nagytoilettben.

„*A kedves Kaiserstadt. Mi volt Bécs akkor! Micsoda színházak, micsoda művészek! Milyen nagy forgalom, élénkség az utcákon. Mennyi idegen! Dél előtt*

katonazene harsogott. A Burgzenénél lelkes közönség nagy tömege verődött össze. Mulatságos kószalások délelőttöként a Grabenen, Kartnerstrassén. Gyönyörű kirakatok nézegetése, bevásárlások a Mariahilferstassén, ahol minden olcsóbb volt.”²²⁶

Ugyanakkor Bécs eleven kulturális életével is vonzotta Szekrényessy Árpádekat. Bécsi tartózkodásaik rendszerint egy meghatározott, megunhatatlan rend szerint

Bécs egyik főútja, a Franzensring (ma Karl-Lueger Ring), baloldalt Szekrényessy Nusi sikereinek helyszíne, a Burgtheater. 1890-es évek.

Szekrényessy Nusi (Gizella) nemzetközi hírű operanékesnő, Árpád unokahúga.

zajlottak: „Bécsi élményeik az ismert mederben folytak...”²²⁷

Valahányszor „fent” jártak, ellátogattak a Burg Theater előadásaira. Ezidőtájt aratta itt sikereit Árpád unokahúga, Szekrényessy Gizella, művész nevén „Nusi” (1881-1920?) az operaműfajban. Mint Wagner-énekesnő, kasszadarabjával, a „Bolygó hollandi” Zentájával.²²⁸

Szekrényessy Nusi egyébiránt méltatlanul elfeledett művésze a magyar operairodalomnak, hisz eddig ismert pályája alapján sem kicsinyelhető le munkássága, amennyiben a császárváros patinás színpada mellett két évadot töltött el a zürichi opera vendégművészeként, a kritikus hangvételű Züricher Zeitung számos méltató kritikáját érdemelve ki.

Szekrényessy Árpád bécsi tartózkodása idején nagy kedvvel és vitalitással járta végig a császárváros

mulatóhelyeit, gálánsan meghívva, befizetve rokonait, kik közül azonban még a fiatalok sem bírták Árpád és Berta élettempóját:

„Árpád bácsi persze vitt bennünket színházba, orfeumba, állatkertbe ect. Úgy, hogy a végén már nem tudtunk vele tartani.”

E vitalitást látva az egyébként rivális rokonai kör is csodálattal volt kénytelen megjegyezni: „Pompás egészségük bámulatra méltó és elég kedves szeretetre méltó emberek.”

Bécsből, a gyermekszerető Árpád rendszerint valamennyi unokaöccsének, húgának ajándékkal kedveskedett: „Árpád bácsi mindegyik testvéremnek vett, és küldött ajándékokat”.²²⁹

A szokásos bécsi kirándulások mellett a felső körökhöz tartozó bécsi ill. nyugat-magyarországi rokonság esküvői miatt is elutaztak a császárvárosba.

A császárvárosból némelykor együtt, máskor külön mentek Budapestre, folytatva a rokon látogatások sorát.

Ily alkalmakkor szállást Szekrényessy Lajos elegáns budai várpalotára tekintő lakásába vettek, hol a személyzet teljes készséggel gondoskodott kényelmükről.

Kuplék, sanzonok, orfeum. Hangulatkép a 19. századi Budapest zenés színpadi produkciói közül.

Fentlétük idejét igyekeztek minél több kulturális programmal változatossá tenni. „Árpád bácsi, Lajos bácsi (Szekrényessy) és mi, megvacsoráltunk, azután Árpád és Lajos bácsi Orfeumba mentek”.²³⁰

Az Orfeum, mint zenés mulatóhely, kedvelt szórakozási centrum volt a 19. század végi Budapesten, mely látványos, vidám és könnyed produkcióival hívogatta a vidéki dzsentrit:

„Anna, Lajos és Árpád bácsival vitorlázni ment. Hazajövetelüknél mondotta Árpád bácsi, hogy minket (ti. Bizell Margitot és Szekrényessy Annát) elvisz az Orfeumba.

Egy jó asztalt kaptunk. Nagyon szép volt: „Fárao felesége”, aztán „Miss Ophélie”, aztán „Némajáték”, aztán „Rasden bárónő”, aztán „Barisson testvérek”, aztán „John és Jagux” aztán egy „Szerpentin táncosnő”.

Anna meg én fagyajlot ettünk. Pause közt megnéztük a helységeket. Nagyon herczigek voltak.

A némajátékban, melyet csupa akrobata játszott rémitő sokat nevettem.

*A szerpentin táncosnőnél kioltották az összes lámpákat és csak a színpalak körül lett a színpad folyton másszínű üveglámpások által megvilágítva.*²³¹

Abban az esetben, ha Szekrényessy Árpád és neje, Albina külön érkeztek Budapestre, a kényes, könnyen sértődő nagyszonyt illő ceremóniával és pátosszal fogadták:

„Bécsből Albine néni csak vasárnap jön.

Ma reggel Árpád bácsi elutazott Albine néni elé, Berta néni pedig elutazott Nyáregyházára, az öreg Ragályi temetésére.

Anna, Albine néni számára rózsát vett. Lajos bácsi, Galop (főhadnagy) és (Máriássy) Tivadar, Albine néni elé mentek ki, a Bombatéren érkezett meg a bécsi hajóval.

Anna meg én pedig díszbe csaptuk magunkat. Én fehérbe, Anna rózsaszínbe. 8-ra itt voltak. A szalonba ültek le. Árpád bácsi zongorázott. 9-kor vacsoráztunk.

*Csak vacsora után jött Berta néni haza. Mi 11 órakor mentünk aludni. Albine néni hozott Annának és nekem egy kis gránát brochet.*²³²

A borsodiak, ha tehették együtt szerveztek különféle programokat, melyet a rokoni, baráti látogatásokon túl, kisebb kirándulásokkal, rendezvényekkel stb. igyekeztek színesebbé tenni:

*„Ma este mindnyájan, azaz Berta és Albine néni és Árpád bácsi színházba mentek és délután pedig kint voltak a Margit szigeten.*²³³

Ez utóbbi helyszín már csak azért is kedvelt tartózkodási helye volt a Szekrényessy család tagjainak, mivel hajdanán atyjuk egyedüli bérleménye lévén, s mint ilyen, valamennyi Szekrényessy gyerek kizárólagos játszóhelyül szolgált.

Nagy kedvvel kirándultak a budai hegyvidék ismert pontjaira, így a pompás kilátást nyújtó Erzsébet kilátóhoz is:

A pesti kávéházi élet nagy barátja volt Szekrényessy Árpád borsodi földbirtokos.

„El küldtük őket (ti. Szekrényessy Árpádot és Bertát.) kettesben az Erzsébet kilátót megnézni a Hárs hegy tetején...3 óra múlva itt voltak és boldogan mesélték, hogy felmentek fogaskerekűvel, onnét autómobilon a kilatóig, azt átjárták, megnézték, a vendéglőbe ugyanott megebédeltek...és ugyanazon az úton lejöttek.”²³⁴

1894-ben elhunyt az agg Kossuth Lajos, az egész ország megrendült izgalmmal fogadta a hírt, melybe némelyek a 48-as eszmék végleges halálát látták.

Aki csak tehette a fővárosba jött a temetés idejére. A végtisztesség előtt két nappal hozták haza a nagy hazafi holttestét, melyről Bizell Margit a szemtanú hitelességével ír: „Délután mindnyájan elmentünk. A 2 cseléd együtt, Lajos bácsi meg én együtt. Tudniillik ma hozzák be Kossuth Lajost Pestre. Én Lajos bácsi iroda ablakából néztem, onnan nagyon jól lehetett látni. Az összes utcák, melyeken áthozták be voltak feketével vonva. Igazán csak még Istent lehet így ünnepelni, mint a pestiek Kossuthot.

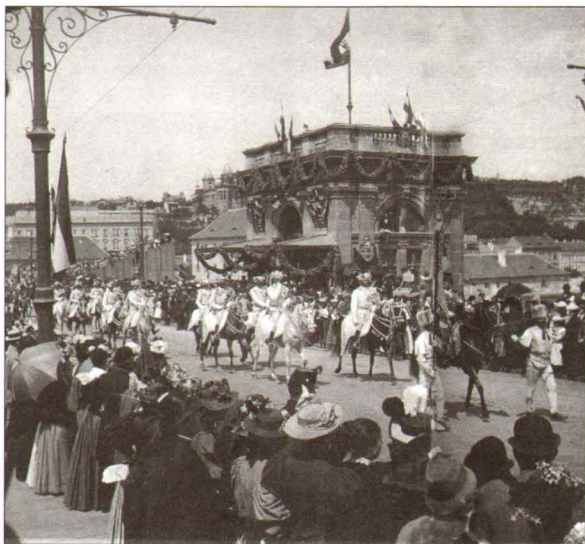
A menet szép volt. Persze minden fekete. A feleségét és leányát is behozták.

*A sok koszorú, a deputációk, az öreg honvédek és a közeli rokonok fekete kocsija, a temérdek sok nép, az a meghatottság, ez mind szép kép volt.”*²³⁵

A temetés előtti nap Szekrényessy Berta – ki ekkor már egy idő óta Borsodon élt – jelezte jövetelét: „Este Berta néni megérkezett, Bárczay László és Lajossal, kik szintén a temetésre jöttek. Lászlót már Borsodról ismerem.”²³⁶

Végül, 1894. április 1-jén érkezett el a temetés napja:

„Ma nagy napra ébredt Magyarország. Kossuth Lajos temetése lesz ma. Mi, Berta néni, én és a 2 Bárczay meg elmentünk helyet keresni. Találtunk is az Erzsébet körüti nagy tribünön. Egy jegy 3 frt. volt. Pedig 12.-ik sor. Roppant drága. De jól láttunk mindent. A temetés gyönyörű volt és megható. A korporsó előtt a zászlókat meghajtották és az összes kalapokat levették.”²³⁷

Temetések, díszmenetek, bandériumok. Pest a századforduló idején mindig talált ürügyet a pompára. 1896.

Jelentős ünnepség számba ment a bécsi családi esküvők mellett a pesti rokon menyegzők látogatása, melyre nemcsak hívták, de el is várták a vidám, jókedélyű borsodiakat.

Ezek közül kiemelkedik a Habsburgokkal rokon, s Borsodon gyakori vendég, báró Hauer Lipót (1854-1933) leányának, Hauer Tónynak esküvője, melyről a parádéhoz szokott borsodi Szekrényessy család tagjai is akként nyilatkoztak, hogy abban a „fény nagy volt”.

Szekrényessy Árpád gyönyörű „cseresznye vörös színű díszmagyar ruhába”²³⁸ öltözötten jelent meg. Zsinóros nadrágján, prémes mentéjén csillogott az arany hímzés. Tündöklő mentekötőlánca és kalpagforgója valóságos ötvösremeknek minősült, akár csak kígyófejes aranyozott díszkardja s ezüst gombjai, melyet kétséget kizáróan bizonyít egy családi tárgyleltár, mi e remek kollekciót a legmagasabb színvonalú munkák között tünteti fel, s értékét egy szerényebb ház anyagi értékével teszi azonosossá.

Szekrényessy Berta a Hauer rokonság esküvőjére ugyancsak parádésabb hímzett nehézselyem ruhában, s két háznyi értéket kitevő briliáns függőkkel felékesítve érkezett: „azon nagy értékű briliáns fülbevalók, melyeket Berta néni Tonika és mi esküvőnkön hordott.”²³⁹

A báró Hauer esküvő Pesten a polgári lakosság részéről igazi tapintattal zajlott:

„A templomban is a néző közönség szigorú határokat tartott be. A templom egyik fele gyalogos tisztekkel, a másik fele lovas tisztekkel és családjakkal volt tele...”

Az esküvői ebédet követő uzsonna-vacsora már modern felfogásban „hideg buffet jelleggel” zajlott, ahol mindenki kínálhatta a vendéget:

„Haueréknál Lipót hordta a tálakat, majd Konrád és Tony.

A buta katona inas csak bambán állott és néha cserélte a tányérokot, ha reá szóltak. Én halas tányéron ettem a libamájpástétomot és sonkát, és ugyanarra a tányérra akartam a tortát venni, mikor Konrád tiszta tányérért kiabált, észre véve véletlenül azt.”²⁴⁰

A borsodiak kedvenc Tónija, báró Hauer Antónia házasságkötése táján.

AZ UTOLSÓ NAGYSÁGOS ÚR

Szekrényessy Árpád, mikor épp nem a két főváros valamelyikében mulatta az időt – ha már a pénzt nem: „...nem ivott, kártyázott és nem szórta a pénzt”²⁴¹ – akkor többnyire hivatalos ügyeivel foglalkozott. Ilyen pedig sokoldalú tevékenysége miatt akadt bőven.

1886-tól **gazdasági tudósítói** megbízást töltött be. Ez nagy szaktudást igénylő, bizalmi feladatnak számított. Tevékenysége kiterjedt az árak és bérek, valamint a munkaerő szükséglet változásainak figyelemmel kísérésére, melyről rendszeresen referált a Földművelésügyi Minisztérium felé.²⁴²

1895-ben Rettig Fülöp, Bíró Géza és Frankl Artúr mellett **felügyelő bizottsági tag**ként tevékenykedett a Magyar királyi államvasutak által üzemben tartott **Bódva-völgyi helyiérdekű vasútnál**.²⁴³

1896-ban, az 1882. Évi XX. Tc. alapján Borsodvármegye részéről őt delegálták, mint **közgazdasági előadót** a Ménésintézetek és méntelepek országos szervezéséhez.²⁴⁴

E mellett mint **felügyelő bizottsági tag** 1908-tól már bizonyosan részt vett az **Országos Bérszántó Vállalat Rt.** munkájában,²⁴⁵ miként 1912-ben a miskolci székhelyű **Tibolddaróci Szőlőtelep Rt. Igazgatóságában**.²⁴⁶

Szekrényessy Árpád egy időben az országos politikával is kacérokodott, mikor az 1896. év őszen tartott országgyűlési választáson a szirmabesenyői választási körzetben a „48as néppárti” jelölést elfogadta.²⁴⁷ Szekrényessy egyetlen politikai ellenfele, rokona miklósvári Miklós Ödön (1856-1923) azonban országos szinten is komoly vetélytársnak minősült: „Miklós Ödön mellett tömörül a választóközönség és pedig tekintet nélkül a pártokra és politikai elvi különbségre. A választókerület úgy kívánja meghálálni azt a messzekiható, s eredményes tevékenységet, melyet Miklós Ödön, úgy a kerület egyes községei, mint a választók egyesei érdekében, az ő fáradhatatlan buzgalomával kifejtett.

Miklós Ödönnek ezidáig combinációba vett ellenjelöltje sincs, annál kevésbé van olyan ellenjelöltje, ki a komoly esélyeknek még leghalványabb reményével is léphetne sikra.”

Szekrényessy Árpád visszalépésében fontos szerepet játszhatott a jelentős anyagi költség, melyet egy jelöltnek költenie kellett a korteshadjárat idején. Mindezt jól megvilágítja a szomszéd birtokos és jó ismerős, Berzeviczy György emlékezése: „Hogy milyen volt ekkor egy magyarországi választás...arról ma nehéz fogalmat alkotni. Negyvennyolc község tartozott a kerülethez. Az utak járhatatlanok voltak és minden község elvárta, hogy a jelölt személyesen menjen el és a helyszínen mondja el programbeszédét, megvendégelve – természetesen – az

*egész falut. A jó jelölnél nem annyira a szónoklat volt a fontos, hanem inkább a választókkal való joviális foglalkozás, bele értve ebbe a feleségeiket is. Az asszonyok között nem lehetett különbséget tenni a szépségük szerint.*²⁴⁸

Miklós Ödön 1893-tól mint földművelésügyi államtitkár tevékenykedett. Ebben a minőségében került szembe a kormány gazdaságpolitikájával, melynek eredményeként nagy népszerűség-növekedés mellett mondott le tisztségéről. E lépésének politikai súlya oly jelentős volt, hogy rövid idő múltán a szakminiszter, gr. Festetich Andor lemondása is bekövetkezett.

Miklós Ödön ilyen politikai előzmények után indult másod ízben országgyűlési mandátumáért.

Pártja, a Szabadelvű Párt nem titkolt diadallal igyekezett borsot törni ellenlábasa, a 48-as Függetlenségi Párt orra alá, kik válaszlépésre szánták el magukat.

Ezen közben a Szabadelvű kampány elérte Sajószentpétert, Szekrényessy mind több rokonát hadrendbe állítva Miklós oldalán: „1896. október 11-én Sajószentpéteren rendezett gyűlést Miklós Ödön...a gyűlést Lossonczy Jenő pártelnök nyitotta meg. Lossonczy Jenő kijelentette, hogy az egész országban csak Miklós Ödön az egyedüli országgyűlési képviselő, ki iránt választóinak rajongó szeretete határtalan.”²⁴⁹

A 48-asok tudatában voltak a kihívás nagyságával, éppen ezért kívántak oly népszerű férfit választani, kinek némi esélye mutatkozhat a tisztes megmérettetésre. Így esett a választás székelyhídi és kémeri Szekrényessy Árpád földbirtokosra, kit „*agrár programmal*” kívántak csatasorba állítani.

A kölcsönös korteskedés azonban nem tartott sokáig, Miklós Ödön országos ismertsége nem volt mérhető Szekrényessy megyei sikereihez. Ennek megfelelően a finkei és a borsodi úr, kedélyes kvaterkázás mellett egyezett ki, minek következtében Szekrényessy Árpád visszalépett ellenfele javára: „*Szekrényessy Árpád földbirtokos...visszalépven, Miklós Ödön egyhangú megválasztása teljesen biztosított.*”²⁵⁰

A Szekrényessy család ezt követően is meleg rokoni viszonyt tartott fenn Miklós Ödönnel, kinek, ha éppen módjában állt mint felsőházi tag szívesen segítette Árpád rokonságát. A családon belül a „*Miklós Ödön beajánlása*”²⁵¹ kifejezés annyit tett, hogy valamelyik Szekrényessy kérését Miklós figyelembe véve, lehetőségeihez képest segítséget nyújtott.

A Borsod megyei birtokosok összetartására jó példát mutat Szekrényessy Árpád és Berta unokahúga ill. keresztlányja, Bizell Margit felsőbb rajztanári állásba való helyezkedésének folyamata, melyről az érintett így nyilatkozik: „*A képviselőházban is voltam, de aznap Szüllő nem jött be és a gyűlés végéig hiába vártam reá. A képviselők sorában megpillantottam Winklert,*²⁵² *őt hívattam ki a*

folynosóra, megmondván neki mi járatban keresetem aznap Szüllöt és egyben kértem őt, hogy szintén szóljon Jankovichnak²⁵³ ügyemben. Ő azt felelte nekem, hogy ezt már megtette Berta néni kérésére.²⁵⁴

Aktív szerepet vállalt egészen haláláig a **Borsodmegyei Egyesület közgazdasági előadójaként**. Ugyanakkor tagja volt **Borsodmegye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának**.²⁵⁵ Rendszeres cikkírója a „**Borsodmegyei lapok**”-nak,²⁵⁶ s emellett jelentek meg írásai bátyja „**Sport**”²⁵⁷ lapjában is.

A jelentősebb megyei rendezvények elképzelhetetlenek voltak nélküle, mindenhol számítottak rá. Mikor II. Rákóczi Ferenc hamvait különvonattal Pestre szállították, amerre elhaladt rögtönzött nemzeti ünnep keretében emlékeztek a nagy államférfiúra.

1906. október 28-án éjjel – mindössze huszonhárom nappal felesége halála után – a gyászvonat megállt Miskolcon, melynek méltó fogadására Szekrényessy Árpád részvételével rendezőbizottság alakult „*a megye kiválóságai*”.²⁵⁸

Megyei, minisztériumi munkássága és általában a közpályán eltöltött évtizedes szereplése miatt 1909-ben az – I. Ferenc által, 1816-ban alapított – Ausztriai Császári Vaskoronarend III. osztályát nyerte az uralkodótól.²⁵⁹

Megyei tekintélye ezt követően látványosan nőtt, nem késlekedtek a világi és egyházi gratulációk sem:

„*Elnöklő lelkész üdvözölte szeretve tisztelt főgondnokunkat Nsg. Szekrényessy Árpád urat, abból az alkalmából, hogy őt Ő Felsege a Király sokoldalú munkásságáért a III. ik osztályú vaskoronarenddel tüntette ki, s kívánta neki, hogy ő ezen vaskoronarendet még sokáig viselhesse, erőben, egészségben kedves övéinek az örömeire, a haza s anyaszentegyházunk felvirágzására. – Főgondnok úr meghatottan mondott köszönetet az üdvözléséért.*”²⁶⁰

E kitüntetésére mindvégig büszke volt, testvérei pedig halála után e címet felvésették szép carrarai fehérmárvány obeliszkjére.

1883-ban nyolc gyülekezeti taggal együtt a helyi egyház presbiterévé választották: „*kik is az esküt letévén a presbiteri hivatal jogainak és kötelességeinek gyakorlatában megerősítettvén.*”²⁶¹

1889 ősztől haláláig viselte a borsodi református egyház **főgondnoki** tisztét, valamint a **felsőborsodi református egyházmegye tanácsbírói**

Ferenc József király által Szekrényessy Árpádnak adományozott Vaskoronarend kitüntetés.

méltóságát: ²⁶² „*néhai Ragályi György elhunyt és feledhetetlen főgondnok helyére Szekrényessy Árpád úr választatott egyhangúlag főgondnokká.*” ²⁶³

A borsodi kálvinista egyház feudális típusú berendezkedését jól mutatta az a szigorú szokásjog, miszerint származás és vagyon szerint foglaltak helyet istentiszteletken a hívek.

E Szentírástól idegen szokásjog értelmében a Szekrényessy családot a legelőkelőbb hely illette meg a szószékkel és úrasztalával szembeni ún. „*első férfi és női székbelen*”, mely helyet Árpád halálát követően a Bárczayak örökölték meg. Ezt az elkülönített ülőhelyet a falusiak mind a mai napig „*nemesi padnak*” nevezik.

A módosabb gazdák származás híján, több zsáknyi búza lefizetésével juthattak tekintélyesebb ülőhelyekhez.

Mint érdekesség megjegyzendő, hogy Borsodon a feudalizmus megszűnte után mintegy másfél évszázaddal, még a 21. században is élnek e hierarchikus szokásjogok, s a helyfoglalásban a praktikum mellett a tradíció is jelen van, ha nem is társadalmi kiváltságok alapján.

Ugyancsak feudális gyökerekre utalt férfiak és nők gyülekezeti elhelyezkedése, miszerint az iskolás fiúk karzatával szemközti galérián a legények, lent a családos férfiak, asszonyok és elkülönülten a leányok foglaltak helyet.

A földbirtokos és a falusi lakosság lelki egységének szép példáját adta Szekrényessy Árpád, ki istentiszteletken rendszeresen orgonált, a gyülekezet tagjaival pedig szeretetteljes közvetlen kapcsolatot ápolt. Szekrényessy Árpád főgondnok halálát követően tovább élt Borsodon e közvetlen bizalmi viszony úr és a falusi lakosság között. Ennek szellemében cselekedett az új főgondnok, Bárczay László családja is: „*Délelőtt elmentünk a templomba. Úrvacsoraoasztás volt, új kenyérre. Bizony a magyar föld keveset termett az idén. Mégis jó érzés volt a falu, a föld népével együtt venni az új kenyeret, egynek érezni magamat vele.*” ²⁶⁴

Szekrényessy Árpád aktív hitéletére jellemzően utazásai idején is rendszeresen részt vett istentiszteletken. Szülővárosában Budapesten állandó látogatója volt a Széna (utóbb Kálvin) téri gyülekezetnek.

Szekrényessy Árpád és családja, az ún. „nemesi pad” fő helyén foglalt helyet. (első sor)

Pest-Buda ezen első református közösségének egyik alapító családja éppen a Szekrényessy familia volt, melyről jó évszázad múltán is tisztelettel emlékezett meg az egyházban kiemelkedő szerepet betöltött Ravasz László püspök is.

Szekrényessy napi programját rendszerint gyülekezeti életének vetette alá: „Árpád bácsi uzsonna nélkül színházba sietett, mert későn jött haza a gyülekezetből.”²⁶⁵

A Szekrényessy Árpád vezetése alatt működő presbitérium szigorúan őrködött a református község erkölcsi rendjén. Különösen is nagy problémát jelentett ezidőtájt (1906!), hogy „a vadházasság igen kezd terjedni”.²⁶⁶ A presbitérium eltökélte hogy a bűnösök megbüntetésével vet gátat a folyamat terjedésének: „a felek meg lesznek idézve s ha az illetők a képviselőtestületi közgyűlés határozatának bizonyos idő alatt eleget nem tennének a községből leendő kiáltásokat fogja kérni.”²⁶⁷

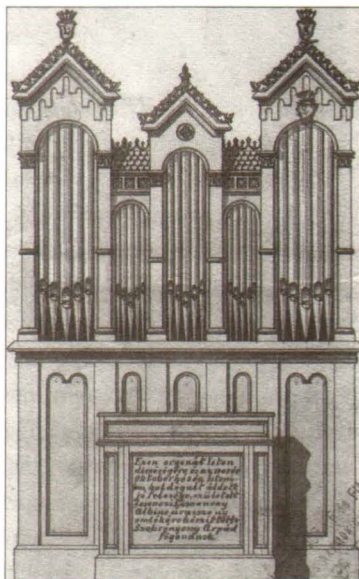
Mint aktív gyülekezeti tag vett részt a hitéletben. Hú sáfárként felajánlásaival gyakorta támogatta saját kálvinista egyházát:

„... nagyságos Szekrényessy Árpád főgondnok úr, öt éven keresztül évenként 50, összesen 250 koronát az egyház pénztárába ajándékképpen befizet, s azon felül a lelkész és tanító részére öt éven keresztül a szokásban levő bért is természetben kifizeti... Felkéri azért a közgyűlés tagjait (ti. a lelkész) hogy az uraság igaz szívből eredő nemes ajánlatát elfogadni szíveskedjenek.”²⁶⁸

Hogy példával járjon elől az „úrvacsorai szent jegyek megajánlására... Ngs. Szekrényessy Árpád főgondnok úr volt kegyes 60 krt kenyérre adni... vallásos buzgóságáért egyháztanácsunk szíves köszönetét nyilváníta.”²⁶⁹

1893-ban arról értesülünk, hogy a felállítandó egyházi iskola javára kisebb részösszegként 30 forintot adományozott a helyi gyülekezetnek.²⁷⁰

1907-ben, a festett kazettás mennyezetű, későbarokk templom számára – az országos hírű, pécsi Angster céggel – szép neogótikus orgonát készíttetett, saját költségén: „elnöklő lelkész jelenti, miszerint egyházunk buzgó főgondnoka és presbitériumunknak egyik tagja Ngs. Szekrényessy Árpád úr egy díszes orgonát ajándékozott, mintegy 3000 korona értékben egyházunknak, amely nagy-

A Szekrényessy Árpád által készíttetett orgona tervei. (1906)

becsű ajándékért elnöklő lelkész a maga részéről hálás köszönetét fejezi ki.

Egyházunk presbytériuma Ngs. Szekrényessy Árpád főgondnok és presbyteri tag úr nevét nagybecsű kegyes ajándékaért jegyzőkönyvünkben törölhetetlen betűkkel örökíti meg.”²⁷¹ (3000 korona vásárlóértéke 1906-ban megközelítőleg 1kg „finom arany” értékével volt azonos!²⁷²)

Az Angster József által alapított európai jelentőségű cég hírnevét nem kisebb munkák jelzik, mint a kassai székesegyház és budapesti Szent István bazilika orgonái.

Az orgonaszekrény homlokzatán jobbról a Szekrényessy, balról pedig a Lossonczy címer kvalitásos képe került elhelyezésre.

A hangszer hátsó részén – hol a karzat fa korlátja a gyülekezet felől egy ponton megszakad – műves ezüst betűkkel a következő vésett felírás olvasható:

„Ezen orgonát Isten dicsőségére és az 1906. Évi X. hó 5.-én Istenben boldogult áldott jó felesége szül. losonczi Losssonczy Albine úrasszony emlékére készíttette Szekrényessy Árpád főgondnok.”²⁷³

A kegyes donátor, „Szekrényessy nagyságos úr éveken át járt fel a templomba orgonálni”,²⁷⁴ ezzel új lendületet adva a gyülekezeti éneklésnek.

Míg ő a játszóasztal előtt ülve orgonált, addig a pneumatikus szerkezet működtetésével megbízott harangozó folyamatosan taposta a lábpedált, s az így keletkezett levegő a billentyűk lenyomása után képes volt megszólaltatni a sípokat. A borsodi orgona e rendszerrel működött egészen az 1960-70-es évekig, az elektromos áram templomban történt bevezetéséig.

Az 1920-as évektől az öreg harangozó mind szívesebben engedte át a fűjtatás fáradságos kötelezettségét az orgona karzatán helyetfoglaló iskolás fiúknak, kik cserébe diákos csínyként nagy ákombákom betűkkel vésték neveiket az orgonaszekrény fájába.

Az 1907-re elkészült orgona.

A Szekrényessy orgona játszópadja és billentyűi.

Az orgona, s rajta a két családi címer a templom csöndjében még azokban a zajos években is hirdette a Szekrényessyek birtokosságát, mikor néhány méterrel odébb a várdomb alján már a Vörös Zászló Tsz sztahanovistái álmodtak egy „szebb” jövőt a letarolt udvarház „romjain”.

A folyton kényeskedő, hypohonder hajlamú Albina vélt betegségekkel volt elfoglalva. Talán ő maga sem hitte, hogy egyszer valóban megbetegedhet, s ez végzetessé válhat számára. 1906 őszének egyik hűvös éjjelén – némiképp meglepve övét – Ragályi Tamás egyetlen lányunokája csendesen elszenderedett.²⁷⁵

székelyhídi és kémeri Szekrényessy Árpádné, szül. losonczy Lossonczy Albina idős korában.

Szekrényessy Árpádné temetésekor a falubeli lányok fehérbe öltöztek és fenyőfából font koszorút vittek a koporsó mellett két sorban.

A ravatal a Szekrényessy kastély udvarán lett felállítva, hova az üvegtetejű koporsóhoz néhány lépcsőn fellépve lehetett feljutni.²⁷⁶ A „halottnézés” Borsondon mind a mai napig szokásban van.

A nagyasszonyt feketével vont gyászfogattal vitték Sajószentpéterre a Lossonczy sírboltba örök nyugalomra helyezni, hol egyetlen gyermeke, a négy esztendősen elhunyt Szekrényessy Albina pihent.

Felesége halála után Árpád gyakrabban ellátogatott pesti, miskolci, soproni rokonaihoz, kik között derűs lelki-alkatához szabottan jó hangulatban töltötte az időt. Többnyire a kellemest a hasznossal kötötte össze, azaz királyi

kihallgatásra utaztában egyébre is jutott ideje: „Árpád bácsi is készül fel bálra és audenciára.”²⁷⁷ Szimpatikus életszeretetről, kicsattanó jókedvről rokonai a szó legnemesebb értelmében a következőt jegyzik fel: „Árpád bácsi pedig rém mulató természet.”²⁷⁸

Özvegysége idején jószerével Berta húgával együtt utazott szülővárosába, Budapestre. Ily alkalmakkor társaságra vágytak, s kifejezetten igényelték a rokoni közelséget, melynek érdekében „hetek óta irogattak jövetelükről... Pünkösöd mindkét napját itt töltötték Árpád bácsiék, kik rossz néven vették volna tőle (ti. Bizell Bélától) ha egyedül hagyja őket, annál inkább, mert mi nem lehattünk

velük napközben.” Mind Árpád, mind Berta nagy mesélő hírében állt, szerettek és tudtak is régi dolgokról mesélni: „*mert egyedül nem mulatnak, mindig hallgató közönség kell nekik.*”

Az időődő, jovialis földbirtokos – ki jó ideig Berta húgával lakott Borsodon – békés megelegedtségben múlatta napjait.

A mindig elegáns, támlás bőrfotójoben szivarozó vagy épp pipázó úr néha meglepő mutatványra szánta el magát. A lovakat köztudomásúan kedvelő Szekrényessy Árpád ilyenkor cingár „*vasgebe*” nyergébe szállt, s a falusiak nagy ámulatától kísérve elindult Edelény irányába. Övé volt a falu első biciklije.²⁷⁹

Egy ízben, kellő derűtséget keltve, az új jószág – kissé tiszteletlen módon – a kastély udvaráról kihajtó előkelőséget nemes egyszerűséggel „*ledobta*” hátáról.

Korának előrehaladtával némiképp egyszerűsödött társas élete. Át-átrándult „*Bárczay, Polonkay, Kubik, Winkler, Ragályi, kis Szepessy (Ferike fivére) és Palaviccinékhez*”²⁸⁰ hol mindenütt első dolga volt a zongoránál helyet foglalni.²⁸¹

Idős korában legfőbb tartózkodási helye – már pusztán a közelség okán is – a falu túlsó végében lakó rokon Bárczayék kúriája volt, mely útvonalat tartós esős őszi napokon meglehetősen körülményes volt megtenni:

„*Alig tudtunk odáig vergődni a nagy sárban.*” Még ennek ellenére is: „*Szekrényessyék sokszor jöttek át hozzánk. Árpád bácsi délelőttönként bekocsizott Edelénybe a postára, visszafelé jövet benézett hozzánk és beadta a mi postánkat is.*

Délutánonként pedig ketten jöttek át Berta nénivel teára. Mind a ketten nagyon szerettek beszélni és mi érdeklődéssel hallgattuk a régi történeteiket.”²⁸²

Igazi közösségi szellemű emberek lévén életelejüknek számított a jó társaság. Úri körökben nagy népszerűségnek örvendtek, s a két Szekrényessy ilyenkor valósággal elemébe jött.

Nagy becsület bizonyítja, hogy a legbensőbb ünnepeken is szeretettel hívták őket az ismerős kúriákba. Ilyen kiemelt ünnepnek számított karácsony és szilveszter napja, melyre már jó előre készültek Szekrényessyéknél: „*Délután Margit néniéknél voltunk. Cukorkákat készítettünk a karácsonyfára.*”²⁸³ A készülődést követően az ünnep bensőséges körülmények között zajlott: „*A karácsony és szilveszter este pedig sohasem lehetett volna meg nélkülük. (ti. Szekrényessyék nélkül. Sz. A.) Délután már teára jöttek, azután megvolt a karácsonyfa-gyújtás. A kapott játékokkal Árpád bácsi egész vacsoráig játszott velünk.*

Szilveszter estéjén vacsorára jöttek, vacsora után pedig tombolán sorsoltunk ki mindenféle apróságot. Az éjfél is megvártuk együtt, azután meggyújtották a kis lámpásukat és útra keltek a falun keresztül.”²⁸⁴

Idős korában nyári programjai közé tartozott – Bárczayéknál valamint Balajton Ragályiéknál – az ifjúság számára rendezett mulatságon való részvétel.

„A kertben volt teniszpálya is. Ott rendezték a ... tenisz-zsúrokat nyaranként, minden csütörtökön. Ezekre rendszeresen eljöttek a Borsod falu másik végén lakó Szekrényessyék.”²⁸⁵

Mint érdekességet kell megjegyeznünk, hogy a karcsú sportlady, Szekrényessy Berta egészen haláláig nagy kedvvel és ügyességgel ütötte a labdát Bárczayék és Ragályiék (Koósék) alkalmi pályáján. Hetvenegy esztendő korából való a következő tudósítás: „Délután Berta nénivel együtt átmentünk Balajtra teniszezni.”²⁸⁶

Árpád mindvégig jó fizikummal rendelkezett. Közel a hetvenhez azonban egészsége mind jobban kezdett megromlani, ennek ellenére még rendszeresen lovagolt, utazott, vadászott és kerékpározott, s ha csak tehette kikocsizott birtokára.

Végrendeletének meglehetősen szűkszavú sorai gyengülő egészségre, s ebből következő ápolásra utaltságra engednek következtetni:

„Szeretett Berta nővéremnek köszönöm hajlott koromban tanúsított odaadó ápoló gondviselését.”

A feljegyzések tanúsága szerint halála előtt „gyógykezelési és gyógytári”²⁸⁷ kiadásai mintegy háromszáz koronára rúgtak: „Árpád Málnási vizet és Codein porokat szedett, szintén a Katona patikából és alig evett valamit.”²⁸⁸

Megérte ugyan számos, azonos korú rokona halálát, mikor hatvannyolc esztendősen, 1917. április 12-én éjjel tizenegy órakor váratlanul hunyt el,²⁸⁹ melyre az ekkor tizenkét esztendő Bérczay Róza így emlékezett:

„1917 tavaszán nagy szomorúság ért minket. Meghalt Szekrényessy Árpád bácsi. Lehangelő tudat volt, hogy soha többé nem fogjuk látni.”²⁹⁰

Szekrényessy Árpád halálát sajátos és kissé misztikus aktus követte, szívét – saját végrendeletbeli kérésének megfelelően – átszúrták: „Elhalálózásom után, eltemetésem előtt kérem hullámon egy orvos által szívemet átszúrattatni.”²⁹¹

Ennek megértéséhez Árpád gyermekkori közegére, azon belül is egy meghatározott élményre kell visszautalnunk.

A borsodi földbirtokos vérszerinti nagybátyja és egyben keresztapja, – mint ezt már fentebb megvilágítottuk – a nagyhatalmú Szekrényessy Endre városkapitány, törvényszéki elnök és királyi tanácsos volt.

E nagybácsi a közpályán tevékenykedve esetenként irodalmi publikációkat tett közzé. Egyik szenzációs számba menő szerkesztett munkája a következő

A Ragályi-féle teniszpálya Balajton mindenkor kedvelt zsúrok helyszíne volt.

figyelemfelkeltő címet viselte: „Az ál-halottak vagyis az elevenen eltemetetésnek borzasztó példája.”

A munka, minden túlzás nélkül, – 1835-ös megjelenésétől kezdődően – generációk tudatát határozta meg, félelmeiket nem kis mértékben összpontosítva e téma körül. Jelen dolgozat már bevezetőjében sokat sejtetve jegyzi meg:

„E könyvecske, jámbor olvasó megismértet egy oly emberi szerencsétlenséggel, mely a legszörnyűbb bal esetek közt a legborzasztóbb s az elevenen való eltemetetésbeli esetek nem oly ritkák.”

Szekrényessy Árpád borsodi könyvtárában megtalálható volt e munka, mely végül rábírt a kissé szokatlan végső rendelkezésre, minek tényleges végrehajtásáról nincsen tudomásunk.

Halála után két nappal (április 15-én délután három órakor) megyei kiválóságok, s a Bódva-völgyi nemesség, valamint egyházi és társadalmi szervezetek képviselőiben ravatalozták fel a kastély udvarán.

Társadalmi állásának megfelelő pompás temetése a korabeli feljegyzések tanúsága szerint síremlékével együtt igen jelentős vagyont, mintegy kétezer korona összeget tett ki.²⁹²

Halála érzékenyen érintette az egyházat:

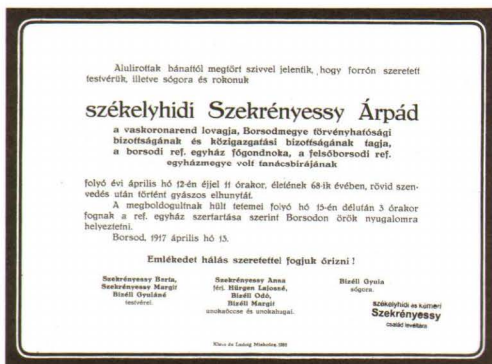
„Kicsi egyházunkat nagy veszteség érte, mert a megboldogult mindenben és mindenkor példászerűleg mozdította elő egyházunk jólétét – boldogulását a valódi szeretet, köztisztelettől körülövezetten – égő fátylaként világítva keresztény testvéreinknek, nemcsak jópéldáival, de tetteivel is.

Ravatalára az egyház terhére vásárolt, elnöklő lelkész által az egyház nevében koszorút helyezett”.²⁹³

Lovas huszárok sorfala mellett – kellő pompával – kísérték ki a Szekrényessy sírkertbe.²⁹⁴

E családi kegyhely, az egykori koleratemető helyén feküdt, melyet ma védett „Nemesi sírkert”-ként tart számon a város.

A temetkezési helyül kiszemelt terület megszerzésére vonatkozólag a következőkről tudósít az 1917-es borsodi református presbiteri jegyzőkönyv május 20-i bejegyzése:

Szekrényessy Árpád gyászjelentése.

„székelyhídi Szekrényessy Berta úrnő - borsodi lakos a ref. egyház tulajdonát képező egyik temetőből, néhai fivére székelyhídi Szekrényessy Árpád volt főgondnok családja részére sírhelyéül 126 nm területet kér engedélyezni és kijelölni, amelyért 200 koronát nemcsak, hogy felajánlott, de a presbitérium utólagos jóváhagyása reményében az egyház pénztárába be is fizetett, kéri a presbitériumot e tekintetben határozathozatalra.„²⁹⁵

Az egyházi vezető testület nem késlekedett a válasszal:

„A presbitérium az egyházi törvény 43 § ban előírt névszerinti szavazás mellőzésével egyhangúlag határozatilag kimondja, miszerint saját részről a kért területet ...felkéri elnöklő lelkészt arra, hogy a sírhelyet kérelmező úrnővel együtt jelölje ki, és kérelmező úrnőnek adja át.“²⁹⁶

A jelenleg lakóházakkal és fűrészteleppel övezett területen, Borsod három – egykor legjelentősebb, egymással rokon – nemesi családjának található önálló sírkertjei.

A Ragályit időrendben a Szekrényessy, majd a Bár-czay követi.

A borsodi Szekrényessy sírkert.

A Szekrényessy sírkert kőoszlopos, kovácsoltvas kerítéses területén helyezték örök nyugalomra Szekrényessy Árpád földbirtokost. Egyszerűségében is elegáns carrarai fehérmárvány obeliszkjére testvérei a következő feliratot vésették:

„Itt nyugszik székelyhídi Szekrényessy Árpád a vaskoronarend lovagja, a borsodi református egyház főgondnoka 1849-1917. Embertársainak szerető jó barátja volt, a közjónak önzetlen buzgó munkása. Áldott legyen emlékezete.“²⁹⁷

Szekrényessy Árpád halála érzékeny veszteségként érte a megyei közéletet, melyet jól mutat a Borsodmegyei Gazdasági Egyesület 1917. április 19-én tartott igazgatóválasztmányi ülésről készült jegyzőkönyv:

„Jelen vannak: Miklós Ödön elnök, Melczér László és Kohn Gábor alelnök, Bónis Bertalan, Ragályi Béla, Vladár Ervin stb.

Elnök a megjelent igazgató választmányi tagokat üdvözli s az ülést megnyitja. A tárgysorozat előtt meleg szavakkal emlékezik meg Szekrényessy Árpád volt közigazgatási előadó és egyesületi tag haláláról, s indítványozza, hogy az igazgató választmány az elhalálozás feletti részvételének jegyzőkönyvében adjon kifejezést.“²⁹⁸

Ragályi Tamás unokavejével Borsod utolsó jelentős feudális típusú földbirtokosa szállt sírba, a borsodi nemesi gazdálkodástörténet ezer esztendősi tradícióit zárva le.

A nemesi sírkertek fennmaradásukat a kommunizmus idején a Bárczay sírkertbe temetett szovjet katonáknak „köszönhették”.

Több, mint negyven esztendőn át „Hősi temető” néven tartotta számon a munkásmozgalmi kegyelet. Az 1989-90-es rendszerváltást követően végül exhumálták a háborúban elesett oroszok földi maradványait, így a sírkert méltóképp visszakaphatta eredeti rendeltetését. Újra az egykori birtokos családok panteonja lett.

A kommunizmus alatt teljesen elgazosodott, ecetfákkal sűrűn benőtt területet senki sem gondozta, melynek következtében e szép márvány obeliszk kettétört, mit utóbb helyreállítottak. Az 1990-es évek végén a református egyház saját döntéséből Szekrényessy Árpád síroszlopát áthelyeztette a várdombon álló templomkertbe.

A család vélekedése szerint a múlt értékeinek megmentése szempontjából a helyszínen történő állagmegóvás a legcélszerűbb és követendő feladat.

A védett sírkert rendbetétele, állandó gondozása és megközelíthetőségének biztosítása, Farkas László építésosztály-vezető úr önzetlen és lelkes munkásságának köszönhetően a 2006-os esztendőttől rendeződni látszik.

Szekrényessy Árpád carrarai fehérmárvány sírobeliszkjé.

EMANCIPÁLT URADALOM

Az elárvult Szekrényessy udvarház tulajdonosa immár a hatvanöt esztendőös Berta lett, ki a gazdálkodás és háztartásvezetés ránehezedő terheinek enyhítéseként maga mellé vette hűgát, Bizellné Szekrényessy Margitot, s annak férjét. „Berta néninél akkor már (ti. 1919-ben), régebben ott voltak hűgáék, Bizell Gyuláné, a férjével és leányával. Mind a hárman igen műveltek voltak és anyám (ti. Bárczay Lászlóné Kóczán Lilla. Sz. A.) nagyon élvezte a társaságukat.”²⁹⁹

Szekrényessy Árpád 1915 nyarán íródott végrendelete ekként rendelkezett: „Összes, bárhol található ingatlan és ingó vagyonom szeretett nővérem (valójában Árpád hűga Sz. A.) Szekrényessy Bertára hagyom, kit egyedüli, kizárólagos örökösömmé nevezek meg... szeretett Berta nővéremnek köszönöm hajlott koromban tanúsított odaadó ápoló gondviselését.”³⁰⁰

A két borsodi földbirtokosnő 1868-ban, balról Szekrényessy Berta (1852-1928), jobbról Szekrényessy Margit (1854-1932).

Az egykor tündöklő szépségű Szekrényessy Berta Pest egyik legjobb partiját ígérő leányának számított az 1860-70-es évek fordulóján. Atyja vagyona, s befolyása volt a garancia minderre.

Szekrényessy József „Hervadhatatlan érdemeket szerzett ... a Császár – és Rudasfürdőt bérelte... hosszú éveken keresztül gazdája volt a nemzeti kaszinónak, meghitt embere az 1848. előtt is már szerepet játszott Széchenyi Istvánnak, Dessewffy Emilnek, széles ismeretségi körét kitűnően érvényesítette társadalmi úton. Télen az Üri-utczai házban levő szalonjában gyűjtötte össze az itthon lévő jelesek, nyáron pedig a Császár-fürdő platánjai alatt.

A platánok! – minden vidéki leány vágyainak ez volt akkor az utópiája és kalászttermő Alföldünk,

az erdős, lankás Cserhát, a kincses hegyoldallal dicsekvő felvidék, csak úgy ontotta a gentryt, amely a medárdusi vásárra mind tömegesen jött nyaralni Pestre – a Császárfürdőbe. Nem is volt sikkes gavallér, aki nem itt rendezte a bálakat és a Hölgyfutárt rongyosra tépték a kisasszonyok, úgy kapkodták egymás kezéből, hogy a báli referendákat olvassák.”³⁰¹

Berta lánykora tehát ily közegben telt. A híres Szekrényessy szalonba bejáratos volt – atyja barátja, a Lánchíd-építő Clark Ádám révén – az angol intelligencia is. Ezen estélyi alkalmak egyikén ismerkedett össze egy fiatal, jóképű angol nemessel, ki mint ausztráliai vasútépítő mérnök utazott át hazánkon. A kölcsönös szimpátiából idővel eljegyzés lett, azonban a fiatal férfit végleg elnyelte az ausztráliai ősvadon. Berta ezt követően számtalan kérője ellenére is pártában maradt, s az 1890-es években Lajos bátyja budai lakásából végleg Borsodra költözött.

Sudártermetű hölgy volt, ki mindig szűk fekete ódivatú ruhákban járt, „*a haját éppen úgy koszorúba fonva viselte, mint Erzsébet királyné*”,³⁰² mely idős korában sem volt ősz. Természetre vidám, bohém lelkiakat jellemezte, ki mindenkor szívesen tartott kapcsolatot a falu népével.

Balajton, Ragályiéknál minden vasárnap megjelent, hol különösen is a vele egykorú Ragályi Bélánéval szeretett régi históriák fölött elmerengni.

Gyakorta járt át más környékbeli birtokoshoz is időt mulató vendégeskedésbe: „*Délután Boldván voltunk Pallavichimieknál. Berta néni is jött és én (ti. Bárczay Róza) az ő kocsiján mentem. Útközben beszélünk...*”

Nagy mesélő hírében állt, s mint valamennyi Szekrényessy határozott fogékonyságot mutatott a múlt történéseinek megőrzésében, felidézésében: „*Délután itt volt Berta néni. Sokat beszélt a régi emberekről, akik valamikor a vidékünkön éltek.*”³⁰³

Szórakozott kedvessége s elragadó mesélőkedve miatt mindenki szerette, s ha csak tehette beszéltette: „*Itt volt Berta néni. Tegnap jött Miskolcra és most az ottani élményeit beszélte.*”³⁰⁴

Valósággal szívén viselte környezetében élő rokon leányok érzelmi életét, melybe némelykor mint erkölcsi tanácsadó, máskor pedig mint cinkos hírhozó vitt szerepet: „*Berta néni átjött hozzánk egész napra. Uzsonna közben sokat mulattunk, mert Berta néni előadást tartott a szerelemről és a fiúk tanárja komolyan helyeselt neki.*”³⁰⁵ „*Délelőtt Margit néninél voltunk (ti. Bizell. Sz. A.) rajzolni. Amíg rajzoltunk, Berta néni is bejött hozzánk beszélgetni. Ő mostanában három hétig volt Miskolcon és most leadta az összes engem érdeklő hírt amit hallott, azt is mondta Berta néni – ő meg Fáy Árpádtól hallotta – Gesztelyi Nagy László igen szerelmes belém...*”³⁰⁶

*Szekrényessy Berta, mint közvetlen vidám dáma nagy szeretetnek és tiszteletnek örvendett Borsodon.
(A fényképfelvétel 1870-ben készült Pesten.)*

Borsodon a falusiak emlékezete mindmáig mint közvetlen bohém embert tartja számon. Ha csak tehetett, kesztyűs kezéből kockacukorral kínálta a falusi gyerekeket, s ha fogytán volt az édesség, négyfelé vágva osztogatta tovább.³⁰⁶ Kis kétüléssel homokfutóját – Árpád halála óta a négyesfogatú parádés hintó a kocsiszínen rozsdásodott – maga hajtva járta a környéket. Római katolikus lévén, vasárnaponként Edeleányba járt át misére.

Berta ki még negyven éves korában is el-ellátogatott a pesti Lechner-féle rajziskolába, előszeretettel és ügyesen használta az ecsetet és ceruzát. Borsodon – mint már utaltunk rá – a nagyszalon képei között megtalálható volt anyjáról készített olaj-vászon mellképe (47x32 cm), de a konyha díszítéséül – unokahúgának ötletadójaként – láthatók voltak tányérra festett árnyképei 1892-ből.

Szekrényessy Árpád röviddel az első világháborús nagy összeomlás előtt halt meg. Kimaradt mindabból a tragédiából, mely legdrámaiban Magyarországot sújtotta, a Tanácsköztársaság néven hírhedtté vált első kommunista diktatúrával és az azt követő trianoni békediktátummal. Ennek következtében Berta méltósága, vagy ahogyan a falusiak egymás között szeretetteljes tisztelettel emlegették a „*méltókisasszony*” nagy nehézségekkel találta magát szembe.

A nagyszámú gazdasági cseléd frontszolgálatával csökkent munkaerőt rövidesen a Borsodra került orosz hadifoglyokkal pótolták.³⁰⁷

Románia hadba lépésével - melynek nyíltan Erdély erőszakos megszerzése volt a célja - nehezedett a gazdasági helyzet, minek következtében Borsodon sem lehetett petróleumot kapni³⁰⁸

A háború befejeződése után féltő aggodalommal figyelte mindenki az eseményeket. Ebben a vészterhes, zavaros időben ragadták magukhoz Kun Béla elszánt proletárjai a hatalmat.

Borsodon ebből kezdetben csupán annyi volt érzékelhető, hogy kötelezővé tették a vörös gomb viselését a férfiak sapkáján. A faluban pusztán a gazdasági cselédek tettek ennek eleget, de templomba menet, lelkiismeretük szavára hallgatva, ők is levették.³⁰⁹

1919. áprilisában egy zsidó fiú irányítása mellett két uradalmi dohánykertész mint a „*falusi direktórium*” tagjai, végigjárták a Bárczay és Szekrényessy udvarházakat és számba vették az uraságok készpénzét.³¹⁰

Szekrényessy Berta és Árpád még az első világháború kirobbanásának pillanataiban, előrelátó gondoskodással a kúria nagyértékű ezüstjeit biztonságba kívánta helyezni fővárosi rokonainál, annál is inkább, mert maguk is időleges városba költözésüket tervezték:

„*Berta néni írt, hogy az ezüstöket hozzám (ti. Bizell Margithoz. Sz. A.) akarják küldeni, annyira félnek...mert el akarnak valahova városba költözni.*”³¹¹

Időközben hírek röppentek fel az intervenciós cseh csapatok közeledéséről, kik nem szándékoztak kimaradni Magyarország felदारabolásából:

„...*átjött Berta néni és...mondta, hogy a csehek már Kassán vannak és, hogy vonat sem fog járni.*”

Polonkayéknál Szendrőládon egy fiatal hadnagy lett embereivel elszállásolva, ki miként sok jobboldali, azaz fehér tiszt, automatikusan átkerült a Kun Béla vezette Vörös Hadseregbe. Ők magukat szellemesen csak hónapos rettekhez hasonlították, mely kívül vörös, belül azonban fehér.³¹²

1919. januárjának közepén a csehek Szendrő alól vonultak vissza, előnyomulási szándékukról azonban nem mondtak le.

A Szekrényessy kastély néhány megmaradt ezüstnemiűje, a kúria csehek garázdálkodása előtti fényes gazdagságát sejteti.

Február folyamán ugyancsak Borsod körzetében szóltak az ágyúk, melyet néha éjszakánként is hallott a nyugtalankodó lakosság.

Március 25-én a vörös hatalom képviselői mind a Szekrényessy, mind pedig a Bárczay kastélyból begyűjtötték a fegyvereket, melyek során a kastélyból örökre elvesztek Szekrényessy Árpád márkás vadászfegyverei és párbajpisztolyai.

Április elején már hallani lehetett a vörös hatalom diktatórikus intézkedési tervezeteiről, melynek értelmében veszélybe került a magántulajdon. A földbirtok elvételéről, az ún. „*birtok szocializációról*” meglehetősen ellentmondásos hírek kaptak lábra.

1919. április közepe táján Miskolc térségébe húzódott a románok elől visszavonuló székely hadosztály, azon egyetlen magyar katonai erő, mely Károlyi Mihály felelőtlen nemzetellenes politikája ellenében kész volt az országot védelmezni.

Április 28-án Borsod térségében az ellenséges repülőök felderítő tevékenységbe kezdtek, mintegy előkészítendő küszöbön álló támadásukat. A cseh páncélvonatok ennek következtében 29-én már Szendrőlád és a borsodi őrház között állomásoztak. Továbbjutásukat a vörösök sínfelszedéssel késleltették.

A csehek és a vörösök között Borsod határában 1919. április 30-án került sor kisebb összecsapásra: „...*vagy három golyó sívített el...lövéseket a vörösök páncélvonata küldte. A cseh páncélvonat is elébe ment lövöldözni...Délután Berta néminél voltunk. Mondta, hogy az egyik ágyúgolyó az ő kertje mellett egy útra esett le és föl is robbant. Egy a temetőbe, egy az egyik kertbe, egy a Bódvába és egy az útra esett. De ezek nem robbantak föl*”.³¹³

Az ágyútűzet követően bokáig érő sárban vonultak be Borsodra a csehek. A lakosság teljes bizonytalansággal szemlélte az Edelény irányába négyes sorokban vonuló, mintegy 350 főnyi ellenséges haderőt. A tartósabb cseh megszállás azonban majd egy hónap múltán következett be.

1919. május 21-én hajnalban érkeztek meg az intervenció cseh katonák, melyről a szomszéd birtokos leány felemás érzésekkel így nyilatkozott:

„*Egy reggel borongós, nedves időben kint álltunk a kapuban. Az utcán nagy sár volt. Láttuk, hogy ezen a sáros úton vonulnak a cseh katonák. Nem néztük őket nagyon ellenséges szemmel, a vörös hadsereg, a tanácsköztársaság ellen harcoltak.*”³¹⁴

A csehek megérkezésének hírére a birtokosok nagy része elmenekült, mely indokolatlan lépés következtében a magára hagyott kúriák a teljes kifosztás martalékaivá váltak. Életerős férfiak, mint Bárczay László, Bónis Aladár, Pallavicini Adolf, Majthényiék, gr. Csákyék, sőt még a huszár alezredes, Polonkay András is megfutamodott családi tűzhelye mellől.

A bódva-völgyi nemesség köreiből jóformán Polonkay édesanyja az idősebb Augusztá néni és Borsod nagybirtokosa Szekrényessy Berta tartott ki kastélyában, férfiakat megszégyenítő bátorságról és helytállásról téve tanúbizonyságot. Szekrényessy Berta erkölcsi kötelességből nem hagyta magára falusi népét, kiknek éppen e vészterhes időben volt szüksége az oltalmazásra. Berta kisasszony önzetlen módon nyújtott segítokezet Borsod lakóinak megosztva velük élelmiszertartalékait.

A Szekrényessy kastély ily módon tehát nem maradt üresen, minek következtében oly mértékű károk nem érték, mint a prédára hagyott úri házat. Ennek ellenére az óvatosság ajánlatosnak mutatkozott. Mi érték volt, célszerűnek látszott biztos helyre rejteni. Ennek szellemében cselekedett Szekrényessy Berta is, ki féltett aranyait, ezüstjeit a park egy fájának tövébe ásta el, oly módon, hogy a földbe rejtett batyú végére kötelet kötött, minek másik végét *”Berta szórakozottságból”*³¹⁵ takaros masnival egy fa törzsére erősítette. A bohém vénkisasszony ezen naiv cselekedete később szájról szájra járt, mint humoros anekdota.³¹⁶

Az így „elrejtett” vagyon az átvonuló katonaság számára természetesen könnyű prédát jelentett, melyre húga Szekrényessy Margit így emlékezett: *„Berta nővéremet is nagy károk érték, amikor a cseh katonaság miskolczi előrenyomulásakor és kétszeri visszavonulásával Edelény és Borsod hadszíntér lett. Elrejtett érték tárgyait megtalálták és elvitték és egyéb holmijából mindazt eltulajdonították, amire a beszállásolt katonáknak éppen szüksége volt.”*³¹⁷ Borsod csehek általi első kifosztása a források egyértelmű tanúsága szerint 1919. május 21-24 között zajlott le.

A teljes kifosztástól azonban Berta bátor kiállása miatt a Szekrényessy kastély megmenekült, nem úgy mint a falu második számú birtokos családja a Bárczay familia lakóháza, kik cselédjeiket és kúriájukat közel negyedévnyi időre sorsára hagyták. Bárczayék visszatértükkor még a legelemibb használati tárgyaikat is nélkülözni voltak kénytelenek. Poharat, tányérokat és egyéb evőeszközöket cselédségüktől kaptak kölcsön, míg ágyneműkhöz Szekrényessy Berta révén jutottak.

A Szekrényessy kúria falai között időszakosan hol az *„olasz-brigád parancsnokság székel, hol a vörösök vezetősége.”*³¹⁸

A frontok és „színek” váltakozása a szendrőládi bírót komoly feladat elé állította. Lányával hol fehér, hol vörös lobogót tüzetett ki.³¹⁹ Végül Kun Béla bolsevikjei tartósabban berendezkedtek.

A Szekrényessy birtokot - szerencsére egybefüggő egészben - orosz típusú állami gazdasággá változtatták. Ennek „előnye” abban állt, hogy az állatál-

lomány, szerszám és gabonakészlet egyben maradt, s csak a zsírt – mely a falusiak legfőbb fogóeszköze volt – lopták el az utolsó cseppig.³²⁰

Ekkorra már a vasúti közlekedés megbénult, de rövidesen a hadi helyzet is változott, s leáldozott a bolsevikok ekkor még rövid ideig „tündöklő” vörös csillaga.

Edelényben a legfőbb kommunistákat mint rendzavaró bűnözőket megverték, de egyéb atrocitás nem történt. Lassan helyreállt a rend.³²¹

A birtok kizárólagos ura, Szekrényessy Berta a válságos esztendőkből nem volt képes ellátni a gazdaság irányítását. Ennek megfelelően 1918 folyamán hívására hozzá költözött tetvére Szekrényessy Margit ill. annak férje, Bisell Gyula a Pozsony megyei Bazin város erdőtanácsosa.

Bizell Gyulával, különcc sógorával – eltérő lelkialkatuk miatt – Szekrényessy Berta némelykor nehezebben értett szót:³²² „kétségen kívül kiváló erdőmérnök, ... tanult, művelt és jó modorú úriember volt, de bizonyos dolgokban igen bogaras.”³²³

Maga a Bizell familia francia nemesi család lévén, a nagy forradalom idején menekült Ausztriába.

Bisell Lipót, – ki hg. Eszterházy gránátos őrmestere volt – Bécsben telepedett le. Fia, Ferenc már a császár személyes hírvívője,³²⁴ kitől futárt ábrázoló aranszobrot nyert ajándécul, mely mint becses relikvia a Szekrényessy udvarház szalonját díszítette.

Bizell Ferenc és barenthali Praxa Anna egyetlen gyermeke volt az erdőmérnök-főerdész Gyula, kinek Szekrényessy Margittól egy leánya és négy fia érte meg a felnőtt kort.

Az uradalmi teendőkből jártas Bizell erdőmérnök rövidesen rendbe

Kassa térségében vonuló magyar honvédek, gr. Vay nevű önkéntesük vezetése alatt. 1916.

Bizell Gyula (1842-1924) erdőmérnök (bal szélen).

tette a gazdaságot, életkoruk előrehaladtával azonban mindinkább segítségre szorultak. Szekrényessy Berta és Margit utóbb felkérte Bizell Margitot az uradalom irányításának átvételére.

A budapesti rajztanári pályán jó előmenetellel büszkélkedő Margit 1921-ben mint szakfelügyelő kérvényezte nyugdíjazását s vonult vissza Szekrényessy Árpád egykori birtokára. E lépésre voltaképpen már ifjúságától fogva készült.

Tekintettel, hogy Borsod örökségére határozottan számított, néha kissé érzékenyen, szorongva, alaptalan kétségeskedéssel leste a két bohém, vidám ember (Árpád és Berta) minden mozdulatát:

„Berta néni nem bosszankodtam annyira, csak behatóan foglalkoztatott, mert nyugdíjaztatásomat reájuk alapítva gondoltam. Szerencse, hogy időben másképpen látok, mert megjártam volna. Ma abszolút nem neheztelek, sohasem hittem komolyan Borsodban.”³²⁵

Nagynénje, Szekrényessy Berta, örökítési szándékát már 1911-ben, Árpád birtokossága idején jelezte unokahúga, Bizell Margit számára: „Berta néni panaszkodott, hogy már nehezen bírja a nagy rumlit, és alig várja, hogy én őt felváltsam.”³²⁶

Mint a borsodi Szekrényessy birtok örökösének, azonnal akadt dzsentri udvarlója, a szentandrászi Andreánszky familia egy fővárosba származott tagjának személyében: „Utolsó hetekben nagyon barátokozna velem, azt hiszem Borsodról hallott egyet mást és azt hiszi, hogy mint örökös nem vagyok rossz partie.”³²⁷

Bizell Margit végül 1921-ben végleg leköltözött Borsodra, hogy Szekrényessy Bertát és Margitot segítse a gazdálkodás feladataiban. Szekrényessy Berta részéről azonban keresztlánya, Bizell Margit irányába felettébb gáláns gesztus előzte meg a borsodi letelepedést. A kissé aggódó természetű tanárnőt ajándékozási szerződéssel nyugtatta meg, mely 1919. december 22-én – célzatosan karácsonyi ajándékként – a birtok jelentős hányadát Bizell Margitra ruházta, nevezetesen 163 holdat, melyben szántóterület 101, erdő pedig 27 katasztrális holdnyi részarányt tett ki.

Az ily módon szabadabbá vált Berta nagyságos kisasszony immár fel-szabadultan vehetett részt a bódva-völgyi nemesség multságain, valamint a népi

Borsod első képeslapja Szekrényessy Margit birtokossága idején, 1930-ból. A felvételek a Szekrényessy kastélyt (jobbra fent) és körzetét örökítették meg.

vigalmakon: „Berta nénivel együtt elmentünk a bordai mészégető telephez, ahol nagy népiünnepély volt. Ezt a mi mészköbérőink rendezték a munkásaiknak. Oda kijöttek Polonkayék is és ott volt csaknem egész Szendrőlád faluja. Persze volt lepényevés, zsákbafutás és hasonló népmulatságok. Azután persze ráhúzta a cigány és a falu népe táncra perdült...estefelé még nagy zsványpecsenye-sütés volt. Este elég későn jöttünk haza.”³²⁸

Székrenyessy Berta egészsége az idő előrehaladtával mind jobban kezdett hanyatlani. Sudár termetét, előkelő tartását azonban mindvégig megőrizte. Mind gyakrabban szorult patikaszeres és különféle gyógyító porok és pirulák bevitelére.

Egy izben, Ragályiéknaál Balajton ebédet követően a rá jellemző szórakozottsággal véletlenül szénporos szelencéje fölött talált sóhajtani, minek következtében – a jelenlévő Ragályi és Koós gyerekek nagy derűségére – egész arca koromfekete lett:³²⁹ „Berta néni folyton szedte Földl porait.”

Lelkes agilitását és utazókedvét idős korában is csak rövid időre akasztották meg betegségei: „Berta néni különben Ishiasban szenved jelenleg és így talán ottlétünk alatt oda haza fog maradni.”³³⁰

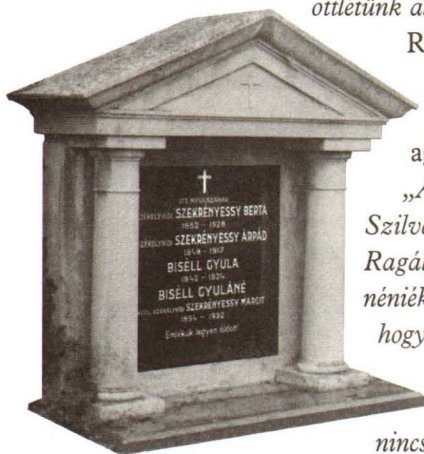
Romló egészsége ellenére halálát nem időskori szervi baj, hanem gazdag, nagytekintélyű Székrenyessy nagypajához³³¹ hasonlóan agyvérzés okozta:

„Az 1928-as esztendő szomorúan kezdődött. Szilveszter estéjét megint együtt töltöttük Ragályiékkaál és Koósékkal. Székrenyessy Berta néniék is meg voltak híva, de egyszer csak üzentek, hogy nem jön, mert beteg lett, szélhűtés.

Az orvos, akit elhívtak hazamenet beszólt hozzánk és mondta, hogy a felgyógyuláshoz nincs semmi remény. Természetesen szomorúságra változott a szilveszter esti hangulat. Néhány nap múlva csakugyan meghalt.”³³²

Bizell Margit (1879-1943)
a borsodi parkban 1931 nyarán.

Székrenyessy Berta síremléke
a borsodi családi sírkertben.

1928. január 5-én, 76 évesen követte Árpád bátyját. Temetésére január 7-én került sor a családi sírkertbe.³³³

Halála előtt külön gondolt örökösire, Bónis Aladárnéra (1890-?), kire egyik közös ősük ékszerét hagyta,³³⁴ egy briliáns szemű tekeredő kígyót formáló finom arany karkötőt, másod-unokatestvére Császárné Pikéthy Etelkára pedig készpénzben kisebb vagyont, ezer pengőt örökölt.³³⁵ Kiemelten emlékezett meg néhai unokatestvére Szekrényessy Nándor, Károly nevű fiáról, – mely utódai révén egyébiránt is a Szekrényessy család tovább terjesztője – rájuk a közös őst ábrázoló Szekrényessy portrékat és egyik Szekrényessy ősanya nehéz függőit hagyta, melyek nagy súlyuk folytán nyakékké alakították át.³³⁶

Húga, Bizellné Szekrényessy Margit ekkor már „*súlyosan beteg*.”³³⁷ Halála évében, 1932-ben még rendezte feljegyzéseit, ugyanakkor naplói nagy részét megsemmisíti.³³⁸

Még fiatalabb asszony korában az irodalmi pályával is kacérkodott: „*írni a 90-es évek elején kezdett és noha nagy gyönyörűséget jelentett számára az írás, falusi háztartása és nagy családja nem engedték, hogy több időt szenteljen eme kedvtelésének és miután később színdarabokra tért át és azokat az akkori liberális kor frivolabb ízlése mellett nem sikerült érvényre juttatni, felhagyott teljesen az írással. Nagy műveltségű ritka szellemes, bájos asszony volt, aki ismerte, emlékezetébe zárta.*”³³⁹

Szekrényessy Margit egyébiránt Bertához képest komoly természetű, visszahúzódó lelkialkatú ember volt. A falusiak valóságos úrinőnek tartották, „*igazi méltósága*”,³⁴⁰ ki kevésbé barátkozott a helyiekkel.

Idős korában lánya, Bizell Margit gondozta két barátnőjével, sédenni Ambrózy Margittal és Lehoczky Rózsával (1941†), kik közül az utóbbi huzamosabb ideig lent élt Borsodon, még mint Berta társalkodónője.

Margit, Kálmán bátyjához hasonlóan jó fizikumú, egészséges életvitelű ember volt, amolyan „*igazi sporthölgy*”.³⁴¹ Lelkialkata azonban erősen hajlott a melankóliára, melyben nem kis szerepe volt küzdelmes életének, mely során három gyermekét veszítette el.

Szekrényessy Margit az irodalom iránt fogékony szelidelkű nagyasszony, hordályán. Borsod, kastélypark. 1931.

Rendszeresen összejártak a rokon Bónis Aladár (1879-?) alispánékkal. Egy ízben a kis Bónis fiú, hogy Szekrényessy Margitnak örömet szerezzen, Edelényből lóháton vitte kedvenc gyümölcsét, egy szép érett görögdinnyét ajándékba.³⁴²

Élete utolsó hat esztendejét bénán, ágyhoz kötve töltötte, Lehoczky Rózsi és leánya ápolására utalva. Külön számára készíttetett hordágyán, tavasztól őszig nagy kedvvel figyelte a park árnyas részeiről a természet apró változásait, mely megtört életének egyetlen vigaszául szolgált.

Végül valamennyi testvére közül a legmagasabb kort megérve, hetvennyolc esztendősen hunyt el a Szekrényessy udvarházban. Férje után nyolc esztendővel helyezték a családi sírkert földjébe.

Ezt követően az udvarház kizárólagos tulajdonosává az ötvenhárom esztendős Bizell Margit vált. Nagy vitalitással és folyamatosan bővülő szakértelemmel igazi mintagazdaságot működtetett. Többek között kitűnő jövedelmet jelentett számára az ún. uradalmi csirkekeltetőben, más néven tyúkházban lévő kétszáz szép fehér és kendermagos tyúk tojásának értékesítése.³⁴³

Szekrényessy Berta korábban rajzra oktatta a Bárczay gyerekeket, Szekrényessy Margit német és angol nyelvre, míg Bizell Margit ugyancsak szivességből angolra és rajzra tanította a Bárczay lányokat és mellette a Bónis csemetéket: *„Dél előtt rajzolni voltam Margit néninél. Egy virágvázában néhány virágzó mahónia ágat és néhány fenyőgallyat...egy csendéletet színes krétával: két befőttes üveg, mellette kanál és egy citrom van a képen. Azt hiszem elég nehéz lesz!...A képet befejeztem, elég szép lett, de persze Bizell Margit néni sokat segített rajta.”*³⁴⁴

Bizell Margit idején a Szekrényessy kúria némelykor víg alkalmak helyszínévé vált. A környék birtokos gyermekei rendszerint szilveszteri összejövetelre vagy épp kedélyes hangulatú kerti találkozókra gyűltek benne össze: *„Délután Margit nénihez voltunk hívva pecsenyesítésre.*

A Bódva partján, a réten volt fölállítva a tűzhely. Mellette asztalok, székek voltak, azok mellé letelepedtünk és így teljes kényelemben élveztük a kirándulást. Az idő is szép volt, a nap verőfényesen sütött a selymesen kék égről, és ősziiesen tisztá, átlátszó volt a levegő.

A rétről kiláttunk a messzebb lévő útra, ahol föl-le járt egy-egy autó vagy szekér. Uzsonna után Ambrózy Margit néni különböző játékokat talált ki. Kötélhúzást, tojásvivést, stb. és ezeken sokat mulattunk.

*Mikor sötétedni kezdett, még egyszer megrakták a tüzet, az magasan lobogott a leszálló alkonyatban, amíg az égen egyre fényesedett a félhold halvány sarlója. Este mikor besötétedett, bementünk és még a szobában beszélgettünk jó ideig.”*³⁴⁵

Különösen vidám együttlétnek számított a szilveszter éjszakája, melyre a Szekrényessy kúria falai között rendszeres próbákkal készültek. A bolondos színdarab nagyszerű alkalmat nyújtott az ifjúság összekovácslódására: „*Délelőtt lejött Dódy³⁴⁶ és vele együtt átmentünk Margit néniékhez, hogy a szilveszteri előadáshoz szükséges papír ruhákat megvarrjuk...még átjöttek: Micu bácsi, Józsi a Szathmáry leányok Ádámmal, Ambrózy Margit. Elpróbáltuk az egyes színdarabokat és persze sokat mulattunk rajtuk.*”³⁴⁷

A darab „*ősbemutatójára*” 1928. december 31-én került sor – az ágyban fekvő beteg Szekrényessy Margitra tekintettel – Bárczayéknál:

A Szekrényessyekkel szomszédos Bárczay kastély, megannyi víg együttlét helyszíne. A fiatalnak számító épületet a 20. század elején emeltette Bárczay László. (Ma iskola.)

„*Délután átjöttek Ragályiék mindnyájan Koós Istival, Bizell Margit néni és Ambrózy Margit néni, Zsuzsa és Anita. Az esti vonattal pedig megérkezett Ráth István. Vacsora után eljártunk a színdarabokat. Csupa víg semmitmondó bolondság volt. Előadás után gramofónra táncoltunk, egészen reggel öt óráig. Nagy volt a vígság, mindenkinek igen jó kedve volt.*”³⁴⁸

Unokahúga és keresztlánya, Bizell Alice (1914-1983) eljegyzése idején vőlegénye dr. soborsini Forray Tibor (1910), s annak testvére, Forray Irma Mária (1913-1996) tett látogatást a Szekrényessy birtokon.³⁴⁹

Néhai Forray Irma Mária (Bébi néni), – ki e sorok írójának jó ismerője és rokona – Habsburg Istvánné, Temesváry Paola (1967) magyar királyi hercegének nagyanyja volt.

A Szekrényessy Árpád féle birtok és udvarház sorsa végül másként alakult. Bizell Margit évei előre haladtával nem kívánt tovább a gazdálkodás gondjaival vesződni és 1938 táján az udvarházat a rokon tolcsvai Bónis családnak adta el, kik azonban néhány esztendeig csupán mint nyaralóhelyet használták.³⁵⁰

Az uradalmat az eladással összefüggésben, egy bizonyos Pitlik József nevű miskolci ingatlanközvetítő közreműködésével tagosították és adták el.³⁵¹

Ugyanakkor Bizell Margit 1937 telén a Szekrényessy birtok haszonbérletjével felbontotta szerződését, melynek során „*földbirtokosnő*” mint „*haszon-*

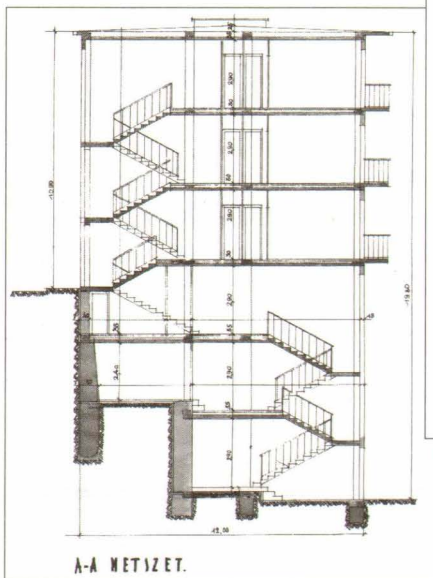
berbeadó” és a „haszonbérő” „kölsönösen kijelentik, hogy a közöttük volt bérleti viszonyból egymáson semmi néven nevezendő követelésük nincsen.”³⁵²

A vevő tolcsvai Bónis Aladár, egykori főszolgabíró (1928-tól alispán) és felesége Altorjay Ilona lett, kiknek Bizell Margit a Szekrényessyekkel való rokonság okán adta el az egykori Szekrényessy Árpád-féle birtokot. A Szekrényessy és Bónis család közötti rokoni összekötőkapcsot az alispán Bónis Aladár nagyanyja a Szalonnán birtokos kiscsoltói Ragályi Anna (1864-1908) személye jelentette, ki Ragályi Tamás unokavejével Szekrényessy Árpáddal mindvégig jó rokoni kapcsolatot ápolt.

Bizell Margit a birtok eladási összegén többek között Budán az I. kerületi Karátsonyi utca 19. szám alatt vett szép elegáns lakást. Az uradalom névértéke azonban ennél jelentősebb vagyont, mintegy 47,6 kg finom aranynak megfelelő összeget tett ki.³⁵³

Szekrényessy Margit lánya, „nagyságos Bizell Margit úrhölgy” a rendelkezésre álló roppant summából a főváros elegáns budai részén (Naphegy utca 30.) pincével számított hat szintes bérházat építtetett, melynek felépítési költségeit kizárólagosan a borsodi Szekrényessy birtok eladási értéke fedezt.

A fennmaradó összeget Bizell Margit a dunaszerdahelyi cukorgár³⁵⁴ részvényeire váltotta be, ill. három barátnőjével, lovag Knébel

A Szekrényessy uradalom tőkévé alakítva „felköltözött” a fővárosba. A királyi palotával szemközti Nap-hegy oldalában álló hatszintes társasház terve.

Zsuzsannával, sédeni Ambrózy Margittal és Lehoczky Margittal világméretű utazásra fordította.³⁵⁵

Mikor éppen nem utazott a világ négy tája felé, csendes budai életét élte, rendszeresen ellátogatva az elegáns *Auguszt* cukrászdába, vagy egykori borsodi birtokostársai körében mulatva az időt: „*Délután Bizell Margitéknál voltunk teán. Ott voltak még Pallavicini Vera néni, Szathmáry Lindi és Bolváry Katus. Egyszóval egészen Borsod megyei társaság. Kedélyesen elbeszélgettünk úgy, akár-csak a régi borsodi csütörtökön és boldvai szombatokon.*”³⁵⁶

Mind gyakoribbá váló betegségeit többnyire Karlsbad vasas forrásainál kúráltatta vagy épp Szekrényessy József nagyatya egykori bérleményében a Császár fürdő hévizeinél.

Egészségügyi kirándulásairól még idős napjaiban sem volt hajlandó lemondani, mit jól igazol az egykori birtokszomszéd, dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza naplója:

„*Délután Bizell Margitékkal együtt fölsétáltunk a Gellérthegyre. A Tabánon keresztül mentünk föl, a gellérthegyi kioszkban vacsoráztunk és onnan néztük, amint lassan kifényesedett odalent Budapest.*”³⁵⁷

Bizell Margit gyógykúrán Karlsbadban (jobbra). A fürdőhelyeken kívül Szekrényessy Árpád birtokának jövedelméből világméretű útra is futotta.

VÖRÖS CSILLAG BORSOD FELETT

Bónis kezelésében nem sokáig maradhatott a birtok.

A háborús veszély mind jobban közeledett, melynek érzését 1939-ben a második világháború kirobbanása előtt három nappal a szomszédos Bácskai kúria lírára hajló fiatalasszonya naplóját írva így vetett papírra: „*Délelőtt itt voltak Polonkayék és Szentmártoni esperes. A háborús veszélyről beszéltek ők is. A helyzet komoly. Este felé kint ültem a ház előtt. Enyhe este volt, a telihold fényes tányérja részvételesen mozdulatlansággal nézett le a földre. Eszembe jutott Ady Endre verse:*

„Csúfolódóbb még sohasem volt a hold

Különös, különös nyáréjszaka volt”

Ezerkilencszáz tizennégy!³⁵⁸

A konkrét hadi események megindulása előtt már évekkel jelentkeztek a gazdasági nehézségek. Megkezdődtek a rekvirálások, beszolgáltatások és a falu férfi lakosságának frontszolgálatra történő behívása.

Az uradalmak elegendő munkáskéz híján nem tudták időben elvégeztetni a mezőgazdasági idénymunkákat: „*Kint zuhog az eső már napok óta. A széna ázik, a búza dül, a termést is veszélyezteti ez az idő.*”³⁵⁹

Magyarország 1944. március 19-i német megszállását követően az ország potenciális célpontja lett a szövetségesek támadásainak. A szovjet és német csapatok hadszíntérré változtatták az ország területét. Borsodra az első német egységek 1944. december közepe táján érkeztek és december 13-án délután három-négy óra tájban vonultak tovább.³⁶⁰

A szovjetek elől visszavonuló német alakulatok a váratlan orosz támadást megelőzendő, két őrt küldtek fel a Szekrényessy kastély tornyába. A német felderítők röviddel később a várdomb tetején két felderítő orosz katonát észleltek.³⁶¹ A köztük keletkezett tűzpárbajban kölcsönösen egy-egy embert veszítettek.³⁶²

Ekkor Isten-hegy, Balajt, Borsodszirák felől egy századnyi magyar csendőr érkezett, kik lőállást foglaltak el a várdomb magaslatán.³⁶³ Rövidesen észlelték a délkeleti irányból Szikszó, Lak, Hangács felől közeledő orosz alakulatok előőrseit, kiket habozás nélkül tűz alá vettek.³⁶⁴

A szovjetek válaszként rendkívül erős golyózáport zúdítottak a várdombra, halott azonban egyik oldalon sem maradt.³⁶⁵

A helyi lakosok, hogy a falut kíméljék, a csendőrszázad parancsnokát – kiket közben a visszavonuló németek is hívtak magukkal – felkérték, embereivel ne bocsátkozzon harcba az orosz túlerővel szemben.³⁶⁶ A szovjetek közeledésétől megrettent észak borsodi lakosság – legalább ötven ember – a Szekrényessy

kastély öreg boltozatos pincéjébe húzódott.³⁶⁷ Itt érte őket az immár csendőrrökkel kiegészült német alakulat hidrobbantása. Az irtóztató légnyomás a pincében kucorgó lakosokat a sarokba taszította.³⁶⁸

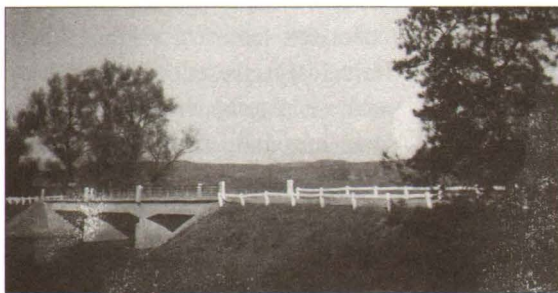
Időközben a megérkező oroszok a Bódva innenső partján rekedt német katonákat géppuskatűzzel próbálták megsemmisíteni. A folyóba gázoló németek utóvédje közül ketten a megáradt Bódvába fulladtak, egy katonát pedig orosz golyó sebesített meg.³⁶⁹ Ez utóbbi katonát egy borsodi család fogadta be ápolásra, azonban orosz fenyegetésre búvóhelyét felfedték. A szobába lépő orosz tiszt az ágyban fekvő sebesült német katonát kíméletlenül agyonlőtte.³⁷⁰

A szovjet alakulatok a híd felrobbantása után jó egy hetet töltöttek a faluban. A pincébe rejtőző „lakosságot nyomorgatták”,³⁷¹ különösen az asszonyoknak okozva nagy szenvedéseket. A katonaság amit tudott elrekrvirált, melynek eredményeként a férfiak lábáról még a csizmát is lehúzták. A kastély szobáiba lovaikat kötötték be, melyek a szalon kitört ablakain át vidáman bámultak a megdöbbsent és megfélemlített falusi lakosságra. Kedvezőbbén alakult a sorsa azoknak a falubelieknek, kik az Isten-hegyi Szekrényessy-pince oltalmába húzódtak. Őket a megszálló orosz csapatok nem gyötörték meg.³⁷²

December 20-a táján a férfiakat a Szekrényessy kastély parkjába terelték, s kivágattak velük mintegy ötven sudár ősfenyőt, melyből, s a kocsis lakás megbontott gerendáiból új hidat építettek a Bódván.³⁷³

A front elvonultával Berzsényi György nevű segédjegyző költözött az épületbe, kivel együtt élt három pártában maradt leánytestvére, kik egy ideig a falusi gyerekek számára különórákat adtak.

A háború vége után, de különösen 1948-tól, a „fordulat évétől”, jelentős politikai átalakulás ment végbe Magyarországon. Negyven esztendőre hazánk a „népi demokrácia” foglya lett, létrejött a második kommunista diktatúra. A földbirtokokat államosították, de nem csak a nemesi eredetű birtokokat számolták fel, hanem a vál-

A Bódva hídja a Szekrényessy udvarház szomszédságában, felrobbantása előtt.

lalkozó parasztság kisbirtokait is sztálinista eszközökkel kollektivizálták. A Bódva-völgy patinás birtokos családjai közül egyedül a Borsod szomszédságában lévő Polonkayék maradtak eredeti lakhelyükön Szendrőlándon. Ferenc József egykori szárnysegédje Polonkay

András halálát követően Polonkayné saját mosókonyhája penészes falai között tengette hétköznapiját öreg szakácsnéja és szobalánya társaságában.

Az egykori borsodi Szekrényessy udvarházból – melynek berendezése a Bónisok összes antik értékeivel együtt a háború sodrában „nyomtalanul” eltűnt – a szovjet típusú kollektivizálás egyik védbástyája lett. Itt rendezték be a helyi *Vörös Csillag*, utóbb *Vörös Zászló* Termelőszövetkezet irodáját.

Az egykori kultúrcentrum – ami némelykor országos jelentőségű eszmék bölcsője, hazai kiválóságok s megyei jelesek találkozóhelye volt – méltatlan sorsra jutott.

A kastély épületébe a nincstelenségből politikai karriert csinált Prókai elvtárs települt családjával, a Szekrényessy-féle mosóház pedig új szerepet kapott.

A kommunista idők átideologizált légkörében ezen üstházias mosóhelyiséget „*kultúrház*” néven közösségi teremmé alakították át, melybe kicsiny színpad is elhelyezésre került. Ezen átalakítások során tetőzetét, mintegy méter magassággal emelték feljebb.

Rendszeresen megrendezésre került itt az ún. aratóbál, melyen részt vettek a mezőgazdasági munkákra kivezényelt kiskatonák. A néphadsereg besorozott fiai szorgos kezekkel rakták a kazlat vagy végezték az aratást, minden érdekltség és szarkérem híján. Korabeli résztvevők visszaemlékezése szerint a kultúrházba alkal-

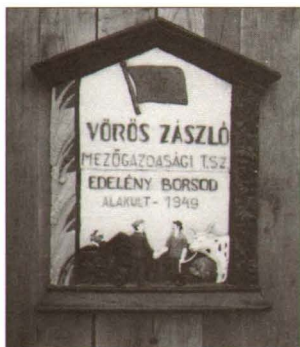
manként száz-százhusz fiatal is be-
zsúfolódott, hogy zenés, táncos este
keretében mülassa az időt.

A Szekrényessy mosóház, kultúrháztól elszeparált részében a lányok és asszonyok terménybetakarítás idején nagy szorgalommal „*csomózták*” a dohányt, azaz szín és minőség szerint kötötték kicsiny, szállításra váró kötegekbe a leveleket. A park feldúlt, tönkre tett területén a *Vörös Zászló* Termelőszövetkezet dohányszárító pajtái és trágyából kialakított melegágyai húzódtak, melybe palántákat neveltek a hajdani Szekrényessy birtok földjéből alakított téeszcsé számára.

A Szekrényessy kastély falai között pedig Sztálin hazai tanítványai álmodtak boldognak kikiáltott jövőt, élezték az „*osztályellentéket*”,

A Szekrényessy kastély egykori mosóházában alakították ki Borsod első művelődési házát. Színpadi életképek a kommunizmus idejéből.

A Szekrényessy udvarházba költöztetett „Vörös Zászló” Termelő Szövetkezet táblája.

s buzdítottak sztahanovi teljesítményekre. Prókai István a TSZ első elnöke teljesítette be az ősparkon esett háborús károkat, mikor kivágatta a még meglévő díszfákat, s a Bódva partján őrt álló jegenyéket.³⁷⁴

„...a fák hozzájönnek lassan a maguk gyökereivel a föld egy darabjához, s ha ezek a fák dőlnek, velük szakad a földnek egy darabja is...a nagy fákat kidöntötték most, a ravasz lopók és rest senkik, akik irigyelték a munka eredményét, mert ők maguk nem dolgoztak soha olyasmit, aminek jó nyoma maradjon a földön. Kidöntötték hát a nagy fákat, hogy ne árnyékolják be a földet, s legyen helye a gyomnak...”³⁷⁵

Így enyészett el az udvarház gyönyörű díszparkja, különleges növényei hozzáértő kezek híján pusztultak el, vagy hordta el a falu asszonynépe, szökőkútját vályúnak használták, kőpadjait összetörték. A park – szocialista realizmustól idegen antik témájú – kőszobra „osztályidegenné” lett. Sétautjait mindenhol gyom verte fel, szép üvegházának ablakait vandál kezek zúzták szét.

A Szekrényessy kastély parkjának ill. gyümölcsösének helyén az 1970-80-as évek fordulóján utcát nyitottak Csalogány néven.

Szekrényessy Árpád személye mind a mai napig rendkívül népszerű és élő, közszerplése és jótékony tevékenysége alkalmassá tenné hogy személyének rehabilitálásaként a kastélya mögött húzódó – birtokán átívelő – utcát „Szekrényessy Árpád utca” elnevezéssel illessék...

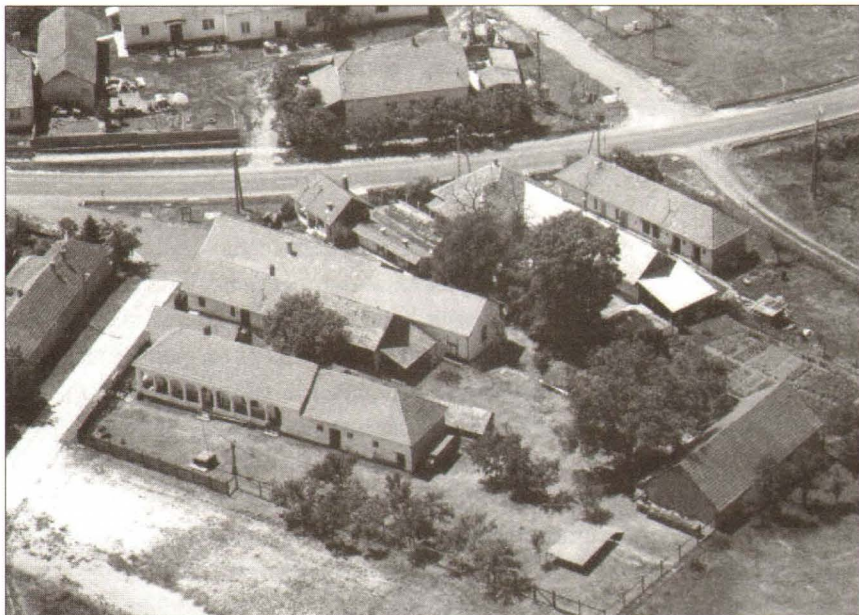
A Szekrényessy kastély épületeit szintúgy elhanyagolták, felújításokat nem végeztek az évszázados falakon, a torony szép 19. századi öntöttvas csigalépcsőjét 1975-ben kiemelték, mely jelenleg a város vezetőinek közbenjárására biztonságos helyen várja a torony felépítését követő visszahelyezését.

Jelenleg nyolc-tíz család lakja³⁷⁶ az épületeket, melyek meglehetősen rossz, méltatlan állapotot mutatnak.

Az itt lakók, tévesen értelmezve e sorok írójának 1996. augusztus 22-23-i borsodi látogatását, – kérését figyelmen kívül hagyva – két hónap elteltével az udvarház ódon tornyát lebontották beteljesítve az addigi pusztítást.

A tönkretett, kifosztott épület méltatlan állapotban várja sorsa jobbrafordulását.

A Szekrényessy kastély (felül) a tájház komplexumával együtt méltó módon szolgálhatná a város lakosságát.

Az egykori Szekrényessy udvarház megmentése, közcélokra történő felhasználása még várat magára. Az országos jelentőségű földvár tövében alkalmas lenne, hogy reprezentálja a bódva-völgyi nemesség mindennapjait, megújult falai között pedig bemutassa letűnt hétköznapiak tárgyi emlékeit. Ennek előmozdítására e sorok írója vállalja az egykori kastély helyreállított épületében egy Szekrényessy emlékszoba kiállítási anyagának biztosítását és szakszerű berendezését.

2003 januárjában örvendetes eseményként Edelény város önkormányzata ez iránt megtette az első lépéseket, melynek eredményeként döntés született a „*volt Tsz major (Borsodi út 190.) azaz a volt Szekrényessy kúria*”³⁷⁷ megmentésére, vagyis „*az épület eredeti állapotába való visszaállítására.*”³⁷⁸ E nemes cél megvalósulása szempontjából jó reményekre jogosít mindenkit a város önzetlen nemzeti buzgalma és példaadó szakmai igényessége, melynek nyomán feltámadhat közös nemzeti múltunk e pusztulásra szánt kicsiny szigete...

Míg a tájház a bódva-völgyi népi életet, addig a Szekrényessy kastély a Bódva mente nemesi életét mutathatná be.

GESCHICHTE EINES HERRENHOFES IN BORSOD

– Das Leben von Árpád Szekrényessy –
Resumen

Während der Zeit der ungarischen Landnahme im 9. Jahrhundert erfolgte die Ansiedlung im Karpatenbecken entsprechend den Stämmen. Das Niederlassungsgebiet der die leitende Schicht der Gesellschaft bildenden 108 Stämme – aber besonders der Stammoberhäupter – bildete zugleich auch das Zentrum des örtlichen politischen und wirtschaftlichen Lebens.

Die Wiege des Komitates Borsod lag einst im winzigen Dorf Borsod des Bódvatales (heute Vorort der Stadt Edelény). Am Fuße der uralten Erdfeste des namengebenden Fürsten Bors wirkte ab der frühen Periode des Feudalismus – als Zentrum des umliegenden Herrschaftsgutes – ein adeliger Herrenhof (*curia nobilitaris*).

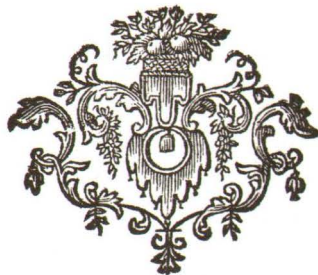
Die hier vorliegende Studie versucht, sich auf authentische Quellen stützend die hier betriebenen spätfeudalen Wirtschaftsformen des 19. Jahrhunderts vorzustellen.

Wir erhalten Einblick in den provinziellen Alltag eines aus dem Mittelalter stammenden adeligen Herrenhauses und seiner Bewohner. Wir können durch die mehr als zehn Räume des aus dem Gemisch von Lehm und Stein errichteten Gebäudes gehen, angefangen bei der Klassiker der Antike bergenden Bibliothek über den Salon, der mit strahlenden barocken – und Rokoko-Verzierungen geschmückt ist, durch den Wintergarten mit tropischer Stimmung bis zum romantischen Turm. In unserer Vorstellung können wir im fünf Joch umfassenden – vom Fluß Bodva umgebenen – Ziergarten des Schlosses spazieren, den Springbrunnen mit den Goldfischen bewundern, das antike Steinbild und den sich unter den Spazierwegen erstreckenden, mit frischem Sand bestreuten Strand usw. Zur gleichen Zeit können wir aufgrund von Briefen, Tagebüchern und Memoiren aus erster Hand Informationen über das Leben der Gutsbesitzer, der Alltag der Adligen des Bódvatales, die zereemoniellen Jagden, das Walderdbeeren suchen, das Fischen, das Baden, die Hauskonzerte, Windhund- und Pferderennen sowie über Komitatsversammlungen und über die in den Hauptstädten der zweizentriigen Österreich-Ungarischen Monarchie gefeierten Feste usw.

Wir werden mit der Führung des aus dem Mittelalter stammenden Gutes vertraut gemacht, lernen die Tätigkeit der Knechte und Mägde des Herrschaftsgutes kennen, nämlich den Alltag des Wagenmachers, des Schmiedes, des Müllers, des Meiers, des Wildhüters, des Forstaufsehers, des Tabakgärtners, des Gutarbeiters, des Steinbrechers und des Schafhirten usw. Vor unseren Augen ziehen - als Personal des Herrenhauses - das Stubenmädchen, die Kammerzofe, die Köchin, der Paradekutscher und der Gärtner vorbei. Wir können den letzten feudalen Grundbesitzer von Borsod, Árpád Szekrényessy, durch die Vorstellung seiner Persönlichkeit und der Rolle, welche er in seiner öffentlichen Laufbahn eingenommen hatte, kennenlernen.

Zuletzt wird im Kapitel „Der rote Stern über Borsod“ das Fortleben des Gutes vorgestellt, sein einzigartiges osteuropäisches Schicksal in der Zeit der ersten (1919) und der zweiten (1948-1990) kommunistischen Diktatur. Es zeigt sich, wie aus dem florierenden, adeligen Gut eine Landwirtschaftsgenossenschaft (Kolchose) stalinistischen Typs geworden ist, aus der Blütezeit Verfall, aus dem einstigen Kulturzentrum erbärmliche Zustände zeigende Wirklichkeit.

Attila Szekrényessy

JEGYZETEK

- ¹ Kálvin téri református egyház irattára: Keresztelési anyakönyv, Szekrényessy Árpád, 1849. február 8.
- ² Szekrényessy Árpád Bibliája, Pest 1857. Edelény Városi Könyvtár tulajdona, Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900-1997) adományából.
- ³ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ⁴ Budapesti Zeneakadémia Irattára, Zenedei évkönyvek 1859-1864.
- ⁵ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga 19.386.
- ⁶ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ⁷ Dr. Jalsoviczky Zoltánné sz. Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 4.p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁸ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ⁹ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹⁰ Nemeskéri-Kiss Sándor: Pipaszó. 192-194 p. p.
- ¹¹ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹² Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹³ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹⁴ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹⁵ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹⁶ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹⁷ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹⁸ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ¹⁹ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ²⁰ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ²¹ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ²² Aranyhalat. Ebben az értelmében nagy hozománnyal rendelkező leányt jelent. Szmrecsányi Géza: Dobry Luft- Sárosi apróságok. Kassa, 1932. 22 p.
- ²³ Szekrényessy Margit (1854-1932) naplótöredéke 1905.,36.p. Kézzel írott, magyar nyelvű, másolata In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁴ Kafka Margit. Színek és évek. 27 p.
- ²⁵ Magyar Országos Levéltár, Széchenyi család levéltára, Széchenyi István gyűjtemény P 626/2.
- ²⁶ Magyar Országos Levéltár X. szekció, Sajószentpéteri házassági anyakönyv, Szekrényessy Árpád 1875. június 7. A 1451.
- ²⁷ Magyar Országos Levéltár X. szekció, Sajószentpéteri házassági anyakönyv, Szekrényessy Árpád 1875. június 7. A 1451.
- ²⁸ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ²⁹ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ³⁰ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ³¹ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ³² Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ³³ Hadtörténeti Levéltár, Szekrényessy Árpád tiszti törzsanyaga, 19.386.
- ³⁴ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ³⁵ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ³⁶ Anonymus: Gesta Hungarorum 18. fejezet, Szabó-Fejérpataky 1892. 24.p.

- ³⁷ Dávid Zoltán: Az 1598. évi házösszeírás Bp. 2001. 160 p.
- ³⁸ Nyilas Ilona: Ragályi Tamás. Bölcsészdoktori értekezés, Miskolc 1934. 11.p.
- ³⁹ Nyilas Ilona: Ragályi Tamás. Bölcsészdoktori értekezés, Miskolc 1934. 27.p.
- ⁴⁰ Nyilas Ilona: Ragályi Tamás. Bölcsészdoktori értekezés, Miskolc 1934. 11.p.
- ⁴¹ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ⁴² Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ⁴³ Szekrényessy Margit (1854-1932) naplótöredéke 1905.,34-35.p.p. Kézzel írott, magyar nyelvű, másolata In. Szekrényessy család levéltára
- ⁴⁴ Kodály Archívum ZM 214. A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Szekrényessy Etelka neve olvasható. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába. A címlapon és a 4. lapon Kodály Zoltán ceruzás bejegyzései olvashatók.
- ⁴⁵ Kodály Archívum ZM 265. A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Szekrényessy Etelka neve olvasható. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁴⁶ Kodály Archívum ZM 332. A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Slachta Etelka neve. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁴⁷ Kodály Archívum ZM 329. A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Szekrényessy Slachta Etelka neve. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁴⁸ Kodály Archívum ZM 338/A A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Szekrényessy Slachta Etelka neve. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁴⁹ Kodály Archívum ZM 410. A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Slachta Etelka neve. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁵⁰ Kodály Archívum ZM 659. A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Slachta Etelka neve. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁵¹ Kodály Archívum ZM 1321. A címlapon tintával felírva a tulajdonos, Szekrényessy Etelka neve. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁵² Kodály Archívum ZM 1074. A címlapon tintával felírva: „Szekrényessy Béláé 1860.” A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁵³ Kodály Archívum ZM 766. A címlapon a tulajdonos, Slachta Etelka neve olvasható. A borsodi Szekrényessy kastély könyv – és levéltárából feltehetőleg kereskedelmi értékesítés útján került Kodály Zoltán tulajdonába.
- ⁵⁴ Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái XIII. kötet, 621-622. p.p. Hornyánszky Viktor Bp.1909.
- ⁵⁵ Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái XIII. kötet, 621-622. p.p. Hornyánszky Viktor Bp.1909.
- ⁵⁶ A főbejárat feletti fa timpanonos esőfogó tetőt az érintett lakás tulajdonosa leszereltette, majd eltűzelte. A szerző által készített fotó alapján azonban az épület funkcióváltása és felújítása során az eredeti állapot visszaállítható.
- ⁵⁷ Berzeviczy György: Az én első hatvanöt életévem. Bp. 1936. 52 p.
- ⁵⁸ Szekrényessy Árpád hagyatéki leltára Borsod, 1917. június 22. 1 p. In. Szekrényessy család levéltára.

- ⁵⁹ Szekrényessy Árpád hagyatéki leltára Borsod, 1917. június 22. 2 p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁶⁰ Bizell Margit levele. 1911. március 31. 1-2 p. p.
- ⁶¹ Bizell Béla levele Margit nővérének. 1913. október 5. 2 p.
- ⁶² Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest. 1913. április 27. 3 p. In. Szekrényessy család levéltára. Kézrel írott magyarnyelvű.
- ⁶³ Szekrényessy Árpád hagyatékának tárgyleltára. 1917. június 22. 1 p.
- ⁶⁴ Dr. Jalsoviczky Zoltánné Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6.p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁶⁵ Dr. Jalsoviczky Zoltánné Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6.p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁶⁶ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ⁶⁷ Magyar Országos Levéltár, Kisebb családi fondok, Szilassy család levéltára. Szekrényessy Józsefné sz. Slachta Etelka levele Szilassy György Pest megyei szolgabírónak, 1865. március 15. Kézrel írott, magyar nyelvű.
- ⁶⁸ Magyar Országos Levéltár, Kisebb családi fondok, Szilassy család levéltára. Szekrényessy Józsefné sz. Slachta Etelka levele Szilassy György Pest megyei szolgabírónak, 1865. március 15. Kézrel írott, magyar nyelvű.
- ⁶⁹ Dr. pankotai Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. november 14.
- ⁷⁰ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6. p. (gépelt kézirat másolata) In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁷¹ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. 1911. március 29. In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁷² Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. 1911. június 25. In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁷³ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 2. szerda 14 p.
- ⁷⁴ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. augusztus 16. hétfő. 43 p.
- ⁷⁵ karalábét
- ⁷⁶ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. augusztus 16. hétfő. 26 p. 23 p. 8 p.
- ⁷⁷ Bizell Margit naplója. 1893. augusztus 4. 39 p.
- ⁷⁸ Bizell Margit naplója. 1893. szeptember 23. 72 p.
- ⁷⁹ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ⁸⁰ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 13. kedd 6 p.
- ⁸¹ Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ⁸² Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ⁸³ Tóbiás Pálné (1925) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ⁸⁴ Bizell Margit levele, Bp. 1911. március 29. 1 p.
- ⁸⁵ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1911. március 31. 1-2 p. p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁸⁶ Bizell Margit naplója. 1893. szeptember 25. 73 p.
- ⁸⁷ Bizell Margit naplója. 1893. szeptember 28. 74 p.
- ⁸⁸ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1911. június 25. 3 p.
- ⁸⁹ Egység. Bizell Margit és Markovics Pál haszonbérletének megszüntéről. Edeleny, 1937. november 17. In. Szekrényessy család levéltára. Gépelt, magyar nyelvű.
- ⁹⁰ székelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelenyi királyi járásbíróság számára készített leltár. 38. pont 4 p. 1917. június 22. Kézrel írott, magyar nyelvű. In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁹¹ székelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelenyi királyi járásbíróság számára készített leltár. 43. pont 5 p. 1917. június 22. Kézrel írott, magyar nyelvű. In. Szekrényessy család levéltára.
- ⁹² Bizell Margit naplótöredéke 1897. július 6. kedd 1 p.

- ⁹³ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ⁹⁴ Bizell Margit naplója. 1894. január 10. 25 p.
- ⁹⁵ Szekrényessy Lajos (1847-1909) a borsodi birtokos Árpád, Berta és Margit hol Budapesten, hol Bécsben élő testvére.
- ⁹⁶ Bizell Margit naplója. 1894. január 14. 27 p.
- ⁹⁷ Bizell Margit naplója. 1894. január 19. 29 p.
- ⁹⁸ Bizell Margit naplója. 1893. december 23. 2. p.
- ⁹⁹ Galydosné Kelemen Erzsébet (1900-1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 1996. augusztus 23.
- ¹⁰⁰ Bizell Margit naplója. 1894. január 1. 19. p.
- ¹⁰¹ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 2. szerda. 11 p.
- ¹⁰² Bizell Margit naplótöredéke. 1897. augusztus 12. szerda. 18 p.
- ¹⁰³ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 6. 2 p. ill. július 14. 8 p.
- ¹⁰⁴ Bizell Margit levele. 1911. március 31. 3 p.
- ¹⁰⁵ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. május 1. 2-3 p. p.
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁰⁶ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹⁰⁷ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹⁰⁸ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹⁰⁹ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹¹⁰ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹¹¹ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹¹² Luby Margit: Bábalelte babona. Bp. 1983. 69p.
- ¹¹³ Luby Margit: Bábalelte babona. Bp. 1983. 78-79 p. p.
- ¹¹⁴ Luby Margit: Bábalelte babona. Bp. 1983. 70-71 p. p.
- ¹¹⁵ Nemeskéri-Kiss Sándor: Pipaszó. Bp. 1941. 23 p.
- ¹¹⁶ Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹¹⁷ a helyiek emlékezete szerint Záhorszkinak volt Borsodon elsőként pap nélküli, azaz „kommunista temetése”.
- ¹¹⁸ Galydosné Kelemen Erzsébet (1900-1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 1996. augusztus 23.
- ¹¹⁹ Borsodi Református Egyház Irratára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1884. március 30. 72.p.
- ¹²⁰ Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹²¹ Vékony éles lemezkapával az utak felszínén kinövő gaz leborotválása.
- ¹²² Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 13. kedd 6 p.20
- ¹²³ Magyarországi Gazdaczimtár (szerk.) Rubinek Gyula Bp. 1911. 177 p.
- ¹²⁴ Mikszáth Kálmán: A Balóthy dominium.
- ¹²⁵ Bárczay Róza Naplója. 1941. szeptember 6. 28 p. Szekrényessy család levéltára.
- ¹²⁶ 1917-es becsült értéke kiemelkedően nagy összegű, 110000 korona. Telekkönyvi bejegyzése a következő paramétereket említi: „Borsodi 1-es számú telekkönyvi 1-9 sorszám alatt írt ménesi birtok. Szekrényessy Árpád hagyatékáról felvett tárgyalási jegyzőkönyv 5. pont 1 p. 1917. augusztus 29. In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹²⁷ Szekrényessy Árpád hagyatékáról felvett tárgyalási jegyzőkönyv 6-13. pont 1-2 p. p. 1917. augusztus 29. In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹²⁸ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. augusztus 12. csütörtök. 23 p.
- ¹²⁹ Bárczay Róza naplója. 1923. július 31. 39 p.
- ¹³⁰ A birtok 49/b hrsz.-on szerepelt, telekkönyvi száma 12. Közlelbbi beazonosítására a jegyzőkönyv még a következőt említi: „az innesső csebin”. 1917-es becsült értéke 24000 korona. Szekrényessy Árpád

- hagyatékáról felvett tárgyalási jegyzőkönyv 4. pont 1 p. 1917. augusztus 29.
In. Szekrényessy család levéltára
- ¹³¹ Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹³² Borsodvármegye Hivatalos Lapja 1911. október 26.
- ¹³³ Szekrényessy Árpád hagyatékáról felvett tárgyalási jegyzőkönyv 2. pont 1 p. 1917. augusztus 29.
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹³⁴ Szekrényessy Árpád hagyatékáról felvett tárgyalási jegyzőkönyv 3. pont 1 p. 1917. augusztus 29.
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹³⁵ Szekrényessy Árpád hagyatékáról felvett leltár. 40-41. pont 4 p. 1917. június 22.
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹³⁶ Bizell Margit.
- ¹³⁷ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. április 27. 3. p.
- ¹³⁸ Borsodi Református Egyház Irattára, egyházi adófőkönyv, 1910. év, Szekrényessy Árpád
- ¹³⁹ Borsodi Református Egyház Irattára, egyházi adófőkönyv, 1911. év, Szekrényessy Árpád
- ¹⁴⁰ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ¹⁴¹ székelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelényi királyi járásbírószámára készített leltár.
37. pont 4 p. 1917. június 22. Kézzel írott, magyar nyelvű. In. Szekrényessy család levéltára
- ¹⁴² székelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelényi királyi járásbírószámára készített leltár.
36. pont 4 p. 1917. június 22. Kézzel írott, magyar nyelvű. In. Szekrényessy család levéltára
- ¹⁴³ Berzeviczy György: Az én első hatvanöt életévem. Bp. 1936. 45 p.
- ¹⁴⁴ Berzeviczy György: Az én első hatvanöt életévem. Bp. 1936. 53 p.
- ¹⁴⁵ Veresné Gyömbér Julianna (1910-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹⁴⁶ Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ¹⁴⁷ Dr. Sági Vilmos (szerk.): Edelény múltjából 205.p. Edelény 1973.
- ¹⁴⁸ Máté evangélioma XXV. Rész 30 p. Az idézet Szekrényessy Árpád református főgondnok Bibliájából
való. ford. Károli Gáspár, Kiadja Heckenast Gusztáv. Pest, 1857.
- ¹⁴⁹ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ¹⁵⁰ székelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelényi királyi járásbírószámára készített leltár.
35. pont 4 p. 1917. június 22. Kézzel írott, magyar nyelvű. In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁵¹ székelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelényi királyi járásbírószámára készített leltár.
38. pont 4 p. 1917. június 22. Kézzel írott, magyar nyelvű. In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁵² Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ¹⁵³ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ¹⁵⁴ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 1. p. (gépelt kézirat másolata)
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁵⁵ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 1.p. (gépelt kézirat másolata)
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁵⁶ lévőai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
- ¹⁵⁷ lévőai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
- ¹⁵⁸ lévőai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
- ¹⁵⁹ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 5-6. p.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁶⁰ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 23.p. gépelt kézirat másolata,
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁶¹ Bárczay Róza naplója. Borsod, 1925. február 7. 21 p.

- ¹⁶² Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ¹⁶³ Németül: Ajándék. Bizell Béla levele Bizell Margitnak. Bécs, 1904. november 29. 6-7 p. p.
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁶⁴ Bizell Margit naplója. 1893. augusztus 18. 50. p.
- ¹⁶⁵ Borsodi Református Egyház halálózási anyakönyvek. 1885. december 10. 14 p.
- ¹⁶⁶ Kafka Margit. Színek és évek.
- ¹⁶⁷ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. május 1. 2-3 p. p.
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁶⁸ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ¹⁶⁹ bárcai Bárczay Róza naplója 1922. július 28. , 27.p. gépelt kézirat másolata, magyar nyelvű
In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁷⁰ Iosonci Lossonczy Tamás (1904) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1999. augusztus 27.
- ¹⁷¹ Borsos Miklós Visszanéztem félutamból. Bp. 1971. 194 p.
- ¹⁷² Egyes vélekedések szerint Soros György magyarországi tevékenysége a magyar közélet fellazítását, valamint a külföldi tőke és globalizáció kétes érdekű útkészítését szolgálja.
- ¹⁷³ Lossonczy Tamás kiállítási katalógusa. Múcsarnok, Bp. 2005. 6. lap (oldalszám nélkül).
- ¹⁷⁴ Gudenus János szerint Berzeviczy György adoptáció révén nyerte családi nevét, eredeti neve e szerint gombosfalvi Gombos György volt. A névváltoztatására 1885. április 4-én kerülhetett sor. Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. Századi genealógiája. I. kötet 256 p. Bp. 1990.
- ¹⁷⁴ A Berlinben árverés alá került képet Berzeviczy memoárjában csak „*Botticelli: Madonna*” névvel illeti. Feltehetően e kép azonos a Berlinben őrzött „*Madonna gyermekével Szent János és János evangélista között*” c. olajképpel.
(Bardi-oltár), 1484. Tempera, nyárfa 185x180 cm. Staatliche Museen zu Berlin-Preußischer Kulturbesitz, Gemäldegalerie, Berlin.
- ¹⁷⁵ A Gabriellánum-hegy Szendrőlád határában található, nevét feltehetően Szendrőlád nagybirtokosának, Berzeviczy Györgynek (1867) feleségéről, őrgróf Pallavicini Gabrielláról (1873) nyerte az 1890-es évek folyamán, hol a férj felépítette szép új kastélyát, melynek toronyablakaiból tiszta időben a lomnici-csúcs, déli irányban pedig a magyar Alföld látszott.
- ¹⁷⁶ Atyjától, Berzeviczy Irnáktól 4000, míg feleségétől Pallavicini Gabriellától (1873) 6300 hold tartozott birtokába.
- ¹⁷⁷ Bárczay Róza naplója. 1925. augusztus 14. 33 p.
- ¹⁷⁸ Bizell Margit naplója. 1893. október 17. 80. p.
- ¹⁷⁹ Bárczay Róza naplója. 1923. augusztus 26. 40 p.
- ¹⁸⁰ Bárczay Róza naplója, 1925. január 22.
- ¹⁸¹ Szekér Istvánné szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. november 18.
- ¹⁸² Bárczay Róza naplója. 1938. július 24. 2 p.
- ¹⁸³ 1997-ben nyomtatott gyászjelentésén érdekes kordokumentumként a következő áll: Dr. lévai Koós Béla ny. felvonószerelő Borsod vm. Volt főszolgabírája, tart. Huszárhadnagy, vasokleves jogász. A gyászjelentés – közel négyezer társával együtt – e sorok írójának adományaként az Országos Széchényi Könyvtár, mint nemzeti könyvtár Kisnyomtatványtárában található.
- ¹⁸⁴ Berzeviczy György: Az én első hatvanöt életémem. Bp. 1936. 153 p.
- ¹⁸⁵ Berzeviczy György: Az én első hatvanöt életémem. Bp. 1936. 153 p.
- ¹⁸⁶ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1911. június 25. 3 p.
- ¹⁸⁷ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. é.n., h.n.
- ¹⁸⁸ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. é.n., h.n.
- ¹⁸⁹ Szekrényessy Kálmán: Fél évszázad harcterepeken (vers) In. Ország-Világ 39.sz. 518.p. 1916.szeptember 24.

- ¹⁹⁰ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. augusztus 12. 21. p.
- ¹⁹¹ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 4.p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁹² Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1911. március 31. 2 p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁹³ Bizell Margit Naplója. 1891. augusztus 21. 80-81 p. p.
- ¹⁹⁴ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 2.p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁹⁵ Szekrényessy Árpád unokahúga, (Szekrényessy Margit lánya) Bizell Margit birtokossága idején.
- ¹⁹⁶ Bárczay Róza naplója. 1926. június 24. 50 p.
- ¹⁹⁷ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 15.p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
- ¹⁹⁸ Bárczay Róza naplója. 1926. január 25. 40 p.
- ¹⁹⁹ Bárczay Róza naplója. 1932. február 15. 49 p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁰⁰ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 2. szerda 9 p.
- ²⁰¹ A hűsvétot megelőző négy egyházi vasárnap első hétvégéje, mely megfigyelések szerint egybeesik a szalonkák érkezésével.
- ²⁰² Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 2. szerda 17 p.
- ²⁰³ Bizell Margit naplója III. kötet 1894. január 24., 34-36.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁰⁴ Dr. Szentiványiné sz. csikszentsimoni Lakatos Mária szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1998.
- ²⁰⁵ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 2. 13 p.
- ²⁰⁶ Négy ló húzta előkelő nemesi fogatolási mód hintók elé.
- ²⁰⁷ Bizell Margit levele anyjának, Bizellné, Szekrényessy Margitnak. Bp. 1911. március 29. ill. Bizell Margit naplótöredéke. 1897. július 2. 11 p. In. Szekrényessy család levéltára. Kézzel írott magyar és német nyelvű. Szendrőladra.
- ²⁰⁹ Bizell Margit naplótöredéke. 1897. november 27. szombat 36 p.
- ²¹⁰ Bárczay Róza naplója. 1920. július 9. 15 p.
- ²¹¹ Márai Sándor: Egy polgár vallomásai. 23 p.
- ²¹² Nemeskéri-Kiss Sándor: Pipaszó. 131 p.
- ²¹³ Bárczay Róza naplója. 1942. szeptember 5. 48 p.
- ²¹⁴ értsd: nagylétszámú.
- ²¹⁵ Déryné emlékezései. I. kötet 583 p. Bp. 1955.
- ²¹⁶ Borsod megyei földbirtokos leány emlékei. A neveket tapintatból nem közöljük.
- ²¹⁷ Nemeskéri-Kiss Sándor: Pipaszó. Bp. 1941. 110 p.
- ²¹⁸ Bárczay Róza naplója. 1920. június 12. 15 p.
- ²¹⁹ Bárczay Róza naplója. Borsod, 1926. január 28. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²²⁰ Rőczy Ilona szóbeli adatközlése. Borsod, 2006. február 2.
- ²²¹ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 2.p. gépelt kézirat másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
- ²²² id. Veres Tibor (1931) szóbeli visszaemlékezése, Borsod, 2006. február 2.
- ²²³ M. Hrabovszky Júlia: Ami elmúlt. 220 p.
- ²²⁴ Bizell Margit naplója I. kötet 1888. május 15. 3.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
- ²²⁵ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. április 14. 1 p. Szekrényessy család levéltára.
- ²²⁶ Hrabovszky Júlia: Ami elmúlt. 182 p.
- ²²⁷ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. május 23. 1 p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²²⁸ Dr. Szekrényessy Margit szóbeli visszaemlékezése nyomán, Makó 1998. február 18.

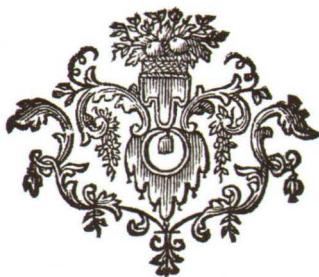
- ²²⁹ Bizell Margit naplója I. kötet 1888. május 14. 5.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolata, In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³⁰ Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 31. 159.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³¹ Bizell Margit naplója III. kötet 1894. június 1. 160-161.p.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltár.
- ²³² Bizell Margit naplója III. kötet 1894. június 3. 162-163.p.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³³ Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 137.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³⁴ Bizell Margit levele anyjának, Szekrényessy Margitnak Budapest, 1911. június 15. 1-2 p. p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³⁵ Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 92-93.p.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³⁶ Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 95.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³⁷ Bizell Margit naplója III. kötet 1894. május 11. 96.p. kézzel írott magyar-német nyelvű másolat In. Szekrényessy család levéltára.
- ²³⁸ Székelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékának tárgyleltára. Borsod, 1917. június 22. 2 p.
- ²³⁹ Bizell Béla levele Bizell Margitnak. Bécs, 1913. október 5. 2 p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁴⁰ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. május 1. 3. p. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁴¹ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba I-II. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ²⁴² Dr. Sági Vilmos (szerk.): Edelény múltjából 194.p. Edelény 1973.
- ²⁴³ Tiszti czim és névtár, Bp. 1895.
- ²⁴⁴ Tiszti czim és névtár, Bp. 1896.
- ²⁴⁵ Tiszti czim és névtár, Bp. 1908.
- ²⁴⁶ Tiszti czim és névtár, Bp. 1912.
- ²⁴⁷ Egyetértés. 1896. október 28. 297. sz. 2 p.
- ²⁴⁸ Berzeviczy György: Az én első hatvanöt életem. Bp. 1936. 153 p.
- ²⁴⁹ Borsodmegyei Lapok 1896. október 13. 81. sz. 3 p.
- ²⁵⁰ Borsodmegyei Lapok 1896. október 16. 82. sz. 2 p.
- ²⁵¹ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. június 27. 2 p. In. Szekrényessy család levéltára. Kézzel írott magyar nyelvű.
- ²⁵² Winckler István (1890-1940) ez időtájt országgyűlési képviselő, utóbb külügyminisztériumi tisztviselő, kereskedelemügyi államtitkár, kereskedelem – és közlekedésügyi miniszter. A Szekrényessy család rendszeres vendége borsodi kastélyukban.
- ²⁵³ Jankovich Béla (1865-1939) Ekkor frissen kinevezett vallás – és közoktatási miniszter.
- ²⁵⁴ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. június 27. 2 p.
- ²⁵⁵ Országos Széchényi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917.április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
- ²⁵⁶ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái (hagyaték), kézzel írott, magyar nyelvű.
- ²⁵⁷ Szekrényessy Kálmán előfizetési felhívása, Sport, Bp. 1883. 1.évf. 1.sz.
- ²⁵⁸ Borsodvármegye Hivatalos Lapja, 298.p. 1906. október 11.
- ²⁵⁹ Tiszti czim és névtár, Bp. 1909. Szekrényessy Árpád
- ²⁶⁰ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1909. augusztus 22. 83. p.

- ²⁶¹ Borsodi Református Egyház Irattára, tanácsgyűlési jegyzőkönyv 1883. év 69. p.
- ²⁶² Országos Széchenyi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917. április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
- ²⁶³ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve 1889. szeptember 8.
- ²⁶⁴ Bárczay Róza naplója. 1940. szeptember 1. 8 p.
- ²⁶⁵ Bizell Margit naplótöredéke. 1903. január 8. 57 p.
- ²⁶⁶ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1906. május 27. 75-76. p.p.
- ²⁶⁷ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1906. május 27. 75-76. p.p.
- ²⁶⁸ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1911. július 2. 94. p.
- ²⁶⁹ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1895. május. 29 9.p., ill. 1897. augusztus 1. 27 p.
- ²⁷⁰ Borsodi Református Egyház Irattára, egyházi adó befizetési napló, 1893. január 21. 106. p.
- ²⁷¹ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1907. március 3. 77-78. p.p.
- ²⁷² Magyarország története 1848-1890 (főszerk. Kovács Endre) Akadémiai, Bp. 1979. 6/2 kötet 967. p.
- ²⁷³ A borsodi református templom emléktáblája, 1906 után.
- ²⁷⁴ Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900-1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1996. augusztus 23.
- ²⁷⁵ Országos Széchenyi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917. április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
- ²⁷⁶ Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900-1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1996. augusztus 23.
- ²⁷⁷ Bizell Margit levele anyjának, Bizellné, Szekrényessy Margitnak. Bp. 1911. február 16. 2 p.
- ²⁷⁸ Bizell Margit levele anyjának, Bizellné, Szekrényessy Margitnak. Bp. 1911. március 31. 2 p.
- ²⁷⁹ Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod 1997. december 9.
- ²⁸⁰ Bizell Béla levele Bizell Margitnak. Bécs, 1913. október 5. 2 p.
- ²⁸¹ lévai Koós Béla visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 26.
- ²⁸² Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 4-5.p.p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁸³ Bárczay Róza naplója. 1919. december 21. 13 p.
- ²⁸⁴ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 4-5.p.p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁸⁵ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 1.p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁸⁶ Bárczay Róza naplója. 1923. augusztus 1. 39. p.
- ²⁸⁷ zékelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelényi királyi járásbíróság számára készített leltár. 38. pont 4 p. 1917. június 22. Kézzel írott, magyar nyelvű. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁸⁸ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. május 1. 3-4 p. p.
- ²⁸⁹ Országos Széchenyi Könyvtár, Aprónyomtatványtár, Szekrényessy Árpád gyászjelentése 1917. április 13. Klein és Ludvig nyomda, Miskolc.
- ²⁹⁰ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6.p. gépelt kézirat másolata In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁹¹ Szekrényessy Árpád végrendelete Dr. Éder Elek miskolci királyi közjegyző által hitelesítve. Miskolc, 1915. július 19. 1 p.
- ²⁹² zékelyhídi Szekrényessy Árpád hagyatékáról az edelényi királyi járásbíróság számára készített leltár. 38. pont 4 p. 1917. június 22. In. Szekrényessy család levéltára.
- ²⁹³ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1917. május 20. 159. p.
- ²⁹⁴ Galydos Györgyné sz. Kelemen Erzsébet (1900-1997) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1996. augusztus 23.

- ²⁹⁵ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1917. május 20. 160. p.
- ²⁹⁶ Borsodi Református Egyház Irattára, presbiteri gyűlés jegyzőkönyve, 1917. május 20. 161. p.
- ²⁹⁷ Szekrényessy Árpád márvány obeliszkje, Borsod, Szekrényessy sirkert 1917.
- ²⁹⁸ Egyesületi Értesítő XVI. évf. 5.sz. 19.p., 1917. május 1.
- ²⁹⁹ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 12.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³⁰⁰ Szekrényessy Árpád végrendelete. Miskolc, 1915. július 19. In. Szekrényessy család levéltára.
Kézzel írott, magyar nyelvű.
- ³⁰¹ gr. Vay Sándor: Régi magyar társasélet II. kötet (Nyári mulatságok régen), 459-465.p.p. Bp. é.n.
- ³⁰² Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 25.
- ³⁰³ Bárczay Róza naplója. 1924. december 5. 16 p. In. Szekrényessy család levéltára. Gépelt, magyar nyelvű.
- ³⁰⁴ Bárczay Róza naplója. 1924. június 13. 5 p. In. Szekrényessy család levéltára. Gépelt, magyar nyelvű.
- ³⁰⁵ Bárczay Róza naplója. 1925. március 12. 25 p. In. Szekrényessy család levéltára. Gépelt, magyar nyelvű.
- ³⁰⁶ Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod, 1997. december 9.
- ³⁰⁷ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³⁰⁸ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 6.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³⁰⁹ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 8-9.p.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³¹⁰ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³¹¹ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1914. december 2. ill. 5.
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³¹² Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³¹³ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³¹⁴ Bárczay Róza naplója, 1919. április 30. 5.p. géppel írott, magyar nyelvű, másolata
In. Szekrényessy család levéltára
- ³¹⁵ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1910-es évek.
- ³¹⁶ Székér István szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997. november 18.
- ³¹⁷ Szekrényessy Margit levele unokájának, Bizell Alice-nak. Borsod, 1927. január 28. 2-3 p. p.
In. Szekrényessy család levéltára. Kézzel írott magyar nyelvű.
- ³¹⁸ Szekrényessy Margit levele unokájának, Bizell Alice-nak. Borsod, 1927. január 28. 3 p.
- ³¹⁹ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 9.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³²⁰ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 11.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³²¹ Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 11.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- ³²² Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 25.
- ³²³ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba
II.kötet 122-123. p.p. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- ³²⁴ Bizell családfa, készítette Dr. Forray Tibor. Szekrényessy család levéltára.
- ³²⁵ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. május 19. 3 p.
In. Szekrényessy család levéltára. Kézzel írott, magyar nyelvű
- ³²⁶ Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1911. március 29. 1 p.
In. Szekrényessy család levéltára. Kézzel írott, magyar nyelvű.

- 327 Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1913. április 27. 4 p.
In. Szekrényessy család levéltára. Kézírt, magyar nyelvű.
- 328 Bárczay Róza naplója. Borsod, 1924. június 1. 5 p.
- 329 Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 25.
- 330 Bizell Margit levele Szekrényessy Margitnak. Budapest, 1911. március 15. 1 p. kézzel írott magyar nyelvű,
in. Szekrényessy család levéltára.
- 331 Szekrényessy János (1767-1827) többszörös győri háztulajdonos, földbirtokos, református főkurátor.
332 Dr. Jalsoviczky Zoltánné, Bárczay Róza: Amit láttam és megéltem 29.p. gépelt kézirat másolata
In. Szekrényessy család levéltára.
- 333 Szekrényessy család levéltára (magángyűjtemény), Szekrényessy Berta gyászjelentése 1928. január 5., h.n.
334 Dr. pankotai Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán,
Bp. 1997. november 14.
- 335 Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár, Ms 5669/114, Császár Ernő: Visszapillantás a múltba
II.kötet 182.p. Bp. 1949-50, kézzel írott, magyar nyelvű.
- 336 tornai Deseő Zoltánné sz. Szekrényessy Katalin (1909-2004) szóbeli visszaemlékezése nyomán
Bp. 1987.
- 337 Szekrényessy család levéltára (magángyűjtemény), Szekrényessy Berta gyászjelentése 1928. január 5., h.n.
338 Szekrényessy Margit (1854-1932) naplótöredéke, 1.p. Borsod, 1925. március 23. Kézírt, magyar nyelvű.
- 339 Horváth Márkné sz. Ragályi Róza (1910) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1996. augusztus 25.
- 340 Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod, 1997. december 9.
- 341 Dr. pankotai Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán
Bp. 1997. november 14.
- 342 Dr. pankotai Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán
Bp. 1997. november 14.
- 343 Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod, 1997. december 9.
- 344 Bárczay Róza naplója. 1923. április 24. ill. 30. 36 p.
- 345 Bárczay Róza naplója. 1928. augusztus 25. 15 p.
- 346 Ragályi Róza a szomszédos Balajtról
- 347 Bárczay Róza naplója. 1928. december 28. 22 p.
- 348 Bárczay Róza naplója. 1928. december 31. 22 p.
- 349 Dr. Rozinskiné sz. soborsini Forray Irma (1913-1996) szóbeli visszaemlékezése nyomán
Bp. 1995. december 5.
- 350 Dr. pankotai Jósáné sz. tolcsvai Bónis Ilona (1911-2003) szóbeli visszaemlékezése nyomán
Bp. 1997. november 14.
- 351 Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- 352 „Egzezség”. Bizell Margit földbirtokosnő és Markovics Pál haszonbérelő között. Edelény, 1937.
november 17. Szekrényessy család levéltára. Géppel írott, magyar nyelvű.
- 353 E summa a Magyar Nemzeti Bank 2006 januári aranyárfolyama alapján végzett számítás szerint,
(Borsod teljes ingó – és ingatlan vagyonára számítva) hozzávetőlegesen 174 millió forintnak
megfelelő tőkét jelentene.
- 354 A Szekrényessy birtok bizonyos összegének cukorgyári részvényekbe való beváltását a rokonság,
nevezetesen Rozsinszky László (Habsburg Istvánné nagyapja) javasolta, mely a Felvidék déli részének
ismételt cseh-szlovák megszállása idején veszett el.
- 355 soborsini Forray Tibor (1943) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Bp. 1997.
- 356 Bárczay Róza naplója. 1939. április 1. 21 p. In. Szekrényessy család levéltára, gépelt magyar nyelvű.
- 357 Bárczay Róza naplója. 1939. május 11. 24 p. In. Szekrényessy család levéltára, gépelt magyar nyelvű.
- 358 Bárczay Róza naplója. 1939. augusztus 29. 31 p. In. Szekrényessy család levéltára.
- 359 Bárczay Róza naplója. 1940. június 19. 3 p.

- ³⁶⁰ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶¹ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶² Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶³ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶⁴ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶⁵ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶⁶ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶⁷ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶⁸ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁶⁹ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁷⁰ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁷¹ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁷² Fazekas Imre (1911) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod 2000. március 22.
- ³⁷³ Szarka István (1931) szóbeli visszaemlékezése nyomán, Borsod, 1997. november 16.
- ³⁷⁴ Ötvös Bálintné (1942) „gyűjtése” nyomán, Borsod 1997. december 9.
- ³⁷⁵ Wass Albert: Adjátok vissza a hegyeimet. 166 p.
- ³⁷⁶ („lim-lom emberek”) Anonim helyi adatközlők, Borsod, 1996. augusztus 22-23.
- ³⁷⁷ Edelény város képviselőtestülete 6/2003 (I. 23.) ÖK. Számú határozata.
- ³⁷⁸ Edelény város képviselőtestülete 6/2003 (I. 23.) ÖK. Számú határozata.

Készült az edelényi Művelődésközpont, Könyvtár és Múzeum költségén.

A szerző köszönetét fejezi ki a következő intézmények közreműködéséért:

Herman Ottó Múzeum

Mecénás alap

Borsod megyei Önkormányzat.

A szerző külön köszönetét fejezi ki

Ötvös Bálintné, Kató nének

szeretetteljes és önzetlen segítségnyújtásáért.

A további személyeknek:

Bákai Imre

Benczúrné, Gömöry Ella †

Bónis Ilona †

Csáky-Pallavicini Rogerné

Deseőné, Szekrényessy Katalin †

Fábiánné, Kerégyártó Gizella

Farkas László

Fazekas Imre

Forray Tibor

Galydosné, Kelemen Erzsébet †

Hadobás Pál

Horváthné, Ragályi Róza †

Jalsoviczky Ida

Jalsoviczky Lilla

Kodály Zoltánné

Koós Béla †

Koós Miklós

Kovács Miklósné

Lakatos Mária

Laki Lukács László

Lossonczy Tamás

Machayné, Forray Zsuzsanna

Nagy Piroska

Preszol Istvánné

Preszol Augusztá

Dr. Rémiás Tibor

Rochlitzné, Horváthy Erzsébet

Rozinskiné, Forray Irma †

Simonné, Markovics Piroska

Sinkóné Takács Gabriella

Szalay-M.-né, Csáky-Pallavicini Gina

Szarka István

Szekér Istvánné

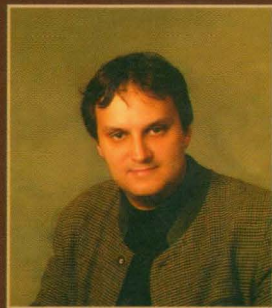
id. Veres Tibor

Veres Miklós

Veresné, Gyömbér Julianna †

Székrenyessy Attila (1968) történész.

Működött a Révai Lexikon szócikkírójaként, a Budapesti Történeti Múzeum megbízott kutatójaként, egyetemi oktatóként valamint Budapest Főváros Várostervezési – és Városképvédelmi Bizottságának felkért szaktanácsadójaként. Mintegy félszáz magyarországi település címerét tervezte. Önálló kötetei sorában ezúttal a magyar nemesi gazdálkodás és társadalmi élet bemutatását kísérhetjük nyomon.

„Áldott kövér föld volt...s ez olyan, mintha az egész világ oda volna teremtvé kicsiben. Volt ott folyó végig a hosszú, széles réten, folyó hátán malom, hegy s hegy hátán szőlő, ott volt erdő, ősvadon... körülbelül ilyen lehet a paradicsom, ha nagyon szép.”

(Mikszáth Kálmán: A Balóthy dominium)

E kötet dacolva az idővel, országos viszonylatban is egyedülálló módon kelti életre Borsod megye névadó településének, az egykori Borsod falunak (ma Edelény város egyik kerülete) uradalmi gazdálkodását és birtokoséletét, teljes keresztmetszetet nyújtva az irodalomból oly jól ismert vidéki magyar nemesség elfeledett hétköznapijairól.

A számos adatközlő, közel négyszáz levéltári és egyéb forrás, valamint százötven eddig publikálatlan fénykép egyedülálló történeti adategyüttesként új fejezetet nyit az uradalomtörténeti kutatások területén, mely érdekesítő olvasmányos stílusa miatt méltán tart igényt a szakemberek mellett minden olvasó figyelmére...

„E könyv az uradalomtörténeti kutatások területén úttörő munkának számít. Kevés ismeretünk van egy-egy kúria, kastély, uradalmi központ mindennapi életéről, az épületek berendezéseiről és a lakók mindennapjairól, amit ez a könyv pótolni tud, úgy általánosságokban, mint helyi vonatkozásokban egyaránt.”

Dr. Rémiás Tibor történész-muzeológus